

UNITED NATIONS
KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН 2026-2030

БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНЫҢ
ТҰРАҚТЫ ДАМУ БОЙЫНША
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ
НЕГІЗДЕМЕЛІК БАҒДАРЛАМАСЫ

UNITED NATIONS
KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН 2026-2030

БІРІККЕН ҰЛТТАР ҰЙЫМЫНЫҢ
ТҰРАҚТЫ ДАМУ БОЙЫНША
ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ
НЕГІЗДЕМЕЛІК БАҒДАРЛАМАСЫ

Астана, 2025

МАЗМҰНЫ

МИНДЕТТЕМЕ ТУРАЛЫ ДЕКЛАРАЦИЯ	5
ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ.....	8
АҢДАТПА.....	10
Тұрақты болашаққа көзқарас.....	11
Стратегиялық басымдықтар мен тәсіл	11
Іске асыру және серіктестіктер.....	12
Болашаққа бағдар.....	12
ТАРАУ 1: 2030 ЖОСПАРЫНА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛЫНДАҒЫ ЕЛДІҢ ДАМУ ҚАРҚЫНЫ.....	14
Тұрақты даму мақсаттары бойынша жалпы нәтижелер.....	15
Демография	16
Негізгі әлеуметтік қызметтер	17
Экономикалық даму және кедейлікті азайту	18
Қоршаған орта.....	19
Басқару және әлеуметтік ынтымақтастық.....	19
Ешкімді назардан тыс қалдырмау	20
ТАРАУ 2: БҰҰ ДАМУ ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАУ	22
2.1 Қабылданған басымдықтардың негіздемесі және Өзгеріс теориясы	23
2.2 Өзгеріс теориясы	26
2.3 Көзделген даму нәтижелері — Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы нәтижелері және серіктестіктер	26
2.4 Серіктестіктер.....	38
2.5 Басымдықтардың өзара байланысы, сауда-саттық және ТДМ-мен байланысы.....	39
2.6 БҰҰ-ның салыстырмалы артықшылықтары мен құрылымы	40
2.7 Тәуекелдер мен мүмкіндіктер.....	41
ТАРАУ 3: ІСКЕ АСЫРУ ЖОСПАРЫ	44
3.1 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын басқару.....	45
3.2 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын басқару құрылымы	45
3.3 Тұрақтылық.....	46
3.4 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын қаржыландару	47
3.5 БҰҰ субъектілерінің елдік бағдарламалау құралдарын ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасынан шығару	48
3.6 Бірлескен жұмыс жоспарлары	48
3.7 Іскерлік операциялар стратегиясы	49
ТАРАУ 4: МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ.....	50
Өріс деңгейін бақылау.....	51
Шолу және есеп беру	52
ҚОСЫМШАЛАР.....	54
1-қосымша: Нәтижелер негізі	55
2-қосымша: Мониторинг және бағалау жоспары	82
3-қосымша: Құқықтық қосымша	86
4-қосымша: Қолма-қол ақша аударымдары бойынша өзара үйлестірілген әдістеме	89

МІНДЕТТЕМЕ ТУРАЛЫ ДЕКЛАРАЦИЯ

Қазақстан Республикасының Үкіметі мен БҰҰ Елдік тобы Қазақстанның ұлттық даму басымдықтары мен 2030 жылға дейінгі тұрақты даму күн тәртібіне қол жеткізу үдерісін жеделдетуге бағытталған серпінді әріптестікті қалыптастыруға ортақ міндеттемелерін қайта растайды. Біз бірлесе отырып, әрбір адам өзінің толық әлеуетіне қол жеткізе алатын инклюзивті, гүлденген және тұрақты болашаққа қол жеткізу үшін Қазақстан халқымен бірге жұмыс істеуге міндеттіміз.

Табысы орташадан жоғары ел ретінде қарқынды дамып келе жатқан Қазақстан айтарлықтай жетістіктерге қол жеткізді, дегенмен дамудың маңызды сын-қатерлері әлі де көрініс табууда. БҰҰ Елдік тобы ой қалыптастырушы және серіктестіктерді біріктіруші жетекші күш ретінде әрекет етеді. Техникалық сараптамалық қолдау көрсету, саясаттық кеңес беру, әлеуетті дамыту және білім алмасуды ілгерілету арқылы БҰҰ Елдік тобы Қазақстанның өзгермелі қажеттіліктеріне бейімделген тұрақты даму жөніндегі инновациялық тәсілдерді қолдауды мақсат етеді. Үкіметтің және БҰҰ-ның даму мәселелерін шешу бойынша бірлескен күш-жігері 2030 жылға дейінгі тұрақты даму күн тәртібінің қағидаттарын басшылыққа алып, ұлттық мүддеге, ашықтыққа және өзара құрметке баса назар аударады. Мемлекеттік мекемелер, азаматтық қоғам және жеке сектормен бірлесіп жұмыс істеу арқылы біз осал топтардың қажеттіліктерін қолдап, ешкімнің назардан тыс қалмауын қамтамасыз етеміз.

Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы біздің әріптестігіміздің бірлескен іс-қимылдарының негізгі қызметін атқаратын болады, ол саясат пен реттеуші тетіктердегі жүйелі өзгерістерді басымдыққа ала отырып, мемлекеттік институттар мен азаматтық қоғамның әлеуетін кешенді түрде нығайтуды көздейді.

Біз бірлесе отырып, болашақ ұрпақтар үшін сау, гүлденген және тұрақты Қазақстанға қол жеткізу мақсатында табандылықты, жаңашылдықты және ынтымақтастықты қалыптастырамыз.

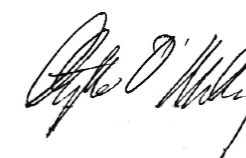
Қазақстан Республикасы
Үкіметі атынан

Серік Жұманғарин

ҚР Премьер-Министрінің орынбасары, ҚР
Ұлттық экономика министрі

Біріккен Ұлттар Ұйымының
Елдік тобы атынан

Стивен О'Малли

Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты
үйлестірушісі

Агенттік	Өкілдің аты-жөні және лауазымы	Қолы
БҰҰ Жаһандық коммуникациялар департаменті	Властимил Самек Қазақстандағы өкілі	<i>Vlastimil Samek</i>
БҰҰ Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы	Қайрат Нәжмиденов Қазақстандағы өкілі	<i>Qairat</i>
Халықаралық көші-қон ұйымы	Серхан Актопрак Қырғызстан, Тәжікстан, Түрікменстан және Өзбекстан бойынша үйлестіру функциялары бар Қазақстандағы ХКҚҰ миссиясының басшысы	<i>Serhan</i>
Халықаралық еңбек ұйымы	Михаил Пушкин Шығыс Еуропа және Орталық Азия бойынша Тиісті еңбек жөніндегі техникалық қолдау тобы мен Елдік кеңсенің директоры	<i>Mikhail Pouchkin</i>
Халықаралық сауда орталығы	Елена Бутримова Шығыс Еуропа және Орталық Азия бойынша кеңсе басшысы	<i>Elena Butrimova</i>
Халықаралық телекоммуникация одағы	Наталья Мочу ТМД елдері бойынша аймақтық директор	<i>Natasha</i>
Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссар басқармасы	Матильда Богнер БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссар басқармасының Орталық Азия бойынша аймақтық өкілі	<i>Matilda Bogner</i>
АИТВ/ЖҚТБ бойынша Біріккен БҰҰ бағдарламасы	Элеонора Гвоздѐва Қазақстан кеңсесінің директоры	<i>E. Gvozdeva</i>
Сауда және даму жөніндегі БҰҰ конференциясы	Стивен О'Малли БҰҰ Сауда және даму жөніндегі Бас хатшысының орынбасары Педро Мануэль Морено атынан БҰҰ Тұрақты үйлестірушісі м.а.	<i>Stephen O'Malley</i>
Төтенше жағдайлар тәуекелін азайту жөніндегі БҰҰ кеңсесі	Наталья Алонсо Кано Еуропа және Орталық Азия аймақтық бюросының басшысы	<i>Natalia</i>
БҰҰ Даму бағдарламасы	Катаржина Вавьерниа Қазақстандағы БҰҰДБ Тұрақты өкілі	<i>K. Valieria</i>
Еуропа үшін БҰҰ Экономикалық комиссиясы	Дмитрий Марьясин Атқарушы хатшының орынбасары	<i>Dmitry</i>

Агенттік	Өкілдің аты-жөні және лауазымы	Қолы
БҰҰ Қоршаған орта бағдарламасы	Айдай Курманова Орталық Азия бойынша аймақтық бөлімшенің басшысы	<i>Aidai Kurmanova</i>
Азия және Тынық мұхиты аймағы үшін БҰҰ экономикалық және әлеуметтік комиссиясы	Хирохито Тода Әріптестік және үйлестіру бойынша атқарушы хатшының орынбасары	<i>Hiroyuki</i>
БҰҰ Білім, ғылым және мәдениет ұйымы	Амир Пирич Алматы аймақтық кеңсесінің директоры және Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Түрікменстандағы өкілі	<i>Amir Pirich</i>
БҰҰ Халық қоныстану қоры	Чинве Огбонна Қазақстан бойынша өкілі, Қырғызстан және Түрікменстан бойынша елдік директоры	<i>Chinwe</i>
Халықты орналастыру жөніндегі БҰҰ бағдарламасы	Эрфан Али Аймақтық бағдарламалар бөлімінің жетекшісінің міндетін атқарушы	<i>Erfan Ali</i>
БҰҰ Босқындар ісі жөніндегі жоғарғы комиссары	Думитру Липкану БҰҰ Босқындар ісі жөніндегі Жоғарғы Комиссары Басқармасының Орталық Азия бойынша аймақтық өкілі	<i>Dumitru</i>
БҰҰ Балалар қоры	Рашед Мустафа Сарвар Қазақстандағы өкілі	<i>Rashed Mustafa Sarwar</i>
БҰҰ Өнеркәсіптік даму ұйымы	Соломия Омелян Еуропа және Орталық Азия бойынша аймақтық бюро басшысы	<i>Solomia</i>
БҰҰ Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасы	Оливер Столпе Ауғанстан, Орталық Азия, Иран және Пәкістан бойынша аймақтық өкілі	<i>Oliver</i>
БҰҰ Жобаларды іске асыру қызметі	Симонетта Силигато Еуропа және Орталық Азия бойынша кеңсенің директоры	<i>Simonetta</i>
БҰҰ Еріктілері	Катаржина Вавьерниа Қазақстандағы БҰҰДБ Тұрақты өкілі	<i>K. Valieria</i>
БҰҰ-әйелдер құрылымы	Белен Санз Люк Еуропа және Орталық Азия бойынша аймақтық директоры	<i>Belen</i>
Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы	Скендер Сыла Қазақстандағы елдік кеңсе басшысы және өкілі	<i>Skender</i>

ҚЫСҚАРТУЛАР ТІЗІМІ

ЮС	Іскерлік операциялар стратегиясы
ЕЖТ	Елдік жалпы талдау
АҚҰ	Азаматтық қоғам ұйымы
ФАО	БҰҰ Азық-түлік және ауылшаруашылық ұйымы
ЖЗ	Жыныстық зорлық-зомбылық
АИТВ	Адам иммун тапшылығы вирусы
АҚХҚ	Арал теңізін құтқару халықаралық қоры
ХЕҰ	Халықаралық еңбек ұйымы
INFF	Интеграцияланған ұлттық қаржыландыру негіздемелік бағдарламасы
ХКҚҰ	Халықаралық көші-қон ұйымы
ХСО	Халықаралық сауда орталығы
ХТО	Халықаралық телекоммуникация одағы
БК	Бірлескен Басқару Комитеті
LNOB	Ешкімді назардан тыс қалдырмау
МІС	Табысы орташадан жоғары ел
АҚЖКБ	БҰҰ Адам құқықтары жөніндегі Жоғарғы комиссар басқармасы
ОБТ	Операциялық басқару тобы
ЖЭЗА	Жыныстық эксплуатация мен зорлық-зомбылықты алдын алу
ТДМ	Тұрақты даму мақсаттары
ЖЭЗ	Жыныстық эксплуатация және зорлық-зомбылық
ЮНЭЙДС	БҰҰ АИТВ/ЖИТС бойынша бірлескен бағдарламасы

БҰҰЕТ	БҰҰ Елдік тобы
ЮНКТАД	БҰҰ Сауда және даму жөніндегі конференциясы
БҰҰДБ	БҰҰ Даму бағдарламасы
ТЖТА	БҰҰ Төтенше жағдайлар тәуекелін азайту жөніндегі кеңсесі
ЕЭК	БҰҰ Еуропа үшін Экономикалық комиссиясы
ЮНЕП	БҰҰ Қоршаған орта бағдарламасы
ЭСКАТО	БҰҰ Азия және Тынық мұхиты бойынша экономикалық және әлеуметтік комиссиясы
ЮНЕСКО	БҰҰ Білім, ғылым және мәдениет ұйымы
ЮНФПА	БҰҰ Халық қоныстану қоры
БҰҰ-Хабитат	БҰҰ Халықты орналастыру жөніндегі бағдарламасы
БЖКБ	БҰҰ Босқындар ісі жөніндегі жоғарғы комиссары
ЮНИСЕФ	БҰҰ Балалар қоры
ЮНИДО	БҰҰ Өнеркәсіптік даму ұйымы
ЕҚББ	БҰҰ Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасы
ЮНОПС	БҰҰ Жобаларды іске асыру қызметі
РЦПДЦА	БҰҰ Орталық Азияда бойынша превентивті дипломатия аймақтық орталығы
ӘМШ	Әмбебап мерзімді шолу
БҰҰЕ	БҰҰ Еріктілері
БҰҰ-әйелдер	БҰҰ Гендерлік теңдік және әйелдер құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейту мәселелері жөніндегі құрылымы
ДДСҰ	Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы

АҢДАТПА

Қазақстан үшін 2026-2030 жылдарға арналған Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму бойынша Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы (Бағдарлама) — тұрақты дамуға жетуді жеделдетуге арналған батыл әрі трансформациялық бағдарлама. Ұлттық басымдықтар мен Тұрақты даму жөніндегі 2030 күн тәртібіне негізделген бұл Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы БҰҰ Елдік тобы мен Қазақстан Үкіметінің стратегиялық әріптестігін білдіреді және елдің инклюзивті өркендеуіне жету жолында ешкім артта қалмайтынын қамтамасыз етеді. Ынтымақтастық негізі БҰҰ Елдік тобының Үкімет, азаматтық қоғам, сарапшылар, жастар өкілдері және жеке сектор арасындағы сараптамалық, кеңестік және бірлескен жұмыстың нәтижесі болып табылады. Осы серіктестер болашаққа бағытталған екі талдау іс-шараларына, фокус-топ талқылауларына және басқа консультацияларға қатысқан. Сонымен қатар аймақтық БҰҰ өкілдіктері мен тақырыптық коалициялар да пікір білдірген.

Тұрақты болашаққа көзқарас

Табысы орташадан жоғары ел ретінде Қазақстан экономикалық өсім, әлеуметтік прогресс және институттық даму салаларында елеулі жетістіктерге қол жеткізді. Сан алуан және ресурстарға бай экономикаға ие болған ел тұрақты өсуін сақтап келе жатыр, дегенмен мұнай экспортына тәуелділік, аймақтық экономикалық айырмашылықтар, демографиялық өзгерістер және экологиялық тұрақтылық мәселелері сияқты сын-қатерлермен кездесуде. БҰҰ Елдік тобы өзінің сараптамасын пайдалана отырып, күш-жігерін жинап, халықаралық нормаларға берік бола отырып, инновацияны, тұрақтылықты және әділдікті дамытумен қатар, осы сынақтарды жеңуде Қазақстанға қолдау көрсетуде.

Стратегиялық басымдықтар мен тәсіл

Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы төрт негізгі басымдықтан тұрады:

1. Өкілетті адамдар мен тиімді институттар — 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдардың, әсіресе ең осал топтардың өмір сүру сапасы жақсарып, олар адам құқықтарын толық пайдалана алады және жасына, жынысына бейімделген, цифрландырылған, халыққа бағытталған мемлекеттік және жекеменшік қызметтерге тең қол жеткізе алады.

БҰҰ басқаруды нығайтуға, ұлттық саясаттың халықаралық адам құқықтары стандарттарына сәйкестігін қамтамасыз етуге және цифрландырылған мемлекеттік қызмет көрсетуді жақсартуға техникалық қолдау көрсетеді. Мемлекеттік мекемелердің әлеуетін арттыруға, сапалы денсаулық сақтау мен білім алуға қолжетімділікті кеңейтуге, осал топтар үшін құқықтық және әлеуметтік қорғауды қолдауға ерекше көңіл бөлінеді.

2. Икемді және инклюзивті экономика — 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе осал топтар, лайықты еңбек, өнімділік пен кәсіпкерлікті қолдайтын, тұрақты, құқыққа, гендерлік теңдікке негізделген, әртарапандырылған және инновациялық экономикалық дамудың нәтижелерінен пайдалана алады.

БҰҰ білім алмасуды ілгерілетеді, дағдыларды дамытуға қолжетімділікті жақсартады және экономикалық төзімділік пен инклюзияны арттыру үшін тұрақты салаларды дамытады.

БҰҰ инновацияларды, цифрлық трансформацияны және тұрақты салаларды дамытатын саясатты қолдау арқылы экономикалық әртарапандыруға ықпал етеді. Жастар мен әйелдерге, әсіресе жаңа салалар мен еңбек нарықтарына қатысуға мүмкіндік беретін кәсіби даярлық пен дағдыларды дамытуға ерекше көңіл бөлінеді. Сонымен қатар БҰҰ әділетті еңбек тәжірибесін қолдайды, әле-

уметтік қорғау тетіктерін күшейтеді және инклюзивті экономикалық мүмкіндіктерді құру үшін мемлекеттік-жекеменшік серіктестікті жеңілдетеді.

- Тұрақты қоршаған орта — 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, жасына және жынысына бейімделген экологиялық төзімділіктің жақсарғанынан, сондай-ақ инклюзивті, құқыққа негізделген климаттық, табиғатты қорғау және ластануға қарсы шаралардан, табиғи ресурстарды тұрақты басқарудан пайда көреді.

БҰҰ жаңартылатын энергия көздерін, жер мен суды тұрақты басқаруды және климатқа бейімделу саясатын ілгерілету арқылы Қазақстанның төмен көміртекті экономикаға көшуін қолдайды. Апат тәуекелдерін азайту стратегияларын нығайту, қоршаған ортаны басқару реформаларын жақтау және климаттың өзгеруіне қоғамдастықтың төзімділігін арттыру БҰҰ-ның негізгі араласу бағыттары болып табылады. Сондай-ақ БҰҰ су ресурстары мен биоалуантүрлілікті қорғау бойынша аймақтық ынтымақтастыққа қатысып, тұрақты ресурстарды басқаруды қамтамасыз етеді.

- Нығайған әлеуметтік бірлік — 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, адам құқықтарының халықаралық стандарттарына сәйкес әділеттілік пен құқық үстемдігіне тең қол жеткізіп, барлық адамдар үшін инклюзивті, мазмұнды және гендерлік тең қатысу мүмкіндігіне ие болады, сондай-ақ азаматтық белсенділік күшейеді.

БҰҰ әділеттілікке қолжетімділікті арттыруға, осал топтар үшін құқықтық қолдауды нығайтуға және инклюзивті әрі есеп беретін институттарды дамытуға бағытталған басқару реформаларын қолдайды. Сонымен қатар азаматтық қоғамды күшейту, БАҚ-ты нығайту және азаматтық белсенділікті дамыту арқылы ашық басқару жүйесін қалыптастыруға күш салынады. БҰҰ гендерлік теңдікті ілгерілету, кемсітушілікті алдын алу және жастар мен аз қамтылған топтарға шешім қабылдау үдерістеріне қатысуға мүмкіндік беру үшін ұлттық серіктестермен жұмыс істейді.

БҰҰ Елдік тобы тұрақты ықпал ету үшін жүйелік саясаттық өзгерістерге, институттық әлеуетті арттыруға және инновациялық қаржыландыру шешімдеріне басымдық береді. Цифрлық трансформацияға, жастардың қатысуына және гендерлік теңдікке ерекше көңіл бөлінеді.

Іске асыру және серіктестіктер

БҰҰ Елдік тобы күш-жігерді үйлестіру және ықпалды барынша арттыру үшін ұлттық және жергілікті басқару органдарымен, азаматтық қоғам ұйымдарымен, жеке сектормен және халықаралық қаржы институттарымен жұмыс істейді. Ынтымақтастық негізіндегі басқару құрылымдары тиімді үйлестіруді, мониторингті және прогресті бағалауды қамтамасыз ету үшін күшейтіледі. Серіктестік аясында БҰҰ Елдік тобы көпсалалы ынтымақтастықты дамытуға, саясат үйлесімділігін нығайтуға және институттық әлеуетті арттыруға жәрдемдеседі, осылайша барлық адамдар үшін тұрақты және инклюзивті даму нәтижелерін қамтамасыз етеді.

Болашаққа бағдар

Бұл ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасының тек даму стратегиясы емес — ол Қазақстандағы әрбір адамның өркендеуге мүмкіндігі бар ортақ болашаққа деген міндеттеме. Инновацияны, инклюзивтілікті және төзімділікті ілгерілету арқылы БҰҰ Елдік тобы мен Қазақстан Үкіметі гүлденген, тұрақты және әділетті қоғамға апаратын жолды айқындайды. Біз бірлесе отырып, мақсаттарды нақты іске асырамыз және Қазақстанды 2030 жылға қарай тұрақты дамудың аймақтық көшбасшысы ретінде қалыптастыруға қолдау көрсетеміз.

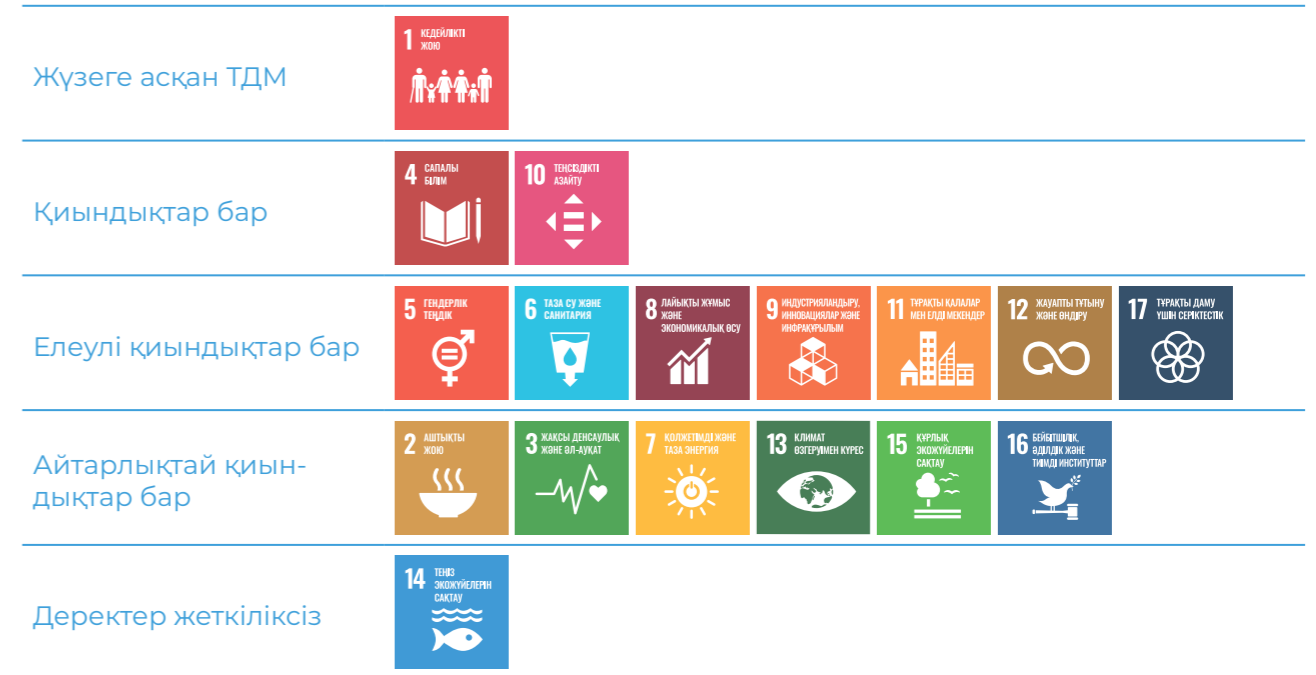
ТАРАУ 1: 2030 ЖОСПАРЫНА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛЫНДАҒЫ ЕЛДІҢ ДАМУ ҚАРҚЫНЫ

Тұрақты даму мақсаттары бойынша жалпы нәтижелер

Қазақстан 2006 жылы жоғары орта табысты елдер санатына өтті. Содан бері ел өзінің экономикасын жақсарту, әлеуметтік реформаларды жүргізу және әлеуметтік бірлікті қамтамасыз ету бағытында тұрақты түрде жұмыс жүргізіп келеді. Қазақстанның 2030 жылға дейінгі жоспарына қол жеткізу жөніндегі ұлттық көзқарасы 2029 жылғы Ұлттық даму жоспарында көрсетілген және тұрақты даму, инклюзивтілік және экономикалық әртараптандыру қағидаттарына негізделген. Қазақстан тұрақты даму мақсаттарын орындау жолында елеулі жетістіктерге қол жеткізді. 2024 жылы Қазақстан әлемдік орташа көрсеткіштен жақсы нәтижеге ие бо-

лып, 166 елдің ішінде 66-орынды иеленді. Қазақстан қазіргі таңда 2030 жылға қарай тұрақты даму мақсаттарының 42,6% -на қол жеткізу жолында, бұл оның берік өнімділігі мен тұрақты дамуға деген ұмтылысын көрсетеді, ал жаһандық деңгейде 2030 жылға қарай тұрақты даму мақсаттарының тек 16% -ы ғана орындалады. ТДМ 1 (Кедейлікті жою) мақсаты толық орындалып, тұрақты түрде сақталып отыр. Алайда, тұрақты дамуға толық қол жеткізу үшін әлі де айтарлықтай жұмыс қажет. Қазақстандағы ТДМ мақсаттарының 33,8% бойынша прогресс шектеулі, ал 23,5% бойынша кері кету үрдісі байқалады.

Дереккөз: Тұрақты даму мақсаттары және БҰҰ-ның Болашақ саммиті. 2024 жылғы тұрақты даму есебі (<https://dashboards.sdgindex.org/>)

Көрсеткіш	Балл	Жаһандық рейтинг	Жыл	Ұйым
Адам даму индексі (HDI)	0,802	193-тен 67-ші орын	2022	БҰҰ Даму бағдарламасы
Гендерлік теңсіздік индексі (GII)	0,177	146-дан 42-ші орын	2022	БҰҰ Даму бағдарламасы
Тұрақты даму мақсаттары (ТДМ) индексі	71,11	167-ден 66-шы орын	2024	БҰҰ
Жаһандық гендерлік ал-шақтық индексі (GGGI)	0,710	146-дан 76-шы орын	2024	Дүниежүзілік экономикалық форум
Жаһандық инновациялық индексі (GII)		133-тен 78-ші орын	2024	Дүниежүзілік зияткерлік меншік ұйымы
Жаһандық бәсекеге қабілеттілік индексі (GCI)		140-тан 55-ші орын	2019	Дүниежүзілік экономикалық форум
Экономикалық күрделілік индексі:	-0,36	145-тен 85-ші	2022	Дүниежүзілік банк
Сыбайлас жемқорлықты қабылдау индексі (CPI)	39	180-нен 93-ші	2023	«Transparency International» халықаралық ұйымы
Жаһандық бейбітшілік индексі (GPI)		163-тен 76-шы орын	2023	Экономика және бейбітшілік институты

Қазақстанның жаһандық индекстер бойынша рейтингі

Демография

Қазақстан айтарлықтай демографиялық өзгерістерді бастан кешіруде. Халық саны қазіргі 20,3 миллионнан 2050 жылы 24,3 миллионға дейін өседі деп болжануда (23% -ға өсім). Бұл өсім өмір сүру ұзақтығының артуы және бір әйелге шаққанда 3 тірі туу деңгейіндегі салыстырмалы түрде жоғары туу көрсеткіштері есебінен қамтамасыз етіліп отыр, бұл өзге жоғары орташа табысты елдермен салыстырғанда жақсы көрсеткіш. Дегенмен демографиялық теңсіздіктер сақталуда — әйелдер ерлерге қарағанда орта есеппен сегіз жыл ұзақ өмір сүреді, бұл әсіресе ауылдық жерлердегі егде жастағы топтар арасында «кедейшіліктің әйелдерге тән сипат алуына» әкелуде.

Қазақстан әлемдегі «жас елдердің» қатарына кіреді — азаматтардың орташа жасы небәрі 32 жас. 14-тен 35 жасқа дейінгі азаматтар ел халқының 31%-ын құрайды және жұмыспен қамту мен теңдік бағытында елеулі ілгерілеуге қол жеткізсе де, денсаулық, білім алу, азаматтық қатысу және психикалық әл-ауқат

мәселелерінде бірқатар қиындықтарға тап болып отыр. Осыған байланысты аталған мәселелерді шешуге бағытталған саясатты қабылдау қажеттілігі туындап отыр.

Жас тұрғындар үлесінің басымдығына қарамастан, Қазақстанда демографиялық өтпелі кезең басталды. Егде жастағы халық (65+) үлесі 2050 жылға қарай 8%-дан 15%-ға дейін екі есеге артады. Бұл қартаю үрдісі қарттар мен денсаулық сақтау қызметтерін кеңейту қажеттілігін көрсетеді. Балалар мен егде жастағылардың еңбекке қабілетті жастағы халыққа қатынасын өлшейтін тәуелділік коэффициенті Қазақстанда 100 еңбекке қабілетті адамға 75 тәуелді адамды құрайды, бұл әлемдік және жоғары орташа табысты елдердің көрсеткіштерінен жоғары, әрі экономикалық тұрақтылық пен әлеуметтік қолдау жүйелері үшін сын-тегеуріндер туындады.

Қазақстанда әйелдер халықтың шамамен 51,5% құраса, ал ерлер 48,5% құрайды. Ел

халқының шамамен 58%-ы қалаларда, 42%-ы ауылдық жерлерде тұрады, бұл урбанизацияның жалғасып жатқанын көрсетеді.

Негізгі әлеуметтік қызметтер

Соңғы 30 жылда Қазақстан өзінің мемлекеттік қызметтерінің ауқымын кеңейту және нығайту үшін маңызды қадамдар жасады. Қазақстанда жалпыға бірдей сауаттылығы бар білім беру саласында 100% қамту және барлық деңгейлердегі білім беру мекемелерінің кең таралған желісі қалыптасқан. Сонымен қатар, 2-6 жас аралығындағы балалардың 89,4% мектепке дейінгі біліммен қамтылған, ал барлық бастауыш сынып оқушылары мектепте тамақтандырумен қамтамасыз етілген. Бұл жетістіктер жүйелі түрде бақылауды және сақтауды талап етеді. Оқушыларды қамту деңгейі жоғары болуы және негізгі білім беру стандарттарының орындалуы қамтамасыз етілгенімен, білім сапасына қатысты мәселелер әлі де көрініс табууда. Қазақстандағы студенттердің 64% -ы PISA 2022 бағалауында оқудағы ең төменгі шектік дағдыларға жете алмады. Білім беру жүйесінің қазіргі еңбек нарығының талаптарына сай келмеуі, сондай-ақ қала мен ауыл арасындағы білім сапасындағы айырмашылықтардың сақталуы алаңдаушылық тудырады. Білікті педагог кадрлардың тапшылығы, мұғалімдердің кәсіби дағдыларындағы кемшіліктер және интернетке қолжетімділік пен оны қауіпсіз пайдалану секілді мәселелерге білім беру жүйесі тап болуда. Қазақстанда дәстүрлі гендерлік нормалар мен құрылымдық тосқауылдарға байланысты жаратылыстану ғылымдары, технология, инженерия және математика (STEM) салаларында гендерлік теңдікке қол жеткізу айтарлықтай қиындықтарды туындатып отыр.

Қазақстандағы денсаулық сақтау саласында реформалар жүргізіліп, елеулі жетістіктерге қол жеткізілді. Денсаулық сақтау саласындағы жетістіктер мен өмір сүру жағдайының жақсаруына байланысты өмір сүру ұзақтығы 1991 жылы 67,6-дан 2023 жылы 75-ке дейін өсті. Қазақстанда негізгі медициналық қызметтердің қолжетімділік индексі 2000

жылғы 56%-дан 2021 жылы 80%-ға дейін өсіп, ДДСҰ-ның Еуропалық өңірі бойынша орташа көрсеткішіне (81%) жуықтады. Ана өлімі 2021 жылы тірі туылған 100 000 балаға шаққанда 44,7-ден 2023 жылы 11,4-ке дейін күрт төмендеді. Бес жасқа дейінгі балалар өлімі 1990 жылғы 1,000 тірі туылғанға шаққанда 51,7 оқиғадан 2023 жылы 10,3-ке дейін қысқарды, дегенмен өңірлік деңгейде теңсіздіктер сақталуда. Алайда жасөспірімдердің репродуктивті денсаулыққа қатысты ақпарат пен қызметтерге тең қолжетімділігін қамтамасыз етуде қиындықтар бар. онтрацептивтерді тек әйелдердің 33 пайызы ғана қолданады, себебі олардың құны жоғары, ал мемлекеттік субсидиялау шектеулі деңгейде жүргізіледі. Өзін-өзі жарақаттау 15-19 жастағы жасөспірімдер арасындағы өлімнің негізгі себебі болып қала береді, әсіресе ауылдық жерлерде тәуекел деңгейі жоғары. 2021 жылы денсаулық сақтауға жұмсалған шығындар ЖІӨ-нің 3,9%-ға дейін артқанымен, бұл көрсеткіш ДДСҰ-ның Еуропалық елдерінің арасында ең төмен деңгейлердің бірі болып отыр. Жұқпалы емес аурулар жүрек-қантаныр ауруларынан, қатерлі ісіктен, қант диабетінен немесе созылмалы респираторлық аурулардан мерзімінен бұрын қайтыс болу ықтималдығы 22,4% құрайды, бұл ДДСҰ-ның Еуропалық орташа көрсеткішінен 16,3% жоғары.

Халықтың барлығы мемлекеттік кепілдендірілген медициналық қызметтер пакетіне қол жеткізгенімен, міндетті әлеуметтік медициналық сақтандыру негіздемелік бағдарламасындағы қызметтер сақтандырылмағандарға (халықтың 16%-ы), әсіресе өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға қолжетімсіз. Үлескерлік төлемдердің жоғары болуы, әсіресе осал топтар үшін, медициналық қызметтерге қолжетімділікті қиындатады. Үкімет халыққа көрсетілетін әлеуметтік қорғау шараларын жүйелендіру мақсатында Әлеуметтік кодексті қабылдады және әлеуметтік төлемдер алушыларды проактивті түрде анықтауға мүмкіндік беретін «Цифрлық отбасы картасын» енгізді. Нысаналы әлеуметтік көмекпен қосымша 600 мың адам қамтылды, ал 200 мыңнан астамы жұмысынан айырылғаны үшін жәрдемақы алды. 2023 жылы 200 мыңға жуық бала әлеуметтік көмек алды. Үкімет

әлсіз отбасыларға, әйелдер мен балаларға қолдау көрсету үшін бүкіл ел бойынша отбасыны қолдау орталықтарын енгізді. 2024 жылғы маусым айындағы жағдай бойынша осындай 68 орталық жұмыс істейді, ал 2027 жылға қарай олардың санын 200-ге дейін жеткізу жоспарлануда. Бұл орталықтарда психологиялық қолдау, құқықтық кеңестер және тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына уақытша тұру сияқты жан-жақты көмек көрсетіледі.

2024 жылы қабылданған заң дене жарақатын келтіруді қайта қылмыстық жауапкершілікке жатқызды және полицияның міндетті түрде араласуын көздейді. Алайда тұрмыстық зорлық-зомбылық дербес қылмыстық құқық бұзушылық ретінде толық мойындалмаған, бұл жәбірленушілерді қорғау, құқықтық шараларды орындау және құқықбұзушылардың жауапкершілігіне қатысты олқылықтарды сақтайды. Гендерлік теңдікке қарсы әлеуметтік қарсылық қаупі де бар, өйткені қоғамның кейбір бөлігі дәстүрлі көзқарастарды ұстанып, мәдени құндылықтарға қайшы деп қабылданатын өзгерістерге қарсы әрекет етеді. Мұның салдарынан гендерлік стереотиптерді күшейту, гендерлік зорлық-зомбылықтың қалыпты құбылыс ретінде қабылдануы және контрацепция мен жыныстық денсаулық туралы қоғамдық пікірталастардың тыйым салынған тақырып ретінде қарастырылуы орын алады.

Қазақстандағы жалпы қылмыс деңгейі соңғы жылдары 2023 жылы 15,2% -ға төмендегенімен, 2024 жылдың басында есірткіге байланысты қылмыстардың 11% -ы 2023 жылы 7000-нан 2024 жылы 8000-ға дейін өсті.

Экономикалық даму және кедейлікті азайту

Экономикалық тұрғыдан алғанда, Қазақстан айтарлықтай ілгерілеуге қол жеткізді: 2023 жылы жан басына шаққандағы ЖІӨ-нің 13153,4 долларға (39 463 АҚШ доллары) жетті. Сонымен қатар, бірқатар құрылымдық әлсіз тұстар шешімді қажет етеді. Экономиканың мұнай-газ секторының үлесіне қатты тәуел-

ділігі (жалпы экспорттың 60%-дан астамы) әртараптандырудың баяу жүруіне, өнімділіктің стагнациясына және экономикалық күрделіліктің төмен деңгейіне алып келді.

2001 жылы халықтың ең төменгі күнкөріс деңгейінен төмен өмір сүрген үлесі 46,7%-дан 2024 жылы 5,0%-ға дейін төменеп, Қазақстан кедейлікті азайтуда елеулі нәтижелерге қол жеткізді. Алайда ауылдық жерлерде кедейлік деңгейі (6,9%) қалаға қарағанда (3,8%) жоғары. Ел бойынша балалар кедейлікке неғұрлым осал санат болып табылады. 2023 жылы балалардың 7,3%-ы кедейлік шегінен төмен өмір сүрсе, 28,5%-ы көп өлшемді кедейлікті бастан кешіруде.

Табыс пен экономикалық теңсіздік сақталып отыр. 2022 жылы Қазақстандағы ересек халықтың ең бай 10%-ы жалпы табыстың 35,3%-ын иеленсе, халықтың ең кедей бөлігі бар болғаны 19,6%-ын ғана иеленді. Ең ауқатты 10% халық ең кедей 50%-ға қарағанда 66 есе көп байлыққа ие. Мұндай теңсіздік әлеуметтік шиеленістерге әкелуі және елдің әлеуметтік бірлігін әлсіретуі мүмкін. Қазақстанда аймақтық экономикалық айырмашылықтар да айқын сезіледі: байлық пен инвестициялар негізінен ірі қалаларда шоғырланған, ал ауылдық аймақтар мен кейбір өңірлер баяу экономикалық өсім, инфрақұрылымның шектеулілігі және кедейліктің жоғары деңгейі сияқты қиындықтарға тап болып отыр.

Жалақы теңсіздігін қысқартуда ұзақ мерзімді прогреске қарамастан, гендерлік жалақы айырмашылығы 2022 жылы 25,2%-ға дейін өсіп, 2021 жылмен салыстырғанда (21,7%) жоғарылады. Әйелдер көбінесе білім беру, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтер сияқты төмен жалақы алатын салаларда жұмыс істейді, ал ерлер мұнай-газ және энергетика сияқты жоғары жалақы алатын салаларда басым. 2016-2024 жылдардағы деректер көрсеткендей, кәсіпорындардың шамамен 71% -ы ерлерге, ал тек 29% -ы әйелдерге тиесілі.

Қазақстанның қоғамдық секторды цифрландыру саласындағы трансформациясы кеңінен танылды. Ел 2024 жылы БҰҰ-ның электрондық үкіметті дамыту индексында

(EGDI) 193 елдің ішінен 24-ші орынға көтеріліп, цифрлық қоғамдық тауарлар саласында аймақтық көшбасшы болды. Қазақстан теңізге шығу жолы жоқ дамушы елдер (LLDCs) арасында ең жоғары EGDI көрсеткішіне (0.9009) ие.

Қоршаған орта

Қазақстанның экологиялық саясаты 2060 жылға қарай көміртекті бейтараптыққа қол жеткізуге бағытталған маңызды мақсатты көздейді. Бұл стратегия қазба отындарынан тәуелділікті азайту және жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды арттыруды көздейтін ТДМ 13 (Климаттың өзгеруіне қарсы күрес) бойынша климаттық іс-қимыл мақсаттарымен үйлеседі. Қазіргі уақытта жаңартылатын энергия көздерінің үлесі Қазақстанда өндірілетін жалпы электр энергиясының небәрі 5,9%-ын ғана құрайды. Қазақстан әлемдегі энергияны ең көп тұтынатын елдердің бірі болып табылады және жан басына шаққандағы парниктік газдар шығаратын ең жоғары елдердің бірі болып қала береді, сондай-ақ, ішкі энергия өндірісі мұнай мен газға қатты тәуелді.

Су тапшылығы, ауаның ластануы, биологиялық әртүрліліктің жоғалуы, метан шығарындылары және таза энергияға қолжетімділіктің шектеулілігі сияқты экологиялық осалдықтар жасыл технологияларға елеулі инвестицияларды, ресурстарды басқару бойынша өңіраралық ынтымақтастықты, сондай-ақ әлеуметтік секторларды қоса алғанда, барлық салаларда климаттық тұрақтылықты нығайтуды талап етеді.

Қазақстан жылыну қарқыны бойынша жаһандық орташа көрсеткіштен, сондай-ақ Азиядағы көптеген елдерден озып отыр. Температура 2030 жылға дейін орта есеппен 1,7-1,9 °C және 2050 жылға қарай 2,4-3,1 °C артады деп күтілуде. Температураның жоғарылауы су ресурстарының қолжетімділігіне әсер етуі мүмкін. Су ресурстарының негізгі көлемін жерасты сулары 102,3 км3 орташа жылдық көлемінде қамтамасыз етеді, бұл 2030 жылға қарай 99,4 км3 дейін төмендейді деп болжануда. 2022 жылы су тапшылығы

34.6% деңгейінде болған кезде, Қазақстан 2040 жылға қарай жоғары су жетіспеушілігіне тап болуы мүмкін.

Басқару және әлеуметтік ынтымақтастық

Президент өкілеттіктерін шектеу, Парламенттің рөлін күшейту және жергілікті басқаруды дамытуға бағытталған саяси және басқару реформалары Қазақстанды неғұрлым ашық басқару моделіне көшіруге ықпал ете бастады. Қазақстан адам құқықтары жөніндегі барлық негізгі халықаралық құжаттардың қатысушысы болып табылады. Ел «тыңдаушы мемлекет» тұжырымдамасын іске асыруды алға жылжытып, цифрландыруды дамытып, азаматтық қоғаммен кеңесу тетіктерін енгізді. Алайда сыртқы бақылаушылардың пікірінше, Қазақстанда саяси билік негізінен орталықтандырылған күйінде қалып отыр, саяси әртүрлілік шектеулі, бейбіт жиналу еркіндігі мен БАҚ қызметіне бақылау сақталған.

Қазақстан халықтың әлеуметтік-экономикалық құқықтарын қамтамасыз етуге жұмыс істеп жатқанымен, азаматтық қоғаммен мазмұнды өзара іс-қимылды одан әрі күшейту қажет. Үлкен саяси әртүрлілік елдегі есептілік пен ашықтықты арттыруға ықпал ете отырып, 2030 жоспарының мақсаттарына жету үшін қажет инклюзивтілікті қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Қазақстанда әйелдердің саясаттағы өкілдігі уақыт өте жақсарғанымен, әлі де айтарлықтай алшақтықтар сақталуда. Бұл әйелдердің отбасы мен қоғамдағы дәстүрлі рөлі туралы қалыптасқан түсініктермен байланысты, олар әйелдердің басқару, бизнес және қоғамдық өмірге қатысуына жүйелі кедергілер келтіреді. 2023 жылғы парламенттік сайлаудан кейін Мәжілістегі (Парламенттің төменгі палатасы) әйелдердің үлесі 27%-дан 19,4%-ға дейін төмендеді. Мәслихаттарда (облыс, қала немесе аудан халқымен сайланатын жергілікті өкілдік органдары) депутаттардың 23% -ын әйелдер құрайды. Жергілікті деңгейде әйелдер облыстық және республикалық маңызы бар

қалалар мәслихаттары депутаттарының 7%-ын құрайды, алайда олардың арасында басшылық лауазым иелері жоқ.

Ешкімді назардан тыс қалдырмау

Қазақстандағы оқшауланудың негізгі қозғаушы күштері өзара байланысты құрылымдық, әлеуметтік, экономикалық және саяси факторларға негізделген. Гендерлік, мүгедектік, әлеуметтік-экономикалық және басқа да мәртебелер осал жағдайдағы адамдарға, соның ішінде әйелдер мен бойжеткендерге, мүгедектігі бар адамдарға және мигранттарға білім, жұмыспен қамту, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызметтерге қол жеткізуді шектейді. Көп жағдайда бұл осалдықтар көп қырлы әрі қиылысатын сипатқа ие. Географиялық айырмашылықтар мен ке-

неттен соққы немесе дағдарыстар, әсіресе сапалы қызметтер мен инфрақұрылымға қол жетімділігі шектеулі ауылдық және шалғай аудандарда, оқшаулауды одан әрі күшейтеді. Жүйелік мәселелер, соның ішінде деректерді жіктеп жинау ісінің жеткіліксіздігі және әлеуметтік қорғау тетіктерінің әлсіз дамуы теңсіздік пен кейбір топтардың әлеуметтік оқшаулануына ықпал етеді. Сонымен қатар саяси және басқарушылық мәселелер, соның ішінде инклюзивті заңдар мен саясаттың толық іске аспауы, азаматтық кеңістіктің тарылуы және шешім қабылдау процестеріне қоғамның жеткілікті қатыспауы кемсітушілікке ұшыраған немесе шеттетілген топтардың үндеулерін елемеге әкеледі. Бұл мәселелерді шешу үшін шеттету себептерін түбегейлі жоятын, жедел қажеттіліктерді де, құрылымдық түйткілдерді де қамтитын жан-жақты, құқыққа негізделген тәсілді қолдану қажет.

ЕШКІМДІ НАЗАРДАН ТЫС ҚАЛДЫРМАУ

Әлеуметтік және экономикалық даму саласындағы прогреске қарамастан, Қазақстандағы осал жағдайда өмір сүретін топтар инклюзияға бағытталған саясатты әзірлеу және іске асыру барысында жүйелі кедергілерге, сондай-ақ әлеуметтік стигмаға тап болып отыр. Оларға мыналар жатады, бірақ олармен шектелмейді:

- Гендерлік негіздегі зорлық-зомбылыққа (GBV) ұшырау қаупі бар немесе аман қалған әйелдер мен қыздар, оның ішінде тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандары (әйелдер мен балалар). Аман қалғандар, әсіресе мүгедектігі бар адамдар, мигранттар, босқындар немесе баспана іздеушілер, азшылық топ өкілдері, қаржылық тұрғыда осал немесе кедергіде өмір сүретіндер, сондай-ақ бұрын соңды қамауда болған тұлғалар олардың бір мезгілде бірнеше дискриминация түріне ұшырауымен және әлеуметтік стигмаға байланысты қолдау қызметтеріне қол жеткізуде қосымша қиындықтарға тап болады.
- Мүгедектігі бар адамдар (жалпы халықтың 3,6%), соның ішінде балалар, әсіресе ауылдық жерлерде денсаулық сақтау, білім беру және әлеуметтік қолдау сияқты маңызды қызметтерге шектеулі қол жеткізе алады және зорлық-зомбылыққа бейім.
- Балама күтімдегі және отбасынан бөліну қаупі бар балалар қоғамдық және әлеуметтік қызметтерге қол жеткізуде айтарлықтай қиындықтарға кезігеді.
- Жастар қалалық және ауылдық аймақтарда да жұмыссыздық пен шектеулі мүмкіндіктерге тап болады, бұл көптеген адамдарды маргинализация қаупіне ұшыратады.
- Егде жастағы адамдар көбінесе әлеуметтік оқшаулануды сезеді және денсаулық сақтау мен зейнетақыға қол жеткізуде, әсіресе шалғай аудандарда кедергілерге тап болады.
- АИТВ-мен өмір сүретін адамдар, есірткі пайдаланушылар, қамаудағылар және басқа да осал топтар стигма мен кемсітушілікке тап болып, бұл АИТВ-мен өмір сүретін адамдардың денсаулық сақтау мен жұмыспен қамтылу мүмкіндіктерін шектейді.
- Босқындар, баспана іздеушілер және құжатсыз азаматтығы жоқ тұлғалар білім мен жұмыспен қамту сияқты негізгі қызметтерге шектеулі қолжетімділігі бар жеткіліксіз құқықтық қорғаумен бетпе-бет келеді.
- Мигранттар және еңбек эксплуатациясы мақсатындағы адам саудасының құрбандары формалды еңбек нарығынан шеттетіледі. Жыныстық эксплуатация мақсатындағы адам саудасының құрбандары болып табылатын әйелдер мен қыздар жыныстық қысым мен зорлық-зомбылыққа, әлеуметтік оқшаулауға тап болады және ұзақ мерзімді денсаулық салдарларын бастан кешіреді.
- Ауылдық немесе шалғай аудандардан шыққан адамдар, әсіресе әйелдер мен қыздар, денсаулық сақтау және қауіпсіздікке қатысты қызметтерге қол жеткізуде қосымша қиындықтарға ұшырайды.

ТАРАУ 2: БҰҰ ДАМУ ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАУ

2.1 Қабылданған басымдықтардың негіздемесі және Өзгеріс теориясы

2.1.1 Табысы орташадан жоғары ел контекстіндегі БҰҰ қолдауы

2026-2030 жылдары Қазақстанға көрсетілетін БҰҰ даму жүйесінің қолдауы елдің жоғары орта табысты мемлекет (upper MIC) ретіндегі мәртебесіне сәйкес бейімделеді. Бұл мәртебе аясында Қазақстан елеулі ішкі ресурстарға ие, әрі халықаралық серіктестердің сыртқы қаржылық қатысуы салыстырмалы түрде шектеулі. БҰҰ Елдік тобы төмендегілерге басымдық береді:

- i. саяси консультациялық қызметтер арқылы, ең алдымен, ұлттық деңгейде БҰҰ-ның нормативтік және халықаралық стандарттарына сәйкес жүйелік саясаттың ауысуын қолдайды;
- ii. саясаттарды инклюзивті және тиімді түрде жүзеге асыру үшін мемлекеттік органдардың институционалдық әлеуетін дамыту;
- iii. білім, сараптамалық қолдау және талдамалық ресурстар ұсыну;

- iv. үздік тәжірибелермен бөлісу, мүдделі тараптарды шақыру, серіктестік орнату және желіні ілгерілету, соның ішінде қоғамды дамытудың тұтас тәсілдерін жеңілдету.

Ынтымақтастық негіздерін жобалау кезеңінде үкіметпен, «ешкімді назардан тыс қалдырмау» (LNOB) қағидаты аясындағы топтармен, азаматтық қоғаммен және басқалармен жүргізілген бірнеше консультациялар қазақстандықтардың БҰҰ-ның ұлттық саясатты қолдауда қосылған құндылығын түсінетінін көрсетті. Алайда көптеген қатысушылар БҰҰ-ның өңірлік және жергілікті деңгейде де болуы қажет екенін атап өтті. Бұл деңгейлерде БҰҰ пилоттық даму бастамаларын іске асырып, барлық өңірлерде адамдарға нақты нәтижелер жеткізуге ұмтылуы тиіс. Осыған жауап ретінде БҰҰ Елдік тобы субұлттық деңгейдегі бағдарламаларды іске асыру үшін ресурстарды жұмылдыруды жоспарлап отыр.

ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ НЕГІЗДЕМЕЛІК БАҒДАРЛАМАСЫН ӘЗІРЛЕУДІҢ ИНКЛЮЗИВТІ ҮДЕРІСІ

Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы БҰҰ Елдік тобының талдамалық консультативтік және бірлескен жұмысының нәтижесі болып табылады. 2021-2025 жылдарға арналған ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын бағалаудан бөлек, БҰҰ Елдік тобы БҰҰ, азаматтық қоғам және жеке сектордың қатысуымен екі болжамды жаттығу өткізді. Үкімет, азаматтық қоғам, академиялық орта және халықаралық сарапшылар қатарындағы 63 сарапшыға жүргізілген сауалнамаға, сондай-ақ «ешкімді артта қалдырмау» қағидатына жататын 6 топпен өткізілген фокус-топтық талқылауларға негізделді. Бұл топтарға: (i) босқындар; (ii) баспана іздеушілер; (iii) мигранттар; (iv) GBV (гендерлік зорлық-зомбылық) және тұрмыстық зорлық-зомбылықтан аман қалғандар; (v) АИТВ (адам иммун тапшылығы вирусы) бар адамдар; және (vii) мүгедектігі бар адамдар жатады.

БҰҰ Елдік тобы бұл дәлелдемелер базасын үкіметпен стратегиялық басымдықтар бойынша консультациялар жүргізу үшін пайдаланды. Сондай-ақ, БҰҰ Елдік тобы Қазақстандағы Тұрақты даму мақсаттарын жеделдету бойынша азаматтық қоғам ұйымдарымен екі консультация ұйымдастырды және жастардың қажеттіліктері мен үміттерінің көрінісін қамтамасыз ету үшін Жастар консультативтік кеңесімен диалог өткізді. Құжатты БҰҰ-ның Гендерлік тақырыптық тобы жеке қарады.

2024 жылғы қазанда өткен Стратегиялық басымдандыру жөніндегі семинарға Үкімет өкілдері, БҰҰ агенттіктері, азаматтық қоғам, сарапшылар, жастар және жеке сектор өкілдері қатысты. Сондай-ақ БҰҰ өңірлік офисі мен тақырыптық коалициялары консультациядан өтті.

2.1.2 БҰҰ мен Үкімет арасындағы әріптестік қағидаттары

Қазақстан Үкіметімен әріптестікте Біріккен Ұлттар Ұйымы келесі маңызды даму қағидаттарын басшылыққа алады:

Ұлттық меншік және үйлесімділік. Қазақстанға көрсетілетін барлық БҰҰ қолдауы ұлттық басымдықтарға сәйкес болады, ал БҰҰ бағдарламаларының нәтижелеріне Қазақстан Үкіметі мен халқы иелік етеді және бұл қолдаудың нәтижелері тұрақты болады. Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы нәтижелері Қазақстан Республикасының 2029 жылға дейінгі Ұлттық даму жоспарына, сондай-ақ мемлекеттік жоспарлау жүйесінің басқа да ұлттық құжаттарына сүйене отырып әзірленді және олармен тығыз үйлеседі. Ұлттық серіктестер БҰҰ жұмысының барлық кезеңдерінде, соның ішінде саясатты анықтау, бағдарламаны жобалау, іске асыру және бағалау арқылы кірісетін болады. БҰҰ Елдік тобы біртұтас әрі үйлестірілген жұмысты қамтамасыз етіп, БҰҰ агенттіктері «біртұтас топ» ретінде әрекет етеді.

Адам құқықтарына назар аудару, ешкімнің артта қалмауы және теңсіздіктерді жою. БҰҰ Елдік тобы барлық адамдардың құқықтарын тиімді қорғауды қолдайды, елдің даму барысында ешкімнің артта қалмауын қамтамасыз етеді және азаматтық қоғамның толық қатысуын ынталандырады. БҰҰ гендерлік теңдікті ілгерілету мен әйелдердің құқықтары мен мүмкіндіктерін кеңейтуді жүйелі түрде қолдайды, барлық осал топтардың инклюзивтігін жақтайды және теңсіздіктің түпкі себептерін шешу арқылы оны азайтатын саясат пен бағдарламаларды қолдайды. Гендерлік трансформациялық тәсілдер (GTA) гендерлік теңсіздікке ықпал ететін әділетсіз әлеуметтік және гендерлік нормалар мен рөлдерді өзгерту арқылы әйелдер мен ерлер арасындағы билік қатынастарын әділ қалыптастыруды мақсат етеді.

Болашаққа бағдарланған, адамға бағытталған даму. Саясаттық қолдау көрсетуде БҰҰ Елдік тобы ұсынылатын шешімдердің

адамға бағытталған болуын қамтамасыз етеді. Нақтырақ, олар тікелей әсер ететін адамдардың қатысуымен әзірленіп, олардың мүдделерін ескеру арқылы жүзеге асырылады. Барлық іс-қимылдар өзгерістердің адамдардың өміріндегі нақты нәтижелеріне қарай бағаланады. Осал жағдайдағы адамдар тиісті болған жағдайда шешім қабылдау мен іске асыру процесіне тартылатын болады.

Тұрақты даму мақсаттарын интеграциялау. Тұрақты даму мақсаттары елдегі БҰҰ қызметінің негізгі бағдаршамы болып қала береді, ол біртұтас көзқарасты қалыптастыруда саясаттық интеграцияны, деректерді, инновацияларды және қаржыландыруды байланыстырады. Нәтижелер негіздемелік бағдарламасы біздің нәтижелеріміздің ТДМ мақсаттарымен тікелей байланысын көрсетеді. Біріккен Ұлттар Ұйымы барлық тұрақты даму мақсаттарының өзара байланысты екенін түсіне отырып, бір саладағы өзгерістер басқа саладағы шешуді қажет ететін келіссөздерді талап етуі мүмкін екенін ескереді. Жүйелі ойлау мен өзгерістер БҰҰ Елдік тобының қызметін жоспарлау мен жүзеге асырудағы жетекші қағидаттар¹ болады.

Ұлттық бағдарламалардағы өңірлік көзқарасты нығайту. Климаттың өзгеруі және су тапшылығы, көші-қон сияқты көптеген ұлттық қиындықтарға аймақтық ынтымақтастық пен бағдарламалаусыз қол жеткізу мүмкін емес. Осыған байланысты БҰҰ Елдік тобы Қазақстанның өңірлік ынтымақтастықты дамытуға деген ұмтылысын қолдау үшін басқа БҰҰ елдік топтармен және әр түрлі өңірлік мүдделі тараптармен өзара жұмысын жалғастырады.

¹ Жүйелік ойлау — бұл жүйедегі әртүрлі элементтер арасындағы қатынастар мен өзара тәуелділіктерді зерттеу арқылы күрделі, өзара байланысты мәселелерді түсіну үшін негіз. Ол үлгілерді тануға, рычаг нүктелерін анықтауға және пайда болатын қасиеттерді түсінуге баса назар аударады. Тәуекелдерді азайтуда жүйелік ойлау әлеуметтік, экономикалық, экологиялық және басқару жүйелерінде қауіптер, әсер ету, осалдықтар мен мүмкіндіктердің өзара әрекеттесуін картаға түсіруді қамтиды. Керісінше, жүйелерді өзгерту трансформациялық шешімдерді жобалау және іске асыру үшін жүйелерді ойлау арқылы алынған түсініктерді қолдануды қамтиды. Жүйелік ойлау проблеманы тұтастай түсіну үшін аналитикалық объективті қамтамасыз етсе де, жүйелер өзгереді, бұл түсініктерді құрылымдарды, процестерді және қатынастарды қайта конфигурациялау үшін жұмыс істейді, бұл неғұрлым икемді және бейімделгіш жүйелерді жасайды.

Жыныстық эксплуатация мен зорлық-зомбылықтан қорғау (PSEA). БҰҰ Елдік тобы үшін негізгі басымдық болып табылады. Бұл ретте жәбірленушілердің құқықтарын бірінші орынға қою және сексуалдық қанау мен зорлық-зомбылыққа жол бермейтін орта құру ерекше мәнге ие. Жыныстық эксплуатация мен зорлық-зомбылық (SEA) ақылға қонымсыз әрекет және ол БҰҰ қызметкерлеріне және БҰҰ-ның орындаушы серіктестеріне қатаң түрде тыйым салынған. Сондықтан БҰҰ Елдік тобы SEA-ның алдын алу, оған жол бермеу және оған жауап беру бойынша барлық қажетті шараларды қабылдайды және осындай міндеттемені серіктестерінен де талап етеді.

Осы Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасында көзделген міндеттемелерді жүзеге асыру барысында БҰҰ Елдік тобы мен Қазақстан Республикасы Үкіметі бірлескен жобаларға тартылған қызметкерлер тарапынан SEA фактілері туралы хабарламалардың алдын алуға және оларға тиісті түрде жауап беруге дайын екендерін растайды. Бұл келесі шараларды қамтиды: (i) PSEA саласындағы ортақ құндылықтарды ұстану, (ii) SEA-ға қарсы алдын алу шараларын қабылдау, (iii) құқықбұзушылық туралы шағымдарды тергеп-тексеру және (iv) оқиға орын алған жағдайда тиісті түзету шараларын қабылдау және жәбірленушілерге құрбандарға орталықталған тәсіл негізінде қолдау көрсету.

2.1.3 Тұрақты даму мақсаттарына қол жеткізу үшін өзара байланысты үдеткіштерге стратегиялық назар аудару — Бағдарлама басымдықтарына апарар жол

Біріккен Ұлттар Ұйымының Елдік тобы Қазақстандағы ынтымақтастықтың басым бағыттарын анықтау үшін Бірыңғай елдік талдау (ССА), Көп өлшемді тәуекелдерді бағалау, 2021-2025 ынтымақтастық негіздерін бағалау және Стратегиялық басымдықтарды анықтау процесіне негізделген.

ССА тұрақты даму мақсаттары бойынша жеделдету әлеуетіне ие жеті нақты ТДМ үдеткіштерін анықтады:

- i. инклюзивті экономикалық әртараптан-дыру;
- ii. агроазық-түлік жүйелері;
- iii. таза энергияға қолжетімділік және оның қолжетімділігін арттыру;
- iv. адам құқықтарын, әділеттілікті және әлеуметтік ынтымақтастықты ілгерілету;
- v. сандық трансформация;
- vi. сапалы білім беру;
- vii. климаттың өзгеруі, биоалуантүрліліктің жоғалуы және ластану мәселесін шешу.

Кезең-кезеңімен және инклюзивті стратегиялық іріктеу процесі арқылы осы жеті ТДМ үдеткіші төрт стратегиялық нәтижелік бағытқа топтастырылды:

- i. өкілетті адамдар және тиімді институттар;
- ii. икемді және инклюзивті экономика;
- iii. тұрақты қоршаған орта;
- iv. нығайған әлеуметтік бірлік.

Өзгеріс теориясы (Theory of Change) БҰҰ Елдік тобының серіктестерімен бірлесе отырып осы төрт стратегиялық басымдық пен нәтижеге не үшін және қалай назар аударатынын түсіндіреді. Бұл ретте ССА анықтаған жеті ТДМ үдеткіші жалпы бағыттаушы негіз ретінде сақталады. Жоғары деңгейдегі стратегиялық нәтижелер ТДМ-ның өзара байланысын біріктіретін жүйелік ойлау тәсілін қамтамасыз ету үшін нақты жеке ТДМ-ға тікелей жауап бермесе де, ТДМ мақсаттары нәтиже аймақтарының әрқайсысы үшін нәтижелерді нақты өлшейді (1-қосымшаны қараңыз).

2.2 Өзгеріс теориясы

Ұлттық меншікті күшейту мақсатында және Қазақстанның табысы орташадан жоғары ел мәртебесін ескере отырып, БҰҰ өзінің қолдауын стандартты салалық тәсілдерден саясат пен реттеуші базаны өзгертуге бағытталған қолдауға қайта бағдарлайтын болады. Сонымен қатар мемлекеттік институттар мен азаматтық қоғамның (соның ішінде қоғамдық, еріктілік және қауымдық желілердің) әлеуетін жүйелі түрде нығайтуға басымдық беріледі. Мүмкін болған жағдайда, БҰҰ Елдік тобы мемлекеттік және жеке сектордың қатысуымен қаржыландыруға жарамды және нарыққа дайын ұлттық жобалар топтамасын анықтауға және әзірлеуге жәрдемдеседі. БҰҰ Елдік тобы жоғары деңгейлі халықаралық сараптамаға қолжетімділікті қамтамасыз етеді және инновациялық қаржыландыруға дәстүрлі донорлар, даму банктері, қаржы нарықтары, қайырымдылық қорлар және ақшалай аударымдар сияқты әртүрлі көздерден инвестиция тарту үшін үйлестіруші рөл атқарады. Серіктестердің толық тізімі (БҰҰ жүйесіндегі ішкі әріптестер, өңірлік деңгейдегілер, сондай-ақ Үкімет, жеке сектор және донорлар секілді сыртқы серіктестер) 1-қосымшадағы нәтижелер негіздемелік бағдарламасында көрсетілген.

БҰҰ Елдік тобы 2023 жылғы ТДМ жөніндегі Саммиттің қорытынды құжатында және 2024 жылы қыркүйекте өткен Болашақ Саммитінде қабылданған Пакт аясындағы жаһандық міндеттемелерді ілгерілетуде маңызды рөл атқарады. Екі саммит те көпжақтылықты нығайтуға, тұрақты даму мақсаттарына жетудегі прогресті жеделдетуге және климаттың өзгеруі, азық-түлік жүйелерін өзгерту және цифрлық трансформация сияқты туындаған жаһандық мәселелерді шешуге баса назар аударады. БҰҰ Елдік тобы Қазақстандағы осы жаһандық басымдықтарды бейімдеуге қолдау көрсетеді.

2.3 Көзделген даму нәтижелері — Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы нәтижелері және серіктестіктер

Нәтиже бағыты 1. Өкілетті адамдар және тиімді институттар

НӘТИЖЕ 1: 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдардың, әсіресе осал топтардың әл-ауқаты артады және олар адам құқықтарын толыққанды пайдаланады, жынысы мен жасы ескерілген, барған сайын цифрландырылған және адамға бағдарланған қоғамдық және жеке қызметтерге тең қол жеткізеді. Бұл қызметтер инклюзивті, тиімді және есеп беретін институттар арқылы ұсынылады.

Жасы мен гендерлік сезімтал, цифрландырылған және адамдарға бағытталған сапалы қызмет көрсетуге назар аудара отырып, нәтиже осы жүйелік кедергілерді жеңу үшін қажетті реформалардың жүргізілуін және денсаулық сақтау, білім беру және әлеуметтік қорғау сияқты маңызды қызметтерге инклюзивті қол жеткізуді қамтамасыз етуге тырысады, және бұл реформалар қажетті қуаттылық, инфрақұрылым және ресурстармен қолдау табады.

Нәтижесінде сыбайлас жемқорлық тәуекелдеріне, ведомствоаралық үйлестірудің әлсіздігіне және сенімге нұқсан келтіретін және қызмет көрсету сапасын төмендететін жеткіліксіз мониторинг шеңберлеріне байланысты мемлекеттік мекемелердің тиімділігін шектейтін басқару және есеп беру мәселелерін шешеді. Инклюзивті және есеп беретін мекемелер осы мәселелерді шешуде, ашық және тиімді басқаруды қамтамасыз ету үшін маңызды болып табылады. Инклюзивтілікке баса назар аудара отырып, бұл нәтиже барлық адамдардың қатысуын ынталандырады және қоғамдастықтардың қызмет көрсетушілерден жауапкершілік талап етуіне

мүмкіндік береді. Бұл тәсіл қызмет көрсетуді жақсартады және әлеуметтік келісімшартты нығайтады, мемлекеттік және жеке мекемелердің барлығының, әсіресе осал жағдайларда жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

Гендерлік зорлық-зомбылықтың (GBV) тамыры терең әлеуметтік және гендерлік нормаларда, стереотиптер мен көзқарастарда жатқанын мойындай отырып, бұл нәтиже гендерлік трансформациялық тәсілді қабылдайды. Ол құқықтық реформаларды, хабардарлық науқандарын және қызмет көрсетушілер үшін әлеуетті нығайтуды қамтитын ұзақ мерзімді әлеуметтік өзгерістерді ынталандыратын көп деңгейлі араласулар арқылы негізгі себептерді шешеді. Сондай-ақ бұл үкіметтің гендерлік зорлық-зомбылықтың алдын алу және оған жауап беру жөніндегі күш-жігерін институционалдық механизмдер мен өкілдердің көп салалы үйлестірілген реакцияларды қамтамасыз ету қабілеттерін нығайту және дәстүрлі қазақстандық көшпелі нормалардың оң элементтерін пайдалану арқылы қолдайды.

Қазақстанның дәстүрлі қызмет көрсету жүйелеріне тәуелділігін ескере отырып, цифрлық инновацияларды дамыту арқылы қолжетімділікті, тиімділікті және инклюзивтілікті арттыру мүмкіндігі үлкен. Әсіресе ауылдық жерлерде цифрлық технологиялар халық пен сапалы қоғамдық қызметтер арасындағы алшақтықты қысқартуға мүмкіндік береді. Қарқынды цифрландырылған және адамдарға бағытталған қызметтерге баса назар аудара отырып, нәтиже Қазақстанның инфрақұрылымын жаңғырту және қалалық-ауылдық алшақтықты жою бойынша жүргізіліп жатқан күш-жігеріне сәйкес келеді. Мақсатты қуаттылықты құру және саясатты туралаумен бірге цифрлық шешімдер қызмет көрсету жүйелерінің қолжетімділігі мен тиімділігін арттыра алады, бұл бірде-бір халық тобының назардан тыс қалмауын қамтамасыз етеді. Мысалы, ауылдық қауымдастықтар көбінесе шектеулі инфрақұрылым, цифрлық қызметтерге қолжетімділіктің болмауы және маңызды ресурстардан оқшалану сияқты қосымша қиындықтарға тап болады.

Қазіргі кездегі қиындықтар, соның ішінде институционалдық мүмкіндіктердің жеткіліксіздігі және қызмет көрсету механизмдері мен құқықтық негіздердегі олқылықтар әділетті және гендерлік сезімтал сапалы мемлекеттік қызметтерге қол жеткізуге кедергі келтіреді. Сонымен қатар орныққан әлеуметтік нормалар мен стереотиптер теңсіздіктер мен алшақтықтарды күшейтіп, осал топтардағы адамдардың өз құқықтарын толық жүзеге асыру мүмкіндіктерін шектейді. Олар жоғарыда аталған «ешкімді артта қалдырмау» (LNOB) қағидаты аясындағы топтардың өз құқықтарына толық қол жеткізуіне және пайдалануға жол бермейді. Балалар, жасөспірімдер мен жастар, әсіресе ерекше қорғауды қажет ететіндер және мүгедектігі бар адамдар, отбасылық ортада өмір сүруіне және сапалы қызметтерге қол жеткізуіне жүйелі кедергілерге жиі ұшырайды. Қызмет көрсетуде бала мүддесіне бағдарланған тәсілдерді күшейту осы олқылықтарды жою үшін аса маңызды. Барлық түрдегі зорлық-зомбылықтан, қатыгездіктен және немқұрайлықтан балаларды қорғауға арналған арнайы шаралар алдын алу және жағдайды басқару үшін бірыңғай тәсілді әзірлеуді, сондай-ақ барлық мүдделі тараптардың рөлдері мен міндеттері айқындалған қызметтердің аз болса да белгілі тізбегін енгізуді талап етеді. Бұл ең осал балалар мен отбасылардың қажеттіліктерін бірінші кезекке қоюға мүмкіндік береді. Қылмыскерлерді басқарудағы мәселелер түрмедегі жан-жақты реформалардың маңызды қажеттілігін көрсетеді. Психикалық денсаулық, білім беру және сотталғандардың кәсіби дағдыларын дамытуға бағытталған дәлелді оңалту бағдарламаларын енгізу қайталанатын құқық бұзушылықтарды азайту және қоғамға қайта бейімделуге ықпал ету үшін маңызды.

Бұл нәтижеге қол жеткізу үшін жауапты институттар көрсететін қызметтердің теңдестігі мен гендерлік сезімталдығын қамтамасыз ететін адам құқықтарын алға жылжытуға бағытталған заңнамалық және саяси тетіктерді халықаралық стандарттарға сай күшейту қажет.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ БҰҰ ЫНТЫМАҚТАСТЫҚТЫҢ

НЕГІЗДЕМЕЛІК БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ ӨЗГЕРІС ТЕОРИЯСЫ

Қазақстандағы БҰҰ Елдік тобы келесі мақсаттарға қол жеткізуге баса назар аударады...

...2030 жылы...

...және

Болжамдар

- Саяси ұстаным, соның ішінде заң үстемдігін нығайту, сыбайлас жемқорлықты азайту және институционалдық есептілікті арттыру бойынша кешенді реформалар жалғасады.
- Экономика тұрақты болып қалады.
- Қаржылық ресурстар жеткілікті, оған жеке сектор инвестициялары, саяси ынталандырулар және технологияларды беру кіреді.
- Болашақ саясаттар гендерлік аспектілерді ескеріп, құқықтарға негізделген тәсілге сүйенеді.
- Көміртегі бейтараптығына қол жеткізуге деген міндеттемелер сақталады.
- Мүдделі тараптардың, соның ішінде осал топтардың, жоғары деңгейде қатысуы қамтамасыз етіледі.
- Азаматтық кеңістікті қорғау: сөз, бірлесу және жиналыс бостандығын қорғауға бағытталған саясат қабылданады, бұл азаматтық қоғамға елеулі үлес қосуға мүмкіндік береді.
- Әлеуетті арттыру: тиісті мүдделі тараптар саясатты іске асыру және оның сақталуын қамтамасыз ету үшін қажетті оқыту мен ресурстарға ие болады.
- Ғаламдық және өңірлік геосаяси тұрақсыздық ең төмен деңгейде қалады.
- Теңдікке, ресурстар мен мүмкіндіктерге қол жеткізу жолындағы құрылымдық кедергілерді, сондай-ақ теңсіздік пен айырмашылықты жалғастыратын кез келген кемсітуші заңдар, әлеуметтік нормалар мен стереотиптерді жою жөніндегі міндеттемелер сақталады.
- Барлық бағыттардағы саясаттардың үйлесімділігі қамтамасыз етіледі.

ЕГЕР ұлттық және жергілікті субъектілер халықаралық стандарттарға сәйкес денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік және арнайы қорғау және басқа да салалардағы құқықтық, саяси, үйлестіру және мониторингтік негіздерді нығайтса, және

ЕГЕР ұлттық және жергілікті субъектілер барлық адамдардың денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік және арнайы қорғау салаларындағы сапалы қызметтерге тең қол жеткізуі үшін институционалдық әлеуетті күшейтсе, және

ЕГЕР адамдар мен қауымдастықтар қызметтерге тең қол жеткізу мен оларды пайдалану, қызмет көрсету сапасына ықпал ету, сондай-ақ әлеуметтік нормалар мен мінез-құлқыты өзгертуге жәрдемдесу, соның ішінде цифрлық сауаттылық пен интернеттегі қауіпсіздікті жоғарылату арқылы өздерінің хабардарлығын, білімін және дағдыларын арттырса,

ЕГЕР үкімет пен басқа да мекемелердің әлеуеті тұрақты, экологиялық таза және инклюзивті экономика, сауда және көлік байланыстары, энергия тиімділігі, еңбек саласындағы негізгі қағидаттар мен құқықтар, сондай-ақ серпінді кәсіпкерлік ортаны дамытуға бағытталған саясатты әзірлеу, енгізу және мониторинг жүргізу үшін күшейтілсе, және

ЕГЕР жеке сектордың әлеуеті, әсіресе білімге негізделген экономика, креативті индустриялар, туризм, стартап экожүйелері, агроазық-түлік жүйелері, адамға бағытталған жасанды интеллект салаларына ерекше назар аудара отырып, арттырылса және бизнес пен адам құқықтары, сондай-ақ инновациялық қаржыландыру ілгерілетілсе, және

ЕГЕР адамдар, әсіресе осал топтар, оның ішінде қозғалыс үстіндегі адамдар (мигранттар және басқалар), жұмыспен қамтылу дағдыларын жетілдірсе...

ЕГЕР ұлттық және жергілікті субъектілер барлық секторларда жас және гендерлік аспектілерді ескеретін экологиялық саясатты тиімді әзірлеу, іске асыру және мониторинг жүргізу үшін кеңейтілген әлеуетке, құралдарға және білімге ие болса, және

ЕГЕР адамдар, әсіресе балалар, жастар мен әйелдер, неғұрлым тұрақты және орнықты қоршаған ортаны қалыптастыруға бағытталған кеңейтілген дағдыларға, білімге, құндылықтарға және қатысу деңгейіне ие болса, және

ЕГЕР ұлттық және жергілікті субъектілер, оның ішінде қауымдастықтар, табиғи апаттар қаупін басқару жөніндегі кеңейтілген мүмкіндіктерге ие болса...

ЕГЕР адам құқықтарын қорғау, құқықтық тәртіп пен сот органдары жасы мен жынысын ескере отырып, барша адам үшін әділ сот төрелігін қамтамасыз ету, заң үстемдігін және теңдікті ілгерілету бағытындағы әлеуетін халықаралық құқыққа, сондай-ақ тиісті стандарттар мен нормаларға сәйкес күшейтсе, және

ЕГЕР саясат, жүйелер мен әлеует азаматтық кеңістікті кеңейтіп, барлық адамдарға мемлекеттік шешімдер қабылдау үдерісіне тиімді қатысуға және әлеуметтік бірлік, әділеттілік пен баршаға теңдікке қол жеткізу мақсатында сындарлы диалог жүргізуге мүмкіндік берсе, соның ішінде шешім қабылдау үдерісінде әйелдердің, жастардың және басқа да топтардың кеңінен өкілдік етуін қамтамасыз етсе, және

ЕГЕР жастар мен қауымдастықтар әлеуметтік бірлік пен киберқауіпсіздікке қатысты тәуекелдерге төзімділігін арттырып, тиісті дағдыларын дамытса...

Осы жағдайда Қазақстандағы барлық адамдардың, әсіресе ең осал топтардың, әл-ауқаты жақсарады, және олар адам құқықтарын толық көлемде пайдаланып, жасы мен жынысын ескеретін, жоғары деңгейде цифрландырылған әрі адамға бағытталған, инклюзивті, тиімді және есеп беретін институттар ұсынатын мемлекеттік және жеке қызметтерге тең қол жеткізе алады.

Осы жағдайда Қазақстандағы барлық азаматтар, әсіресе ең осал топтар, адам құқықтарына негізделген, гендерлік аспектілерді ескеретін, әртарапандырылған және инновациялық экономикалық дамуының игілігін көреді; мұндай даму лайықты еңбекке, өнімділікке және кәсіпкерліктің дамуына жәрдемдеседі.

Осы жағдайда Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, жасы мен жынысын ескере отырып экологиялық тұрақтылықтың артуынан, сондай-ақ климат, табиғат және ластану салаларындағы инклюзивті, құқыққа негізделген іс-шаралар мен табиғи ресурстарды тұрақты басқарудан пайда көреді.

Осы жағдайда Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, адам құқықтары саласындағы халықаралық стандарттарға сәйкес әділ сот төрелігі мен заң үстемдігіне тең қол жеткізе алады, сондай-ақ барлық адамдар үшін инклюзивті, мазмұнды және гендерлік теңгерімді шешім қабылдау процесіне қатысу мен азаматтық белсенділік күшейтіледі.

2030 жылға қарай Қазақстан әділетті, инклюзивті және тұрақты қоғамға айналады. Мұнда барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, құқықтарға, ресурстар мен мүмкіндіктерге тең қол жеткізе алады. Ел экологиялық тұрғыдан орнықты, экономикалық тұрғыдан белсенді және әлеуметтік жағынан біртұтас болады, сондай-ақ заң үстемдігін, адам қадір-қасиетін және демократиялық қағидаттарды қолдайды.

БҰҰ СЕРІКТЕСТЕРІ

(нәтижелер матрицасында серіктестер туралы толық ақпарат берілген)

- Мемлекеттік құрылымдар
- Азаматтық қоғам ұйымдары (АҚҰ)
- Жеке сектор
- Халықаралық даму жөніндегі серіктестер
- Осал топтар
- Жергілікті халық
- БАҚ
- Зерттеу және академиялық мекемелер

БҰҰ-ның нәтижеге қосқан үлесі

БҰҰ осы құрылымдық кедергілерді ең алдымен денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қорғау және басқа да салаларда халықаралық адам құқықтары стандарттарына сай келетін, соның ішінде гендерлік тұрғыдан сараланған заңнамалық және саяси негіздерді нығайту арқылы жоюды мақсат етеді. Ол үшін БҰҰ үздік халықаралық тәжірибені қамтамасыз етіп, Қазақстан үшін қолжетімді адам құқықтары тетіктерінің ұсыныстарына сүйенеді. БҰҰ ұлттық жоспарлауға адам құқықтары қағидаттарын, гендерлік жауапкершілік пен тұрақтылықты енгізу арқылы неғұрлым инклюзивті және әділ қызмет көрсету жүйелерін құруға ықпал етеді. Мұндай тәсіл ешкімнің, әсіресе осал жағдайдағы адамдардың назардан тыс қалмауын қамтамасыз етеді. Нәтижелердің тиімділігі мен жергілікті деңгейде бейімделуі осы іргелі жұмысқа байланысты болғандықтан, ұлттық билік органдары мен азаматтық қоғамнан (соның ішінде азаматтық, ерікті және қауымдық ұйымдар желілері) қосымша қолдауды талап етеді.

БҰҰ халықаралық стандарттар мен әр агенттіктің техникалық құзыреттілігіне сәйкес әділ және сапалы қызмет (денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қорғау, т. б.) көрсету үшін институционалдық әлеуетті арттыруға баса назар аударады. Оның ішінде әмбебап медициналық қамтуды кеңейту, репродуктивті денсаулық қызметтеріндегі маңызды олқылықтарды азайту, отбасын жоспарлау және контрацепция құралдарына қолжетімділікті қамтамасыз ету бар. Білім беру жүйелері сапалы білім беруді қамтамасыз етудегі және білім берудегі ауылдық қалалар арасындағы алшақтықты жоюдағы қиындықтарды шешу үшін әлеуетті арттыру және техникалық сараптамамен қамтамасыз етіледі. Инфрақұрылымның жеткіліксіздігі, цифрлық интеграцияның әлсіздігі және ауылдық жерлердегі шектеулі әлеует денсаулық сақтау, білім беру және әлеуметтік қорғау, соның ішінде бала құқықтарын қорғау салаларындағы прогреске кедергі келтіріп отыр. БҰҰ-ның техникалық көмегі мен әлеуетті нығайту бастамалары қызмет көрсету жүйелерін жаңғыртуға, басқаруды

жақсартуға, мемлекеттік және жеке сектор арасындағы ынтымақтастықты дамытуға ықпал етеді. Жалпыұлттық қол жетімділікке қол жеткізу үшін халықаралық қаржы институттары мен жеке сектордағы серіктестерден қосымша күш-жігер қажет болады.

Қоғамдастықтарды әлеуметтендіру және мінез-құлықты өзгерту, әсіресе маргиналданған топтардың қызметтерге қол жеткізіп, оларды пайдалануына мүмкіндік беру үшін маңызды. Гендерлік негіздегі зорлық-зомбылықтың (GBV) алдын алу мен оған ден қою шараларын жергілікті қауымдастықтардың өздері басқаруы ұзақ мерзімді әрі тұрақты өзгерістерге әкеледі. Жергілікті деңгейде иелік күшейгенде зорлық-зомбылық азаяды, тірі қалғандарға қолдау жақсарды және қоғамда гендерлік теңдік пен қауіпсіздік құндылықтары нығаяды.

Көптеген осал топтар әлеуметтік стигмаға, стереотиптерге және қолжетімді қызметтерді толық пайдалануға кедергі келтіретін кемсітушілікке тап болады. БҰҰ бұрынғы сотталғандарды қайта әлеуметтендіру үшін босатылғаннан кейінгі қолдау механизмдерін күшейтеді. Олардың жұмысқа орналасуына жәрдемдесу, тұрғын үймен қамтамасыз ету және психологиялық қолдау көрсету шаралары жетілдіріледі. Пробация қызметтері, үкіметтік емес ұйымдар және жеке сектор арасындағы үйлестірілген күш-жігер қайталап құқық бұзушылық деңгейін төмендету және қоғамға сәтті бейімделуді қамтамасыз ету үшін аса маңызды.

Осал және маргиналданған топтардың еленбей қалуын анықтау үшін деректер жинау дағдыларын қоса алғанда, БҰҰ-ның әлеуметтік нормаларды өзгертуге, хабардарлықты арттыруға және білім мен дағдыларды дамытуға бағытталған жұмысы институттарға деген сенімді нығайтып, қызметтерді пайдалануды арттырады. Жергілікті деңгейдегі үкіметтік емес ұйымдар мен қауымдастық көшбасшылары бұл процеске маңызды үлес қоса алады, сондықтан БҰҰ олардың әлеуетін нығайту бойынша нысаналы ынтымақтастық жүргізетін болады. БҰҰ гендерлік зорлық-зомбылық пен балаларға қарсы зорлық-зомбылықты жоюға ерекше назар аудара-

ды. Бұл үшін гендерлік жауапты бюджетті жоспарлау, заңнаманы жетілдіру, хабардарлықты арттыру, тірі қалғандарға қолдау көрсету жүйелерін дамыту және серіктестік пен әлеуетті арттыру арқылы жүйелі өзгерістер енгізу қарастырылған.

Нәтиже бағыты 2. Икемді және инклюзивті экономика

Нәтиже 2. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе осал топтар, лайықты еңбек, өнімділік пен кәсіпкерлікті қолдайтын, тұрақты, құқыққа негізделген, гендерлік теңдікке сай, әртараптандырылған және инновациялық экономикалық дамуның нәтижелерінен пайда алады.

Қазақстан экономикасының мұнай-газ секторының экспортына шамадан тыс тәуелділігі әлемдік тауар нарығындағы құбылмалы бағаны осал етеді. Экономикалық тұрақтылықты нығайту экономиканы әртараптандыруға, жұмыс орындарын ашуға, сондай-ақ ақпараттық технологиялар, агрозық-түлік жүйелері, өңдеу өнеркәсібі, жаңартылатын энергетика, туризм, көлік және сауда байланыстары, креативті индустриялар сияқты жоғары өсім әлеуеті бар салаларға инвестиция тартуға бағытталған стратегиялық қайта бағдарлауды қажет етеді. Сонымен қатар жасанды интеллект, робототехника, биотехнология және сандық қызметтер сияқты озық технологиялармен басқарылатын дамып келе жатқан салалар тұрақты экономикалық трансформацияның жаңа мүмкіндіктерін ұсынады. Бұл ресурсқа тәуелділіктен білімге негізделген экономикаға көшуге ықпал етеді және инвестициялар мен өнімділіктің тоқырау мәселелерін шешуге көмектеседі.

Қазақстанның тұрақты агрозық-түлік жүйесіне көшуі азық-түлік қауіпсіздігіне қол жеткізу, ауылдық жерлердегі өмір сапасын жақсарту және қоршаған ортаны қорғау үшін маңызды. Алайда азық-түлікпен өзін-өзі қамтамасыз етуге қазіргі баса назар аудару халықаралық озық тәжірибелермен үйлесімділікті шектеуі мүмкін. Логистикалық инфрақұрылымды дамыту, нарыққа қол-

жетімділікті кеңейту, сондай-ақ сақтау және қайта өңдеу жүйелерін жақсарту агрозық-түлік секторының төзімділігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Қазақстанның ауыл шаруашылығы саласы айтарлықтай өсіп, 1988 жылдан бері қосылған құн 400%-дан астам өсті. Агрэкотуризм, балық шаруашылығы және сапаны қамтамасыз ету сияқты бағыттарды дамыту төзімділікті күшейтуі мүмкін. Дегенмен логистикадағы олқылықтар, нарыққа шығудағы шектеулер, сақтау және қайта өңдеу тетіктерінің әлсіздігі сияқты мәселелер әлі де сақталуда. Жаһандық азық-түлік қауіпсіздігі рейтингінде жоғары тұрғанына қарамастан, азық-түлік бағасының өсуі мен инфляция халықтың сатып алу қабілетіне кері әсер етуде. Үй шаруашылықтары табысының едәуір бөлігін азық-түлікке жұмсауға мәжбүр.

Гендерлік теңсіздік пен еңбек нарығындағы алшақтық (қала мен ауыл арасындағы айырмашылықты қоса алғанда) экономикалық қиындықтарды күшейтеді. Әйелдер, жастар және басқа да осал топтар лайықты еңбекке қол жеткізуде, кәсіпкерлікпен айналысуда және қаржылық инклюзия тұрғысынан жүйелі кедергілерге тап болады. Білімге, дағдыларды дамытуға және кәсіпкерлікті қолдауға тең қолжетімділікті қамтамасыз ету олардың әлеуетін ашу мен инклюзивті экономикалық өсімге қол жеткізуде шешуші рөл атқарады. Гендерлік сезімтал және құқыққа негізделген экономикалық даму тәсілі теңсіздіктерді азайтуға бағытталады және өкілдігі төмен топтар үшін білімге, оқуға және ресурстарға қолжетімділікті кеңейтетін инклюзивті саясат пен бағдарламаларды ілгерілетеді. Осал топтардың мүмкіндіктерін кеңейту тек олардың экономикалық қатысуын арттырып қана қоймай, сонымен қатар пайдаланылмай отырған адами капиталды іске қосу арқылы жалпы экономиканы нығайтады.

Қазақстандағы кәсіпкерлік пен инновация қиындықтарға, соның ішінде қаржыландыруға шектеулі қол жетімділікке, шағын және орта бизнесті (ШОБ) қолдаудың әлсіз жүйелеріне және реттеуші кедергілерге тап болады. Қаржылық инклюзияны кеңейту, стартап экожүйелерін дамыту және мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті күшейту — кәсіп-

керлікті дамытудың әрі серпінді әрі төзімді бизнес ортасын құрудың негізгі шарттары болып табылады. Инновациялық экономикалық дамуға баса назар аудару цифрлық трансформацияға, инфрақұрылымға, дағдыларға, зерттеулер мен дамуға инвестицияларды қажет етеді. Бұл үдеріс экологиялық тұрақтылықты ілгерілетуге, технологиялық прогреске, стартаптарды және шағын және орта кәсіпорындарды қолдауға, сондай-ақ жаңа салаларда жеке сектордың қатысуын ынталандыруға бағытталған тиімді өнеркәсіптік және инновациялық саясатпен қамтамасыз етілуі тиіс. Жастар мен әйелдер арасындағы кәсіпкерлікті қолдау және ШОБ дамыту өңірлік теңсіздікті азайтуға, жергілікті экономиканы жандандыруға және тұрақты өмір сүру құралдарын қалыптастыруға ықпал етеді. Қаржы мен техникалық білім жетіспейтін салаларда осал топтарды қолдау үшін жеке сектор өкілдерімен және халықаралық қаржы институттарымен әріптестік ерекше маңызды болады.

Нәтижесінде, баршаға лайықты еңбекке қол жеткізу мәселесі Қазақстан үшін өзекті болып қала береді, себебі ел әлі де бейресми жұмыспен қамту, дағдылардың еңбек нарығы талаптарына сәйкессіздігі және жұмыссыздық сияқты мәселелермен бетпе-бет келуде. Әсіресе әйелдер, жастар және осал топтар еңбек нарығына қатысу барысында қиындықтарға жиі ұшырайды. Еңбек нарығының сұранысына сай кәсіби-техникалық білім мен оқытуға тең қолжетімділікті қамтамасыз ету барған сайын маңызы артуда. Тұрақты және инклюзивті экономикалық модель еңбек өнімділігінің өсуі мен жұмыскерлердің құқықтарын қорғау, әлеуметтік қорғау және әл-ауқат арасындағы тепе-теңдікті талап етеді. Әділетті, гендерлік сезімтал көшуді қамтамасыз ету осал жұмысшыларды жұмыс орындарын ауыстырудан және экономикалық қауіптен қорғай отырып, жасыл экономикаға өтуде маңызды болады.

БҰҰ үлесі

БҰҰ-ның үлесі тұрақты өсуді ынталандыратын, еңбек құқықтарын нығайтатын және әлеуметтік қорғауды ілгерілететін инклю-

зивті экономикалық саясатты жобалау, іске асыру және бақылауды қолдау арқылы үкімет пен институционалдық әлеуетті күшейтуге бағытталады. БҰҰ Қазақстан экономикасын әртараптандыру арқылы оның төзімділігі мен инклюзивтілігін арттыруға ықпал етеді. БҰҰ сондай-ақ ұзақ мерзімді экономикалық тұрақтылық үшін сауда және көлік байланысын, энергия тиімділігін және инновацияны күшейтеді. Бұл шаралар тұрақты даму үшін мемлекеттік-жекеменшік әріптестікті дамытуға, еңбек құқықтарын ұлттық даму стратегияларына енгізуге және осал жұмысшыларды, соның ішінде бейресми сектордағы еңбек құқықтарын қорғауға бағытталады. Бұл Қазақстанның инновация мен тұрақтылыққа негізделген экономиканы құру мақсатына сәйкес келеді, сондай-ақ бейресми және тұрақсыз жұмыспен қамтылғандарды қоса алғанда, осал санаттағы жұмыскерлерді қорғауға бағытталған негізгі еңбек қағидаттарын қамтамасыз етеді. БҰҰ Қазақстанның тұрғын үй және смарт-қала бастамаларын ілгерілетуге үлес қосады, бұған тұрақты қалалық даму, цифрлық инфрақұрылым және өмір сүру сапасын жақсарту кіреді.

БҰҰ Қазақстанның агроазық-түлік жүйесін трансформациялауды тұрақты ауыл шаруашылығын, табиғи ресурстарды кешенді басқаруды және азық-түлік қауіпсіздігін нығайту арқылы қолдайды. Негізгі күш-жігер ветеринариялық және мал шаруашылығы қызметтерін дамытуға, карантиндік фитосанитариялық жүйелерді және тұқым шаруашылығын күшейтуге, балық шаруашылығын дамытуға, сондай-ақ топырақ, жер және орман ресурстарын тұрақты басқаруды қамтамасыз етуге бағытталады. Өнімділік пен тұрақтылықты арттыру үшін БҰҰ климатқа төзімді ауыл шаруашылығы әдістерін енгізуді, агроөнеркәсіптік тізбектерді нығайтуды, өсімдік және мал шаруашылығы өндірісінің тиімділігін арттыруды қолдайды. Бұған климаттық қаржыландыруға қолжетімділікті кеңейту, аграрлық деректерді жинауға арналған цифрлық шешімдерді дамыту және жер мен су ресурстарын тұрақты басқару тәжірибелерін ілгерілету кіреді, сонымен қатар бұл ұзақ мерзімді азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз етеді. Агробизнесі цифрландыруды жеделдету, ауыл шару-

ашылығы статистикасы үшін IT-шешімдерін енгізу және деректердің сенімділігін арттыру дәлелдерге негізделген саясатты одан әрі қолдайды. Сондай-ақ БҰҰ тамақтану сапасын жақсартуға арналған инвестициялық жобаларды қолдау арқылы азық-түлік қауіпсіздігіне үлес қосады, оған мектептегі тамақтандыру бағдарламалары мен пайдалы мәзірлерді пилоттық енгізу кіреді. Саяси ұсыныстар азық-түлік қауіпсіздігін басқаруды жетілдіруге, климаттық қаржыландыруға қолжетімділікті арттыруға және агроазық-түлік секторына инвестиция тартуға бағытталады, бұл өз кезегінде ауылдық дамуды жеделдетіп, еңбек өнімділігін арттырады және тұрақты әрі инклюзивті аграрлық экономиканы қалыптастырады.

Қазақстанда кәсіпкерлікті, тұрақты дамуға бағытталған инновацияларды және салалық әртараптандыруды дамыту үшін жеке сектордың әлеуетін арттыру аса маңызды. Білімге негізделген экономиканы, креативті индустрияларды және агроазық-түлік жүйелерін ілгерілету арқылы БҰҰ экономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ете алатын жоғары өнімді салаларда тұрақты өсімге серпін береді. Туризмді, стартаптарды және адамға бағдарланған жасанды интеллектіні қолдауға бағытталған бастамалар индустриялық әртараптандыру мен инновациялардағы кемшіліктерді тікелей шешеді. онымен қатар, бизнестегі адам құқықтарына басымдық беру экономикалық өсімнің әділдік пен теңдікке негізделген халықаралық стандарттарға сай болуын қамтамасыз етеді, бұл инклюзивті және тұрақты дамудың берік негізін қалайды. Инновациялық қаржыландыру тетіктеріне қолжетімділікті кеңейту шағын және орта бизнес (ШОБ) пен кәсіпкерлер, әсіресе әйелдер, маргиналданған топтар және қызметтер жеткіліксіз аймақтар үшін қаржыландыру алшақтығын жоюда шешуші рөл атқарады. Аралас қаржыны, әсерлі инвестицияларды және микроқаржыландыру бастамаларын пайдалану дамушы салаларда кәсіпкерлік пен жұмыс орындарын құруға қажетті капиталды қамтамасыз ете алады. Жұмыспен қамтылу дағдыларын дамыту жұмыссыздық, біліктілік сәйкессіздігі және бейресми жұмыспен қамту сияқты еңбек нарығындағы проблемаларды шешуге тікелей ықпал етеді.

Мақсатты дағдыларды дамыту бастамалары жастарды, әйелдерді және қозғалыстағы адамдарды қоса алғанда, осал топтарды цифрлық технологиялар, жаңартылатын энергия және озық өндіріс сияқты жоғары сұранысқа ие секторларда өркендеу үшін қажетті құзыреттермен жабдықтайды. Кәсіптік оқытуға, тағылымдамаларға және өмір бойы білім алуға қолжетімділікті кеңейту біліктілік алшақтығын азайтуға және инклюзивті еңбек нарығына жағдай жасау үшін өте маңызды болады. Кәсіптік-техникалық білім мен өмір бойы білім алуға тең қолжетімділікті ілгерілету арқылы БҰҰ аталған топтардың еңбекке қабілеттілігін арттырады және әртараптандырылған, инновацияға негізделген экономиканың талаптарына сай дайындалған жұмыс күшін қалыптастыруға үлес қосады.

БҰҰ-ның үлесі кең серіктестік арқылы барынша күшейтілетін болады. Инфрақұрылымды дамыту, қаржыландыру және технологиялық ілгерілеудегі алшақтықтарды үкімет, жеке сектор, халықаралық қаржы ұйымдары және өңірлік құрылымдармен серіктестік арқылы шешу қажет. Ұлттық саясат цифрлық алшақтықты жою және экономикалық мүмкіндіктерге тең қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін цифрлық инфрақұрылымға, әсіресе ауылдық және аз қамтылған аудандарға стратегиялық инвестициялармен толықтырылуы керек. Инклюзивті және тұрақты дамуға ресурстар тарту үшін жеке сектормен, халықаралық қаржы институттарымен және өңірлік ұйымдармен серіктестікті нығайту маңызды. Сонымен қатар Қазақстандағы еңбек нарығын реформалау өнімділіктің өсуі мен жұмысшылардың құқықтарын теңестіру үшін кәсіподақтар мен білім беру ұйымдарының қатысуын талап етеді. Жұмыс берушілермен, кәсіподақтармен және білім беру мекемелерімен серіктестік бұл бастамалардың барлығының, әсіресе ең осал топтардың қажеттіліктерін қанағаттандыруын және ұзақ мерзімді экономикалық тұрақтылыққа үлес қосуын қамтамасыз ету үшін маңызды болады.

Нәтиже бағыты 3. Тұрақты қоршаған орта

Нәтиже 3. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, жасына және жынысына бейімделген экологиялық төзімділіктің жақсарғанынан, сондай-ақ инклюзивті, құқыққа негізделген климаттық, табиғатты қорғау және ластануға қарсы шаралардан, табиғи ресурстарды тұрақты басқарудан пайда көреді

Болжамдар көрсеткендей, Қазақстанның 75% -ы климаттың өзгеруінен, соның ішінде жиі құрғақшылықтан, су тасқынынан және жауын-шашын мен ағын сулардың өзгеруінен туындаған қауіп-қатерлерге тап болады. Температураның көтерілуі экстремалды ауа райы құбылыстарына, шөлейттенуге, мұздықтардың еруіне және су ресурстарының азаюына әкеледі, бұл су тасқыны мен лай көшкіні қауіпін арттырады. Бұл өзгерістер агроазық-түлік жүйелеріне айтарлықтай әсер етіп, жер құнарлылығының төмендеуіне, егін өнімділігінің азаюына, ауа температурасының жоғарылауына, су ресурстарының азаюына және қуаңшылықтың күшеюіне алып келеді.

Қазақстан экологиялық тұрақтылықты арттыру үшін климаттық шараларды, су ресурстарын кешенді басқаруды және биоалуантүрлілікті сақтауды күшейтуі қажет. Климаттық тәуекелдерді азайту және ресурстарға тең қолжетімділікті қамтамасыз ету үшін суды тұрақты пайдалану және басқаруды жетілдіру шешуші мәнге ие. Экожүйелерді қалпына келтіру, жерді тұрақты басқару және табиғи ортаны қорғау биоалуантүрлілікті сақтауда және қоршаған ортаны басқаруға неғұрлым инклюзивті және тұрақты тәсілді ілгерілетуде маңызды рөл атқарады.

Тұрақтылыққа назар аудара отырып, бұл нәтиже үкіметтің, академиялық орта мен жеке сектордың және басқа да мүдделі тараптардың экологиялық саясаттарын, деректерін және әлеуетін нығайтуды, сондай-ақ қоршаған ортаның нашарлауынан мен климаттық қауіптерден шамадан тыс зардап шегетін осал қауымдастықтарды қорғауды көздейді. Жас және гендер сезімтал тәсілдер

әйелдер, жастар, балалар және маргиналды топтардың ерекше қажеттіліктері климатты жұмсарту мен бейімдеу стратегияларына және табиғи ресурстарды басқаруға енгізілуін қамтамасыз етеді, осылайша әділ әрі инклюзивті тұрақтылықты қалыптастырады.

Инклюзивті, құқыққа негізделген климат, табиғат және ластанумен күрес шараларына басымдық беру қоршаған орта саясаты мен оны іске асырудағы басқарушылық олқылықтармен өзара үйлеседі. Осы басқарушылық олқылықтарды жою үшін БҰҰ ұлттық және жергілікті институттармен бірлесе отырып, реттеу тетіктерін және орындау тетіктерін әзірлейді, маргиналанған қауымдастықтардың климатқа бейімделу ресурстарына тең қол жеткізуін қамтамасыз етеді. Құқыққа негізделген тәсілдер жастар, ауыл тұрғындары, мүгедектігі бар адамдар және аз қамтылған топтар сияқты осал халық топтарының шешім қабылдауға қатысуын және климатқа бейімделу ресурстарына қол жеткізуін қамтамасыз етеді. Әсіресе мүмкіндіктері шектеулі ауыл жастарына бағытталған қолдау олардың тұрақты тәжірибелерге белсенді араласуына, қоршаған орта мен климаттық тұрақтылықты нығайтуға ықпал етеді және экологиялық қиындықтарға неғұрлым инклюзивті әрі әділ жауап беруге мүмкіндік береді. Ресурстарды бөлудегі жүйелі теңсіздіктерді азайту және қатысуды кеңейту арқылы экологиялық басқару жүйесінде әділеттілік пен есептілік нығаяды. Сонымен қатар ластануға қарсы шараларды интеграциялау ауа, су және топырақтың ластануын азайту бойынша күш-жігерді күшейтеді, себебі бұл құбылыстар көбіне осал топтарға кері әсерін тигізеді. Бұл шаралар климат пен табиғатты қорғау мақсаттарымен қатар жүзеге асырылады.

Қазақстанның қазба өнеркәсібіне тәуелділігі және ресурстарды тиімсіз пайдалану табиғи ресурстарды тұрақты басқаруға көшудің маңыздылығын көрсетеді. Қазақстанның шикізаттық индустрияларға тәуелділігі және ресурстарды тиімсіз пайдалануы табиғи ресурстарды тұрақты басқаруға көшу қажеттілігін айқындайды. Қазақстанның табиғи ресурстарды тұрақты басқаруға, төзімділікті арттыруға және циркулярлық экономикаға

көшуін қолдау үшін БҰҰ ресурстардың жіктелуінің халықаралық негіздемесін (UNFC) және БҰҰ ресурстарды басқару жүйесін (UNRMS) қолданады. Бұл ғылыми негізделген құрылымдар тұрақтылық қағидаттарын өндіруші салаларға, жаңартылатын энергияға және материалдық тиімділік саясатына енгізуге мүмкіндік береді. UNFC және UNRMS ресурстарды тиімді пайдалануға, жауапты тау-кен өндірісін ілгерілетуге және циркулярлық экономика үлгілеріне көшуге жәрдемдесе алады. Мысалы, фосфогипс немесе қызыл лай сияқты тау-кен қалдықтарын қайта өңдеп, климатқа төзімді ауыл шаруашылығында пайдалану мүмкіндігі қарастырылады. Бұл нәтижеде тұрақты тәжірибелерге басымдық беру су ресурстарын шамадан тыс пайдалану, биоалуантүрліліктің жоғалуы және жердің құнарсыздануы сияқты сын-қатерлерді тікелей шешуге бағытталған. Жасыл технологияларды, жаңартылатын энергияны, материалдық тиімділікті және циркулярлық экономиканы ілгерілету Қазақстанның экологиялық ізін азайтып, тұрақты өмір сүру көздерін дамытуға мүмкіндік береді. Өңірлік ынтымақтастық, атап айтқанда трансшекаралық су ресурстарын басқару және экожүйелерді сақтау бойынша бірлескен шаралар ортақ ресурстарды әділ әрі тұрақты басқару үшін маңызды.

Қазақстан жоғары су тапшылығы қатеріне тап болып отыр, оның негізгі себептері — ауыл шаруашылығында суды шамадан тыс пайдалану, тозған инфрақұрылым және трансшекаралық су мәселелері. Тиімсіздіктің салдарынан су шығыны 50%-ға дейін жетеді және бұл ауыл шаруашылығы мен энергетика секторларында экономикалық шығындарға әкелуі мүмкін. Ұзақ мерзімді су қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін инфрақұрылымды жаңғырту, су үнемдейтін суару технологияларын енгізу, трансшекаралық ынтымақтастықты нығайту және су ресурстарын кешенді басқару стратегияларын іске асыру қажет.

Қазақстан орман алқаптарын кеңейту арқылы шөлейттенуге қарсы күресуде, экожүйелерді қалпына келтіруде және көмірқышқыл газын сіңіру қабілетін арттыруда. Үкіметтің екі миллиард ағаш отырғызу

бастамасы сияқты орман өсіру шаралары 2030 жылға қарай 2,9 миллион гектар жаңа орман алқабын қосуды көздейді.

Қазақстан апат қауіпін жоғары аймақта орналасқан. Негізгі қатерлерге оңтүстік өңірлердегі (әсіресе Алматыда) жер сілкіністері, су тасқындары, өрттер және басқа да төтенше жағдайлар жатады. Қазақстанда төтенше жағдайлардың алдын алу және оларға ден қою жүйелері бар және ел Орталық Азия елдерімен Төтенше жағдайлардың алдын алу және оларды азайту орталығы сияқты құрылымдар арқылы ынтымақтасады.

Табиғатқа негізделген шешімдерді дамытуға деген Қазақстанның қызығушылығы — шөлейттенумен күрес және экожүйелердің төзімділігін арттырудың негізгі факторларының бірі. Экологиялық дәліздерді мойындау және ерекше қорғалатын табиғи аумақтарды кеңейту маңызды экожүйелерді тұрақты басқаруды қамтамасыз ету үшін шешуші мәнге ие.

БҰҰ үлесі

Біріккен Ұлттар Ұйымы ұлттық және жергілікті тараптардың жас және гендерлік сезімтал экологиялық саясатты, соның ішінде Жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасын жобалау, іске асыру және бақылау үшін әлеуетін, құралдарын және білімін арттыруға баса назар аударады. Саясаткерлер мен институттарды жаһандық конвенциялар мен тетіктерге байланысты берік құрылымдармен, құралдармен және институционалдық әлеуетпен қамтамасыз ету арқылы БҰҰ климат, табиғат және ластану мәселелеріне қатысты саясаттардың ауыл шаруашылығы, энергетика, өндіруші салалар және су ресурстарын басқару сияқты секторларға, сондай-ақ агроазық-түлік жүйелерінің бүкіл тізбегіне интеграциялануын қамтамасыз етеді. Біз ұлттық деңгейде айқындалған жаңа үлестерді (NDCs) айқындауға және іске асыруға қолдау көрсетеміз. Сондай-ақ біз табиғи ресурстарды басқару үшін инновациялық технологиялар туралы біліммен алмасуды жалғастырамыз. БҰҰ ұлттық және өңірлік деңгейлерде климаттың өзгеруі әсері және оны еңсеру

жолдары бойынша диалогты күшейту үшін пікірталас алаңы қызметін атқарады.

Саясаттық қолдау барысында БҰҰ осал топтар көбіне экологиялық білім мен ресурстарға тең қол жеткізе алмай, климаттық тәуекелдерден көбірек зардап шегетінін ескере отырып, жеке тұлғалардың, әсіресе әйелдер, балалар және жастардың орнықты әрі төзімді орта құру үшін қажетті білім, дағды, құралдар және құндылықтармен қуаттандырылуына баса назар аударады. Қоршаған орта туралы хабардарлықты арттыру және осы топтарды климат, табиғат және ластану әрекеттеріне тарту арқылы БҰҰ қоғамдастыққа негізделген шешімдер мен мінез-құлықтың ұзақ мерзімді өзгеруіне ықпал етеді. БҰҰ Қазақстанның ресурстарды тұрақты басқарудағы күш-жігерін әлеуетті арттыру және білім алмасу бастамалары арқылы, басқалармен қатар, Халықаралық ресурстарды тұрақты басқарудың жетілдіру орталықтары (ICE-SRM) қолға алған бастамалар арқылы қолдайды. Бұл орталықтар циркулярлық экономика модельдерін дамыту, жауапты тау-кен өндірісі тәжірибелері және климатқа төзімді ресурстарды пайдалану бойынша техникалық сараптама, саясаттық кеңес және оқу бағдарламаларын ұсынады. ICE-SRMs трансшекаралық су және экожүйелерді басқару бойынша өңірлік ынтымақтастықты да жеңілдететін болады, осылайша Қазақстан орнықтылық пен экологиялық төзімділікті ілгерілетуде БҰҰ құралдары мен әлемдік үздік тәжірибелерді пайдалана алады. Қазақстан 2026 жылы БҰҰ-ның қолдауымен Өңірлік Климат Саммитін өткізуді жоспарлап отыр.

Ұлттық және жергілікті деңгейлерде апаттардың алдын алу және тәуекелдерді басқару (DRM) әлеуетін арттыру, балалар құқықтары мен гендерлік сезімталдық тұрғысынан қарастыру арқылы климаттың өзгеруінен туындаған табиғи апаттардың жиілігі мен зардабының артуын шешеді. Елдің жер сілкіністері, су тасқыны, қуаңшылық және басқа да климатқа байланысты қауіптерге осалдығы әсіресе ауылдық және табысы төмен халыққа ауыр әсер етеді. Ерте ескерту жүйелерін, төтенше жағдайларға дайындықты және қоғамдастық деңгейінде жауап беру механизмдерін күшейту арқылы БҰҰ апат-

тардың адами және экономикалық зардаптарын азайтуға көмектеседі. БҰҰ Елдік тобы апаттардың алдын алу жөніндегі Сендай негіздемесін, Халықаралық денсаулық сақтау ережелерін жүзеге асыруға, сондай-ақ биоалуантүрлілік, ластану, химиялық заттар және басқа бағыттар бойынша көпжақты экологиялық келісімдердің (МЕА) орындалуына талдау, үйлестіру және әрекет ету әлеуетін нығайтады.

Бұл нәтижеге қол жеткізу барлық мүдделі тараптардың бірлескен күш-жігерін талап етеді, БҰҰ әлеуетті құруда, дәлелдерге негізделген саясатты қалыптастыруда, насихаттауда және халықаралық серіктестікті дамытуда желедеткіш рөлін атқарады. Алайда қаржыландыру, технологияларды беру және қоғамдастық деңгейінде іске асыруда алшақтықтар сақталуда. Жаңартылатын энергетика жобалары мен жасыл технологияларды кеңейту үшін жеке сектордың қатысуы маңызды болса, азаматтық қоғам экологиялық әділеттілік үшін хабардарлықты арттыру жүргізуде және жергілікті әлеуетті арттыруда шешуші рөл атқарады. Сонымен қатар Қазақстанның жаһандық климаттық шеңберлерге және аймақтық келісімдерге интеграциясы трансшекаралық проблемаларды шешу және экологиялық тұрақтылықты нығайту үшін қажетті ресурстарға қол жеткізу үшін өте маңызды болады.

БҰҰ Орталық Азия мен Ауғанстандағы ТДМ бойынша өңірлік орталықпен тығыз ынтымақтаса отырып, климатты жұмсарту, кедейлікті жою, гендерлік теңдікті арттыру және басқа да бағыттар бойынша өңірлік бағдарламалар негіздемелік бағдарламасында жұмыс істейді. Өңірлік серіктестіктер, соның ішінде БҰҰ-ның Орталық Азия экономикаларының арнайы бағдарламасы (SPECA) су тапшылығы және биоәртүрлілікті сақтау сияқты трансшекаралық мәселелерді басқару үшін шешуші мәнге ие. Бұл әрекеттер жасыл технологиялар мен жаңартылатын энергия шешімдеріне жеке сектор инвестицияларын тартумен толықтырылуы тиіс. Сонымен қатар азаматтық қоғам және қоғамдастық деңгейіндегі ұйымдар (еріктілер желілерін қоса алғанда) экологиялық әділеттілікті насихаттауда және жергілікті деңгейде әрекетке

жұмылдыруда маңызды рөл атқарады. БҰҰ Елдік тобы Орталық Азия үшін БҰҰ-ның Алдын алу дипломатиясы жөніндегі Аймақтық Орталығымен (РЦПДЦА) әріптестікті жалғастырады. РЦПДЦА 2026-2030 жылдарға арналған стратегиясы арқылы Қазақстандағы БҰҰ қызметін қолдай отырып, өңірлік трансшекаралық су ресурстарын басқару және климат өзгерістері мәселелері бойынша саяси және сараптамалық диалогты ілгерілетуді жоспарлап отыр. 2025 жылы Орталық Азия мемлекеттерінің су, энергетика, климат және экологиялық мәселелер бойынша ынтымақтастығын дамытуға бағытталған стратегия әзірленеді және өңір мемлекеттерімен үйлестіріледі.

Нәтиже бағыты 4. Нығайған әлеуметтік бірлік

Нәтиже 4. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе осал топтар, халықаралық адам құқықтары стандарттарына сәйкес әділ сот төрелігіне және құқық үстемдігіне тең қол жеткізеді, сондай-ақ барлық деңгейде инклюзивті, мағыналы және гендерлік тең қатысу қамтамасыз етіліп, азаматтық қатысу күшейтіледі.

Қазақстан маргинальданған топтар үшін әділ сот төрелігіне қол жеткізуді жақсарту және құқықтық қорғауды күшейту, сондай-ақ құқық қолданудағы олқылықтарды жою жолында алға жылжып келеді. Ел сондай-ақ есеп беруді арттыру және басқарудың әділ модельдерін енгізу мақсатында қоғамдық пікір мен консультация тетіктерін жетілдіруге міндеттелген. Сот жүйелерін халықаралық адам құқықтары стандарттарымен үйлестіруді нығайту — барлық адамдарға, әсіресе әйелдерге (оның ішінде тұрмыстық және гендерлік зорлық-зомбылықты бағынан кешіргендерге), балаларға, мүгедектігі бар адамдарға және ауылдық жерлердегі халыққа өз құқықтарын жүзеге асыруға және әділ құқықтық қорғауға қол жеткізуге мүмкіндік береді. Бұл Тұрақты даму мақсаты 16 (Бейбітшілік, әділдік және тиімді институттар) қағидаттарына сәйкес инклюзивті және есеп беретін институттар құруға деген міндеттемені көрсетеді.

Гендерлік теңгерімді және инклюзивті шешім қабылдауды ілгерілету — терең орныққан теңсіздіктерді еңсеру үшін маңызды, себебі қазіргі уақытта әйелдер саясат пен қоғамдық басқарудың басқа да салаларында жеткіліксіз деңгейде өкілдікке ие. Қатысуға кедергі келтіретін құрылымдық және мәдени тосқауылдар, оның ішінде әлеуметтік нормалар мен стереотиптер әлі де бар. Гендерлік теңдікті нығайту, әйелдердің құқықтарын қорғау ұйымдарын қолдау және шешім қабылдау үдерістеріне әртүрлі топтардың қатысуын қамтамасыз ету — саясаттың инклюзивтілігін арттырып қана қоймай, институттардың барлық халық топтарының, соның ішінде маргинальданған топтардың қажеттіліктеріне жауап беруін қамтамасыз етеді. Бұл әділ әрі орнықты басқаруды қамтамасыз етуге ықпал етеді.

Азаматтық қатысуды күшейту гендерлік жауапты бюджеттеу, қоғамдық тыңдаулар мен консультациялар, жастар мен маргинальданған топтарды тартатын қоғамдастық деңгейіндегі мониторинг жүйелері арқылы мемлекеттік басқаруға қоғамның қатысуын арттырады. Бұл азаматтар шешім қабылдауға белсенді қатысып, мемлекеттік органдарды жауапқа тарта алатын ашық әрі инклюзивті басқару жүйесін қалыптастырады. Нәтижесінде мемлекет пен қоғам арасындағы сенім нығайып, институттардың халықтың қажеттіліктеріне жауап беру қабілеті артады. Балалар, жасөспірімдер мен жастар да азаматтық процеске белсенді қатысуы тиіс, өйткені бұл олардың азаматтық жауапкершілігін ерте қалыптастырады және болашақта саналы қоғам құруға ықпал етеді.

Бұл инклюзивті тәсіл мемлекет пен азаматтар арасындағы сенімді нығайтып қана қоймай, әлеуметтік бірлікті арттырады, ашықтықты, теңдікті және әділдікті алға тартатын азаматтық бастамаларды қолдайды. Азаматтық қоғамның (соның ішінде қоғамдық ұйымдар, еріктілер желілері және жергілікті бастамашыл топтар) және маргинальданған топтардың қатысуын қамтамасыз ету басқару процестерін инклюзивті ғана емес, сонымен қатар қоғам қажеттіліктеріне жауап беретін және тұрақты етуге мүмкіндік береді.

БҰҰ үлесі

Біріккен Ұлттар Ұйымы Қазақстанның институттарына барлық адамдарға, әсіресе осал топтарға әділдікке тең қолжетімділікті қамтамасыз етуге, адам құқықтары, құқық қорғау органдары, заң шығарушы және әділет органдарының жасқа және гендерге сезімтал әділеттілікті қамтамасыз ету қабілетін нығайтуға және бұл жүйелерді Әмбебап мерзімді шолу (UPR), шарттық органдар, арнаулы баяндамашылар сияқты адам құқықтары тетіктерін пайдалана отырып, халықаралық құқықтық стандарттарға сәйкестендіруге ықпал етеді.

БҰҰ ақпараттық науқандары, гендерлік сезімтал саясат бойынша тренингтер және саяси-қоғамдық көшбасшыларға арналған әлеуетті арттыру бағдарламалары арқылы әйелдердің, жастардың және маргиналды топтардың өкілеттілігін арттыруды қолдайды. Бұл шаралар гендерлік теңгерімсіздік пен әлеуметтік оқшаулану мәселелерін тікелей шешуге бағытталған. Қолайлы орта қалыптастыру арқылы бұл әрекеттер әртүрлі топтардың дауыстары саясатты қалыптастыру үдерісіне енгізілуін қамтамасыз етеді, бұл басқарудың барлық қоғам топтарының қажеттіліктеріне жауап беруіне және инклюзивті болуына ықпал етеді. Бұл өз кезегінде әлеуметтік бірлікті күшейтіп, қоғамдағы барлық топтардың қажеттіліктері мен басымдықтарын ескеретін шешімдер қабылдануын қамтамасыз етеді, әсіресе дәстүрлі түрде басқару құрылымдарынан шет қалғандар үшін маңызды болып табылады.

Жастардың, балалар мен қауымдастықтардың дағдылары мен тұрақтылығын дамыту әлеуметтік бірлік пен киберқауіпсіздік тәуекелдерін шешеді. Жылдам цифрланатын әлемде Қазақстан сенім мен тұрақтылыққа нұқсан келтіретін онлайн-жалған ақпарат, экстремизм және кибер қауіп-қатерлердің өсіп келе жатқан қиындықтарына тап болуда. БҰҰ-ның қауымдастықтарды, әсіресе жастарды цифрлық сауаттылық және киберқауіпсіздік дағдыларымен қамтамасыз етуге баса назар аударуы олардың осы тәуекелдерден қорғану қабілетін арттырып, қауіпсіз әрі біртұтас қоғам құруға үлес қосады.

Сонымен қатар балалар мен жастарға бағытталған бастамалар болашақ ұрпақты өз қауымдастықтарында бейбітшілік, диалог және төзімділікті нығайтуға белсенді қатысуға ынталандырады. Бұл жастар арасындағы поляризацияның күшеюі мен осалдықтың артуына қатысты алаңдаушылықтарды шешуге мүмкіндік береді.

БҰҰ ұлттық әріптестермен, азаматтық қоғаммен және жеке сектормен көпсалалы серіктестіктерді дамытады. Бұл әділет және басқару жүйелеріндегі реформаларға бірыңғай көзқарас қалыптастыру үшін маңызды іс-әрекет екені анық. Оның ішінде құқықтық және институционалдық реформаларды қолдау, жеке сектор арқылы цифрлық инклюзивтілікті ілгерілету және азаматтық қоғам ұйымдары арқылы есептілік тетіктерін қамтамасыз ету кіреді. Киберқауіпсіздік шаралары бойынша ынтымақтастық, балаларға мейірімді сот төрелігі жүйесін дамыту және зорлық-зомбылық құрбандарына қолдау көрсету арқылы БҰҰ ұзақ мерзімді тұрақтылықты ілгерілетіп, барлық адамдардың құқықтары сақталатын төзімді, инклюзивті қауымдастықтарды қалыптастыруға ықпал етеді.

2.4 Серіктестіктер

2030 жоспары мен Тиімді даму үшін жаһандық әріптестік қағидаттарына сәйкес, Ынтымақтастық жөніндегі негіздемелік бағдарлама тұрақты дамуға қол жеткізудің ашықтық пен өзара құрмет рухында Қазақстан халқының меншігі және бастамасы екенін мойындайды. Үкіметтің жетекшілігімен құрылған үйлестіру жүйесі аясында БҰҰ Елдік тобы Үкіметпен, азаматтық қоғам ұйымдарымен (соның ішінде азаматтық, ерікті және қоғамдық ұйымдар), жеке сектормен, ғылыми орта өкілдерімен, өзге көпжақты институттармен, халықаралық қаржы ұйымдарымен және халықаралық қауымдастықпен өз жұмысын үйлестіретін болады.

Қазақстан **Үкіметі** БҰҰ-ның негізгі серіктесі ретінде орталық және жергілікті деңгейде БҰҰ бастамаларына көшбасшылық пен елеулі қаржылық үлес қосады. БҰҰ Елдік тобы атқарушы және заң шығарушы билік тар-

мақтарымен, сондай-ақ оларға қарасты мекемелермен тығыз жұмыс істейді. Қазақстан тұрақты даму мақсаттарының (ТДМ) негізін құрып, ұлттық саясаттарын ТДМ-мен сәйкестендірді. Бұл ТДМ үйлестіру кеңесін қайта жандандыру, министрліктер аралық жұмыс топтарын құру және Парламент жанынан ТДМ-ды бақылау жөніндегі комитеттің қызметі арқылы жүзеге асырылуда.

Азаматтық қоғам — БҰҰ Елдік тобының стратегиялық бірлескен жоспарлау, саясаттық әріптестік, хабардарлықты арттыру және бағдарламаларды іске асырудағы маңызды әрі ұзақ мерзімді серіктесі. Азаматтық қоғам ұйымдарының (АҚҰ) ерекше тәжірибесін, қоғамдастықтарға қолжетімділігін және даму мәселелерін өз деңгейінде білуін пайдалану — адамға бағытталған саясатты қолдауда БҰҰ жұмысының тиімділігін арттырады. Жастар жөніндегі консультативтік кеңес талдау, коммуникация, хабардарлықты арттыру және бағдарламаларды іске асыру саласында БҰҰ-ға кеңес беретін консультативтік алаң ретіндегі қызметін жалғастырады.

Қазақстанда **жеке сектордың** әлеуметтік дамудағы рөлі жылдар бойы, ең алдымен, жетекші компаниялардың өз жұмысына ТДМ қағидаттарын енгізу бойынша ерікті міндеттемелері арқылы артып келеді. БҰҰ-ның Қазақстандағы Жаһандық келісімінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады, ол соңғы екі жылда 7 ұйымнан 104 ұйымға дейін қарқынды дамып келеді. Барлық мүше компаниялар ESG қағидаттарын (қоршаған орта, әлеуметтік жауапкершілік және корпоративтік басқару) енгізіп, ТДМ-ды корпоративтік стратегияларға біріктіруде жеке сектордың берілгендігін көрсететін SDG Ambition Accelerator бағдарламаларына қатысуда.

БҰҰ Елдік тобы **халықаралық қаржы ұйымдарын қоса алғанда** басқа да халықаралық серіктестермен саясаттық өзара іс-қимылды үйлестіру және негізгі даму мәселелеріне ортақ шешімдер табу бағытында бірлесіп жұмыс істейтін болады. Бұған бірлескен деректер жинау, зерттеулер, талдау, ақпараттандыру және бағдарламалық қызмет кіреді. БҰҰ Елдік тобы саяси шешім-

дердегі **білім мен инновацияларды жетілдіру үшін үкімет пен тәуелсіз сараптама орталықтары мен университеттік мекемелердегі сарапшылармен және академиялық** топтармен жұмысын жалғастырады.

2.5 Басымдықтардың өзара байланысы, сауда-саттық және ТДМ-мен байланысы

ТДМ өзара байланысты болғанындай, Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасының төрт нәтижелік бағыты да бір-бірін толықтыра түсетін өзара нығайтушы сипатта жасалған. Бір нәтижелік бағыттағы даму өз кезегінде басқа бағыттарда да серпін беретін әсерге ие болады. Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын іске асыру барысында БҰҰ Елдік тобы, әсіресе экономикалық даму мен климат мәселелері арасындағы ықтимал тепе-теңсіздіктер мен баламалы таңдауларды (trade-offs) терең түсінеді. БҰҰ Үкіметтің жаһандық деңгейдегі мақсатты міндеттемелерін нақты іс-қимылдарға айналдыруда маңызды рөл атқара алады. Мысалы, таза энергия шешімдерін ілгерілетумен қатар «әділ ауысу» процесін қолдау осының бір көрінісі болмақ. Бұл өз кезегінде ХХІ ғасырдың бәсекеге қабілетті нарығында тұрақты өсім әкелетін экономикалық секторларды әртараптандырумен (оның ішінде цифрлық бизнес бағытында) қатар жүргізіледі.

Өңірлік ынтымақтастық және/немесе өңірлік әсер барлық нәтижелік бағыттар үшін ортақ қағидат ретінде қарастырылады. Бірқатар трансшекаралық мәселелер елдің ТДМ траекториясына әсер етуі мүмкін, олардың қатарында су ресурстарын басқару, зорлық-зомбылық экстремизмінің алдын алу және трансұлттық қылмыстарға қарсы іс-қимыл мәселелері бар. Нәтижелер бойынша жұмыс топтары кеңейтілген өңірлік ахуалды жүйелі түрде бақылауды жалғастырады. Бұл үшін олар тұрақты тәуекелдер бағасын жүргізіп, Орталық Азияның басқа елдеріндегі БҰҰ нәтижелік топтарымен тұрақты өзара іс-қимыл орнатады.

2.6 БҰҰ-ның салыстырмалы артықшылықтары мен құрылымы

Табысы орташадан жоғары елдерде (Upper MICs) БҰҰ-ның рөлі әдетте тікелей гуманитарлық көмектен нормативтік қызмет және халықаралық стандарттар бойынша техникалық қолдау, саясаттық кеңес беру және әлеуетті арттыру, білім мен сараптамалық қолдау көрсету, озық тәжірибелерді тарату және желілік өзара байланысты дамыту (әсіресе Оңтүстік-Оңтүстік ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасында), сондай-ақ даму үшін инновациялық қаржыландыру тетіктерін қолдауға қарай өзгереді. Бұл жағдай Қазақстанға тән. Кең ауқымды серіктестермен ынтымақтаса отырып, БҰҰ Елдік тобы жүйелі мәселелерді шешуге, ұлттық күш-жігерді ТДМ сияқты жаһандық мақсаттармен және халықаралық нормалар мен стандарттарды үйлестіруге, сондай-ақ осал немесе шеттетілген жағдайдағы топтардың мүдделерін қорғауға бағытталған жұмысты жалғастырады. БҰҰ Елдік тобы жетекші халықаралық сараптама мен білімге қол жеткізу мүмкіндігін ұсына отырып, институционалды әлеуетті нығайтуда маңызды рөл атқарады, әсіресе сапалы әрі бөлініп көрсетілген деректерді жинау және талдау арқылы теңсіздіктерді анықтау және шешу жолында дәлелдерге негізделген саясатты жүйелі дамытуға ықпал етеді.

БҰҰ Елдік тобы өзгермелі ұлттық қажеттіліктерге бейімделуді жалғастыра отырып, табысы орташадан жоғары елдер контексінде үйлестіруші, жақтаушы және ой салушы көшбасшы рөлін күшейтеді. Серіктестіктерді нығайту, жаһандық желілерді пайдалану және контекстке сай сараптамалық қолдау көрсету маңызды болмақ. Инновациялар мен инклюзивті дамуды ілгерілету арқылы БҰҰ әділ және тұрақты прогреске қолдау көрсетудегі өз рөлін сақтайды. Сонымен қатар БҰҰ Елдік тобының дамуға деген ерекше көзқарасы халыққа бағытталған бағдарламалау қағидаттарына негізделген, олар «ешкімді назардан тыс қалдырмау», адам құқықтары, гендерлік теңдік пен әй-

елдердің мүмкіндіктерін кеңейту, экологиялық тұрақтылық, ашықтық пен есептілік ұстанымдарына сүйенеді.

Халықаралық шарттар мен конвенциялардың сақтаушысы ретіндегі бірегей рөлі арқылы БҰҰ Қазақстанды халықаралық нормалар мен стандарттарды ұлттық деңгейде енгізу ісінде қолдайды және елдің қатысушысы болып табылатын халықаралық шарттар мен конвенциялардан туындайтын ұсынымдарды орындауын қамтамасыз етуге көмектеседі. БҰҰ халықаралық стандарттардың кең спектрін, атап айтқанда, нәтижелерде сипатталған салаларды қолдау үшін жаһандық, аймақтық және ұлттық сараптаманы пайдалана алады.

Ынтымақтастық негіздері нәтижелері өршіл және өзара байланысты даму мәселелерінің кең ауқымын қамтиды. Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы ауқымды әрі өзара байланысты даму мәселелерін қамтитын өршіл мақсаттар қояды. Осы міндеттерді тиімді іске асыру үшін БҰҰ Елдік тобы жүйе ішінде әлеуетті толық пайдалана отырып, алдыңғы Негіздемелік бағдарлама барысында тиімділігін дәлелдеген құрылымды негізге алады. Елдік құрылымды жаңартылған бағалау нәтижесі бойынша, жалпы алғанда, БҰҰ Елдік тобы Негіздемелік бағдарламаны жүзеге асыруға дайын. Дегенмен кейбір салалардың деңгейлері шектеулі. Оның ішінде цифрлық трансформация саласында қосымша әлеуетті күшейту қажет. Бұл қажеттіліктер өңірлік және жаһандық деңгейдегі ынтымақтастық арқылы қамтамасыз етіледі. Құрылым Негіздемелік бағдарламасында бірлескен жұмысты жақсарту үшін бірқатар ұсынымдар берілді. Бұл ұсынымдар бірнеше бағыттар бойынша топтастырылған. Оларға мыналар жатады: а) мүдделі тараптармен өзара іс-қимылды күшейту; ә) үйлестіру механизмін жетілдіру; б) ресурстарды жұмылдыруды күшейту; в) әлеуетті арттыру және біліммен бөлісуге басымдық беру; г) хабардарлықты арттыру және ақпараттандыру жұмыстарын күшейту; ғ) қолданыстағы негіздер мен платформаларды (ұлттық және БҰҰ жүйесінде) пайдалану; д) операциялық тиімділікті одан әрі арттыру; е) мониторинг және бейімделетін бағдарламалауды күшей-

ту. Бұдан басқа, БҰҰ елдері командасының мүшелері қолда бар ресурстарды, мемлекеттік қолдауды және басқа да параметрлерді ескере отырып, ұлттық деңгейдегі БҰҰ қатысуын және үйлестіруді күшейтуді жеке қарастырады.

2.7 Тәуекелдер мен мүмкіндіктер

Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын табысты іске асыруға әсер етуі мүмкін маңызды тәуекелдер бар, олар барлық нәтиже салаларына тән.

Біріншіден, жаһандық және өңірлік геосаяси ахуалдың күрделенуі, сондай-ақ экономиканың мұнай-газ секторына тәуелділігі әлемдік тауар бағаларының өзгеруіне байланысты экономикалық осалдықтар туындатуы мүмкін. Қазақстанның геосаяси орналасуы сауда байланыстарының бұзылуы (мысалы, Каспий Құбыр Консорциумы (CPC) арқылы мұнай экспорттай алмау қаупі), өңірлік тұрақсыздық және көршілес елдерге қатысты санкциялардың жанама әсерлері сияқты мәселелер оны сыртқы тәуекелдерге ұшыратады. Кез келген елеулі экспорттық үзілістер отандық экономикаға кері әсерін тигізеді.

Ресейдің Украинаға толық ауқымды басып кіруіне байланысты геосаяси шиеленістердің салдары әлі де белгісіз. Қазақстанға Қытай, Ресей, АҚШ және Еуропалық Одақ секілді негізгі серіктестердің қызығушылығы артып отыр, себебі елдің аумағында маңызды стратегиялық шикізаттар бар және ол халықаралық көлік дәліздерінің торабында орналасқан. Бұған Транскаспий халықаралық көлік дәлізі және Солтүстік-Оңтүстік халықаралық көлік дәлізі кіреді. Адами капиталға басымдық беру арқылы бұл көлік дәліздерін даму дәліздеріне айналдыруға мүмкіндік бар. Қазақстанға инвестиция салуға деген қызығушылықтың одан әрі артуы күтілуде, бұл инфрақұрылым, энергетика және технологиялық ынтымақтастық салаларында жаңа бизнес бастамалардың пайда болуына әкелуі мүмкін. Сонымен қатар Қазақстан көпвекторлы сыртқы саясатын сақтай отырып, саяси

ынтымақтастыққа, инвестиция мен технология алмасуға ашық болып отыр. Шикізатты басқару әлем үшін үлкен қызығушылық тудырады. Жаңартылатын энергия көздері, электромобильдер және озық технологиялар сияқты салаларды ілгерілетудің маңыздылығын ескере отырып, бұл материалдар Қазақстанға инвестицияларды тартуға, инновацияларды дамытуға, қосымша құн қосатын салаларды құруға және жаңартылатын энергия көздері мен жоғары технологиялық өндірістегі көшбасшы ретінде өзін көрсетуге мүмкіндік береді.

Екіншіден, демократиялық кеңістікке, әділеттілікке және заң үстемдігіне кедергілерді жою үшін реформалар жүргізілді, бірақ үнемі назар аударуды және жеделдетуді қажет етеді. Үкімет басымдықтарының өзгеруі азаматтық қоғамның қатысуына, адам құқықтарының қорғалуына және саясаттың сабақтастығына кері әсер етуі мүмкін. Жемқорлықпен күрестің жеткіліксіздігі жағдайында ол қоғамдық сенімді әлсіретіп, маңызды секторлардан ресурстарды бұрып әкетуі ықтимал. Бұл Қазақстанның тиімді саясат жүргізу және ресурстарды әділ бөлу қабілетін төмендетіп, ТДМ-ға қол жеткізуге қауіп төндіреді. Ықтимал саяси поляризация ұлттық дамудың ортақ көзқарасына нұқсан келтіріп, орталықсыздандырылған, есепті және инклюзивті басқару, әділ сот жүйесі мен заң үстемдігіне қауіп төндіруі мүмкін. Бұл жастардың өздерін шеттетілген сезінуіне, радикалдану мен экстремизм қаупінің өсуіне және ұлттық мәселелерге немқұрайлықтың күшеюіне әкелуі ықтимал.

Үшіншіден, Қазақстан табиғи және климаттық тәуекелдерге айтарлықтай тап болады. Су тасқындары, құрғақшылық, көшкіндер мен қар көшкіні сияқты табиғи апаттар климаттың өзгеруіне байланысты күшейіп келеді. Жер сілкінісі мен жер көшкіні сияқты геофизикалық қауіптер әсіресе оңтүстік аймақтарда қатты, мұны 2024 жылғы жер сілкіністері, соның ішінде Алматы маңындағы 7 магнитудалық оқиға дәлелдейді. 2024 жылғы наурызда ел соңғы 80 жылдағы ең ауқымды су тасқынын бастан өткерді. Көктемгі қар еруі мен температураның жоғарылауынан мұздықтардың жылдам еруі, әсіресе мұздық

көлдерінің жарылу қаупі бар қорғалмаған аймақтарда су тасқыны қаупін арттырады. Техногендік төтенше жағдайлар да елеулі қауіп төндіреді. 2018 бен 2021 жылдар аралығында 60 мыңнан астам оқиға тіркелген. Климаттың өзгеруі Қазақстанда ғаламдық орташа деңгейден жылдам жүріп жатыр, бұл жиілеу үстіндегі экстремалды ауа райы құбылыстарына, шөлейттенуге және су ресурстарының сарқылуына алып келуде. Елдің климатқа әлсіздігі су тапшылығы проблемасымен, трансшекаралық су ресурстарына тәуелділікпен және ортақ су ресурстарын басқаруға арналған өңірлік тетіктердің жеткіліксіздігімен күрделене түсуде. Бұл экологиялық және климаттық тәуекелдер агроазық-түлік жүйелеріне, сумен қамтамасыз етуге, энергия өндіруге, қоғамдық денсаулық сақтау жүйесіне, инфрақұрылымға және биоалуантүрлілікке теріс әсер етіп, елдегі әлеуметтік-экономикалық осалдықты күшейтеді.

Алайда Қазақстанның бұл тәуекелдерді азайтуға және тұрақтылықты нығайтуға мүмкіндіктері бар. Ел таза энергияға көшуге инвестиция салып, жаңартылатын энергия көздерін кеңейту және энергия тиімділігін арттыру бағытында жұмыс істеп келеді. Тұрақты ауыл шаруашылығы, климатқа төзімді технологиялар мен орман отырғызу бастамалары шөлейттенуге қарсы күресуге және азық-түлік қауіпсіздігін нығайтуға жол ашады. Трансшекаралық су ресурстарын басқаруда өңірлік ынтымақтастықты күшейту және апаттардың алдын алу жүйелерін дамыту климаттық төзімділікті жақсартып алады. Сонымен қатар Қазақстанның 2060 жылға қарай көміртекті бейтараптыққа қол жеткізу туралы міндеттемесі жасыл экономикалық өсімге, тұрақты инфрақұрылымға инвестициялар тартуға және климатқа бейімделу саласындағы инновацияларды дамытуға мүмкіндік береді.

Ақыр соңында, қазіргі жағдай БҰҰ мен азаматтық қоғам ұйымдары арқылы бағыттала-тын даму көмегінің қысқару ықтималдығын көрсетеді. Қазақстандағы БҰҰ операциялары халықаралық даму көмегіне айтарлықтай тәуелді емес болғанымен, мұндай қысқартулар БҰҰ агенттіктерінің икемділігі мен опе-

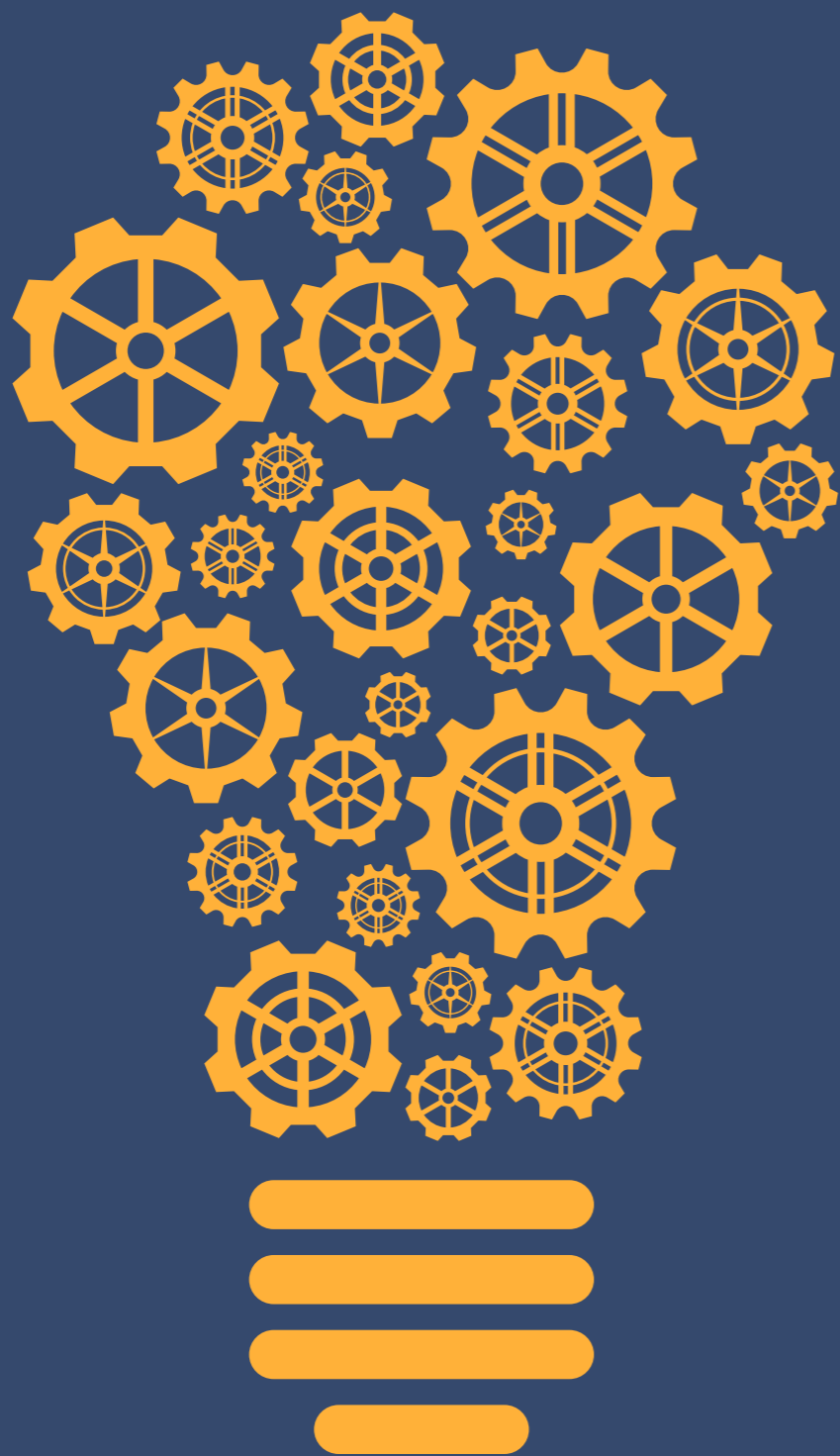
рациялық мүмкіндіктерін шектейді.

Аталған тәуекелдер мен қатерлердің кез келгені ТДМ-ға қол жеткізу жолында дамуды баяулатуы немесе кейбір сценарийлер бойынша оны кері қайтаруы мүмкін. Бұл тәуекелдердің кейбірі Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасы нәтиже бағыты аясындағы бағдарламалық және саяси шаралар арқылы тікелей шешілуде. Атап айтқанда, азаматтардың ел болашағын айқындауға арналған шешім қабылдау процесіне қатысуына мүмкіндік беретін тиімді, инклюзивті және есеп беретін институттарды қолдауға баса назар аударылуда. БҰҰ Елдік тобы өзінің үйлестіруші және хабардарлықты арттырулық рөлін пайдалана отырып, стратегиялық әріптестіктердің нәтиже бағыттарына тұрақты қолдау көрсетуді қамтамасыз етеді. Жоғарыда айтылғандай, БҰҰ елдері тобы геосаяси және экономикалық тұрақсыздықты, климаттың өзгеруін және басқа да тәуекелдерді үнемі қадағалап отырады және бағдарламалардың осы туындаған сынақтарға икемді бейімделуін қамтамасыз ету үшін стратегияларды әзірлейді.

Геосаяси жағдай және мұнай-газ секторына экономикалық тәуелділік салдарынан туындайтын қаржылық тәуекелдерді азайту үшін тиімді ТДМ-ды қаржыландыру стратегиясы қажет. Табысы орташадан жоғары ел ретінде Қазақстан ресми даму көмегін (ODA) өте аз мөлшерде алады, сондықтан ТДМ-ды қаржыландыру ел бюджетіне айтарлықтай тәуелді екені айқын. Бұл мемлекеттік шығындардың тиімділігін арттыру мен кірістерді жинауды күшейтудің қажеттілігін көрсетеді. Салық түсімдерінің жеткіліксіздігі және қарызды өтеуге, қызмет көрсетуге арналған шығыстардың артуы ТДМ-ға қатысты іс-шараларды қаржыландыруға қауіп төндіреді. БҰҰ Елдік тобы Үкіметпен, халықаралық және ұлттық даму серіктестерімен және жеке сектормен бірлесіп, ТДМ-ды қаржыландыруға қолдау көрсетеді. Бұған 2030 жоспары аясында ілгерілеуді жеделдету және осы Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын іске асыру үшін Интеграцияланған ұлттық қаржыландыру тұжырымдамасы сияқты инновациялық қаржыландыру тәсілдерін пайдалану кіреді.

ТАРАУ 3: ІСКЕ АСЫРУ ЖОСПАРЫ

3.1 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын басқару

Қазақстанда Тұрақты даму мақсаттарын іске асыру үшін институционалдық шеңбер құрылды. Тұрақты даму мақсаттары жөніндегі үйлестіру кеңесі 2018 жылы негізі қаланып және қазіргі уақытта Премьер-Министрдің орынбасары — Ұлттық экономика министрі төрағалық етеді.

ТДМ көрсеткіштерін мемлекеттік жоспарлау жүйесінің құжаттарына енгізуге ерекше көңіл бөлінеді. 2024 жылғы 28 қазанда 200 көрсеткіштен тұратын жаңартылған Ұлттық ТДМ көрсеткіштер тізімі бекітілді, оның ішінде 69 көрсеткіш өзекті ретінде айқындалған. Қазіргі уақытта орталық мемлекеттік органдардың Даму жоспарларына тиісті ТДМ көрсеткіштерін енгізу жұмыстары жүргізіліп жатыр. Өңірлерге қатысты ТДМ көрсеткіштері өңірлердің Даму жоспарларына толық енгізілген.

3.2 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын басқару құрылымы

Біріккен басқару комитеті — Қазақстан Республикасы Үкіметі мен Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму жөніндегі ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының жоғары басқару органы болып табылады. Комитет Біріккен Ұлттар Ұйымы жүйесінің атынан БҰҰ Тұрақты үйлестірушісі және Қазақстан Республикасы Үкіметі айқындайтын жоғары лауазымды мемлекеттік өкілдің тең төрағалығымен басқарылады.

Біріккен басқару комитеті жылына кемінде бір рет жиналып, жоғары деңгейдегі бақылауды қамтамасыз етеді, қол жеткізілген нәтижелерді (соның ішінде БҰҰ елдік нәтижелері туралы есеп арқылы) қарастырады, қажет болған жағдайда түзету шараларын қабылдайды, қауіптерді бағалауды жаңартады және Бірлескен жұмыс жоспарларын

бекітеді. Сондай-ақ Біріккен басқару комитеті Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының соңғы есебін БҰҰ Бақылау тобының стандарттарына сәйкес бақылап отырады. Біріккен басқару комитеті қаржыландыру тапшылығын жою және бағдарламалық басымдықтардың өзгеруіне жауап беру мақсатында қаржыландыру көздерін әртараптандыру және халықаралық қаржы институттарымен, жеке сектор өкілдерімен әріптестік арқылы инновациялық қаржыландыру тетіктерін зерттейді. Біріккен басқару комитеті құрамына ұлттық мемлекеттік мекемелер мен БҰҰ өкілдері кіреді. Қажет болған жағдайда тең төрағалар азаматтық қоғам өкілдерін, жеке секторды және сарапшыларды қатысуға шақыра алады. ТДМ-ды іске асыру мен мониторингті қолдау мақсатында жоғары деңгейдегі саяси диалог жүргізу үшін Біріккен басқару комитеті ТДМ жөніндегі Үйлестіру кеңесімен қажетті жағдайда өзара әрекеттеседі.

БҰҰ Тұрақты үйлестірушісінің басшылығымен жұмыс істейтін БҰҰ Елдік тобы БҰҰ-ның даму саласындағы қызметінің жалпы тиімділігі мен нәтижелеріне жауап береді, Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының ТДМ мақсаттарына және ұлттық даму жоспары мен пайымына сәйкестігін қамтамасыз етеді, сондай-ақ БҰҰ-ның жеке агенттіктерінің бағдарламалық құжаттары осы негіздемелік бағдарламаға сәйкес келуін қамтамасыз етеді. Сонымен қатар БҰҰ Елдік тобы үкімет, азаматтық қоғам және жеке сектор өкілдерінің қатысуын кеңейтуге жәрдемдеседі.

БҰҰ Елдік тобы төрт Нәтиже топтарын құрады, олар келесі төрт нәтижелік бағытты қамтиды: а) өкілетті адамдар және тиімді институттар; ә) икемді және инклюзивті экономика; б) тұрақты қоршаған орта және в) нығайған әлеуметтік бірлік.

Әрбір Нәтиже тобын БҰҰ агенттігінің басшысы басқарады және топқа белгілі бір нәтижеге үлес қосатын барлық БҰҰ мекемелерінің өкілдері кіреді. Нәтиже топтары Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының жыл сайынғы бірлескен жоспарлау, мониторинг, шолу және есеп беру жұмыста-

рын басқарады. Нәтиже топтары іске асыру барысын талқылау, кедергілерді анықтау, нормативтік негіздердің қолданылуын қарау және бірлескен бағдарламаларды жасау мен ресурстарды тарту мүмкіндіктерін талқылау үшін кемінде тоқсан сайын жиналады. Топтар Бірлескен жұмыс жоспарларының (JWP) және Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының нәтижелерін бақылау және бағалау процесін жеңілдетеді. Нәтиже топтары стратегиялық деңгейдегі мәселелерді талқылау үшін ұлттық және/немесе халықаралық даму серіктестерін (үкімет, азаматтық қоғам, донорлар және басқалар) шақыруға шешім қабылдай алады. Қажет болған жағдайда Нәтиже топтары жоғары деңгейдегі саясаттық және үйлестіру мәселелерін Біріккен Басқару Комитетіне дейін көтеруі мүмкін.

Сонымен қатар БҰҰ Елдік тобы БҰҰ аралық топтарын құрады, мысалы:

- **Мониторинг, бағалау және оқыту** тобы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының Нәтиже көрсеткіштерін бақылау сапасын қадағалау, UNINFO жүйесіндегі ақпараттың дұрыстығын қамтамасыз ету және Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын бағалауға қолдау көрсету жауапкершілігін атқарады.
- **Операцияларды басқару тобы (ОМТ)** БҰҰ Елдік тобына бизнес операцияларын үйлестіру, бизнес операциялары стратегиясын шолу жүргізу, неғұрлым бағытталған, стратегиялық, үйлесімді және үнемді іскерлік операцияларды қамтамасыз ету бойынша күш-жігерін қолдайды және кеңес береді.
- **Біріккен Ұлттар Ұйымының Бірлескен Байланыс тобы** БҰҰ Елдік тобы БҰҰ-ның басымдықтары мен үлестерін неғұрлым үйлестірілген түрде жеткізуге көмектеседі және ресурстарды жұмылдыруды қолдайды.

БҰҰ Елдік тобы бұрыннан жұмыс істеп келе жатқан тақырыптық топтарды сақтауды қарастырады, соның ішінде: гендерлік тақырыптық топ, жастар тақырыптық тобы, адам құқықтары жөніндегі жұмыс тобы, жеке сектордағы жұмыс тобы, АИТВ/ЖИТС бойынша

БҰҰ Бірлескен тобы, құқықтың үстемдік тобы, кедейлікті азайту тобы, Кедейшілікті азайту тобы, Common Pledge 2.0 тапсырмалар тобы, Мүгедектігі бар адамдарға қолдау көрсету тобы, БҰҰ Көші-қон желісі, PSEA тапсырмалар тобы, Кәсіптік қауіпсіздік комитеті және ССА жаңарту жұмыс тобы. Тақырыптық топтардың құрылымы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын іске асыру және бірлескен жұмыс жоспарларын қолдау мақсатында өзгертілуі мүмкін.

3.3 Тұрақтылық

Тұрақтылық Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасында барлық жоспарланған нәтижелердің негізі болып табылады және БҰҰ-ның барлық ынтымақтастығы қауымдастықтардың тұрақтылығын арттыратын, басқарушылық пен институционалдық мүмкіндіктерді нығайтатын, тәуекелдер мен осалдықтарды азайтуға бағытталған түрде жүзеге асырылады.

Табысы орташадан жоғары ел контексті тұрақтылыққа қосымша аспект береді, мұнда БҰҰ Елдік тобының қатысуының басым бөлігі саясатты әзірлеу мен іске асыруды қолдау болып табылады. Бұл назар интервенциялардың нәтижелерінің жобаға байланысты емес, ұзақ уақыт бойы сақталуын қамтамасыз етеді. Ұлттық серіктестер тарапынан кеңейтілген жүйелік өзгерістер мен аймақтық/жергілікті интервенциялар БҰҰ-ның ұзақ мерзімді әсерін қамтамасыз етеді. Қазақстан Үкіметінің тұрақты даму мақсаттарын жоспарлауға енгізуі және құрылымы бар болуы БҰҰ жұмысының тұрақтылығын одан әрі арттырады.

Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын ұлттық басымдықтарға сәйкестендіру және ТДМ мақсаттарына қол жеткізу үшін ұлттық әлеуетті дамытуға баса назар аудару нәтижелер бойынша орнықты болуына ықпал етуі керек. Сонымен қатар нәтижелер негіздемелік бағдарламасы тек ұлттық ресми ТДМ көрсеткіштерін пайдалана отырып жасалған, бұл ұлттық жүйелермен үйлесімділікті қамтамасыз етеді және ұлттық үкіметтің қабілеттерін нығайтуға бағытталады.

БҰҰ Елдік тобы геосаяси және экономикалық тұрақсыздықтарды, климаттың өзгеруін және басқа да тәуекелдерді жою үшін стратегиялар мен шешімдерді үздіксіз қолдайды, бағдарламалардың икемді және пайда болатын сынақтарға бейімделуін қамтамасыз етеді. Сыртқы ортаның тұрақсыздығын ескере отырып, БҰҰ Елдік тобына Қазақстанның келесі бес жыл ішінде кездесуі мүмкін кейбір қиындықтарды шешу үшін қабілеттерін күшейту және дағдыларын жетілдіру қажет болуы мүмкін. БҰҰ Елдік тобы аймақтық және жаһандық деңгейде арнайы сараптаманы тартуға жақсы байланысқа ие.

БҰҰ-ның Елдік тобы тұрақтылықты арттыру үшін белгілі бір бағыттардағы Оңтүстік-Оңтүстік ынтымақтастықты қолдауды жалғастырады.

3.4 Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасын қаржыландару

Үкіметпен кеңескен түрде және келісілген басқару құрылымдарына сәйкес, БҰҰ Елдік тобы Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасындағы іс-шараларды әзірлеу және іске асыруға қолдау көрсетеді, бұл техникалық қолдауды, қолма-қол көмек, жабдықтар, тауарлар мен құрал-жабдықтарды, сатып алу қызметтерін, тасымалдау, хабардарлықты арттыру, зерттеу және талдау үшін қаражат, консалтинг, бағдарламаларды әзірлеу, мониторинг және бағалау, оқыту іс-шаралары және қызметкерлерге қолдауды қамтуы мүмкін.

Барлық әрекеттер бойынша БҰҰ Елдік тобы инновациялық қаржыландыру механизмдерін зерттеуді жалғастырады, соның ішінде Үкіметтің шығындарды бөлісуін жүйелендіру мүмкіндіктерін қарастыру, біріктірілген қорларды пайдалану және дәстүрлі емес донорлар мен жеке сектормен серіктестік құру арқылы Funding Compact сәйкес БҰҰ Даму Тобы мен мүше мемлекеттер үшін болжамды және икемді қаржыландыруды қамтамасыз ету мақсатында ортақ әрекеттердің қарқынды жоспарын белгілейді. БҰҰ Елдік

тобы қолжетімді қаржыландыруды бақылауға жауапты болады және қосымша ресурстарды тарту қажеттілігін, әсіресе төмен өнімділік көрсеткен нәтижелер үшін, Біріккен басқару комитетіне хабарлайды. Қазақстандағы БҰҰ Елдік тобы дәстүрлі қаржыландыру модельдерінен инновациялық қаржыландыру механизмдеріне көшуге, жеке сектор, даму банкері және әсер ететін инвесторлармен серіктестікті пайдалану арқылы назар аударады. Бұл аралас қаржыландыруды тартуды және тұрақты инвестицияларды насихаттауды, сондай-ақ ұлттық басымдықтар мен ТДМ сәйкес келтіруді қамтиды.

БҰҰ жүйелік субъектілерінің қолдауының бір бөлігі үкіметтік емес ұйымдарға (азаматтық қоғам ұйымдарына) жеке жұмыс жоспарлары мен жобалық құжаттар негіздемелік бағдарламасында келісілгендей берілуі мүмкін.

Бағдарламаны іске асырудағы жыл сайынғы шолулар мен прогресті ескере отырып, БҰҰ жүйелік агенттіктерінің қаражаты күнтізбелік жыл бойынша және Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасына сәйкес бөлінеді. Бұл бюджеттер жұмыс жоспарларында және егжей-тегжейлі сипатталады. Үкімет пен БҰҰ даму жүйесі субъектілерінің өзара келісімі бойынша донорлар тарапынан БҰҰ даму жүйесі агенттіктеріне нақты іс-шаралар үшін бөлінбеген қаражаттар басқа бағдарламалық тұрғыдан бірдей маңызды іс-шараларға қайта бөлінуі мүмкін.

Үкімет Бірлескен Басқару Комитеті арқылы БҰҰ жүйесі агенттіктерінің осы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының қажеттіліктерін қанағаттандыру үшін қаражат жинау әрекеттерін қолдайды және БҰҰ жүйесі агенттіктерімен ынтымақтасады, атап айтқанда: әлеуетті донор мемлекеттерді БҰҰ жүйесі агенттіктеріне бағдарламаның қаржыландырылмаған компоненттерін іске асыруға қажетті қаражатты бөлуге ынтыландыру; БҰҰ жүйесі агенттіктерінің бағдарламаны қаржыландыру үшін басқа көздерден, соның ішінде халықаралық және Қазақстандағы жеке сектордан қаражат тарту әрекеттерін қолдау; сондай-ақ Қазақстандағы жеке тұлға-

лар, корпорациялар және қорлар тарапынан осы бағдарламаны қолдау үшін жасалатын жарналарды, заңда рұқсат етілген мөлшер бойынша, салықтық жеңілдіктермен қамтамасыз ету.

3.5 БҰҰ субъектілерінің елдік бағдарламалау құралдарын ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасынан шығару

БҰҰ Елдік тобы мүшелері Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасы мен агенттікке тән елдерді бағдарламалау құралдары арасындағы сәйкестікті қамтамасыз етеді. Осы мақсатта, мүмкіндігінше, агенттіктер өз стратегияларының нәтижелерін дәл осы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының нәтижелерінен шығарып, өз әрекеттерін, бағдарламалық мақсаттары мен көрсеткіштерін осы шеңберге сәйкестендіреді. Әр агенттік өз елдік бағдарламалық құжатының үйлесімділігін БҰҰ Елдік үйлестірушісінен ресми түрде растауды сұрайды.

3.6 Бірлескен жұмыс жоспарлары

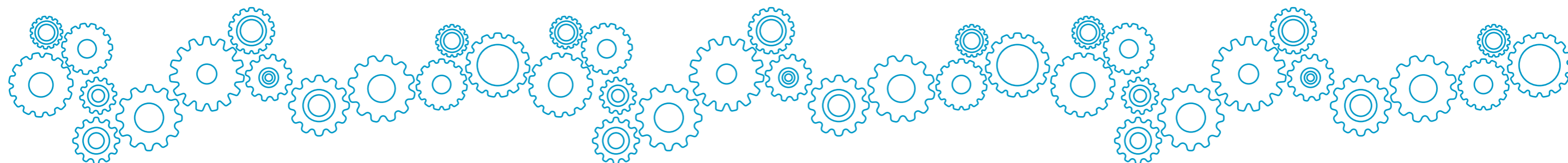
Ынтымақтастық негізі Сыртқы істер министрлігінің (үкіметтің үйлестіру органы) жалпы үйлестірілуімен ұлттық деңгейде орындалады. Үкімет министрліктері, үкіметтік емес ұйымдар, академиялық және зерттеу институттары, сондай-ақ БҰҰ жүйесі агенттіктері жүзеге асырады. Ол жыл сайынғы бірлескен жұмыс жоспарларын және қажет болған жағдайда агенттікке тән жұмыс жоспарлары мен жоба құжаттарын әзірлеу арқылы іс жүзінде орындалады. Бұл құжаттар қол жеткізілетін нақты нәтижелерді (ТДМ мақсаттарымен байланысты) сипаттайды және БҰҰ жүйесі агенттіктері мен әрбір орындаушы әріптес арасында ресурстарды пайдалану туралы келісім ретінде қызмет етеді. Мүмкіндігінше БҰҰ жүйесі агенттіктері мен әріптестер бағдарламалық бастамаларды іске асыру үшін құжаттардың минималды санын — қол қойылған Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын және бірлескен немесе агенттікке тән жұмыс жоспарлары мен жоба құжаттарын ғана пайдаланады.

Алайда қажет болған жағдайда жоба құжаттары Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасы мен бірлескен немесе агенттікке тән жұмыс жоспарларының тиісті мәтіндерін пайдалана отырып әзірленуі мүмкін. Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасынан туындайтын Бірлескен жұмыс жоспарлары өлшенетін және уақытпен шектелген өнімдерді қамтиды, олардың орындалуына БҰҰ жүйесі толық жауап береді және есеп береді. Бірлескен жұмыс жоспарлары жыл сайын Нәтиже топтары арқылы әзірленіп, жаңартылып отырады және Қазақстанда жұмыс жүргізетін барлық агенттіктердің қызметін көрсетеді. Бірлескен жұмыс жоспарлары жөніндегі есептілік UNINFO платформасы арқылы жүргізіледі.

Бірлескен нәтижелер үшін пәнаралық бағыттарды анықтау мақсатында жоспарлау кезеңінде карталау жұмыстары жүргізіледі. Бірлескен жұмыс жоспарлары нәтиже деңгейінде өнімділік көрсеткіштерін қамтиды, бұл БҰҰ Елдік тобы мен оның әріптестеріне ұлттық басымдықтар мен ТДМ мақсаттарына БҰҰ-ның қосқан үлесін анықтауға мүмкіндік береді.

3.7 Іскерлік операциялар стратегиясы

БҰҰ тиімділік күн тәртібін іске асыруға бағытталған нәтижеге негізделген шеңбер болып табылатын Іскерлік операциялар стратегиясын (BOS) одан әрі жүзеге асырады. Ол қайталауды болдырмауға, БҰҰ-ның келісімді сатып алу әлеуетін пайдалануға және ауқым тиімділігін барынша арттыруға бағытталған бірлескен іскерлік операцияларға назар аударады. Осы мақсатта Операцияларды басқару тобы Қазақстанда ортақ инфрақұрылымдарды, ортақ қызметтерді (мысалы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, ортақ ұзақ мерзімді келісімдер арқылы сатып алу, кадр іріктеу, логистика) пайдалану арқылы БҰҰ операцияларының тиімділігін арттыратын жобаларды анықтай отырып Іскерлік операциялар стратегиясын қайта қарайды, сондай-ақ Ортақ қолдау кеңсесі (Common Back Office) қызметтерін қолдану мүмкіндігін қарастырады. 2019 жылдан бастап BOS-ты іске асыру нәтижесінде БҰҰ түрлі тиімділік шаралары арқылы 1,9 миллион АҚШ доллары көлемінде үнемдеу (шығындарды болдырмау) нәтижесіне қол жеткізді.

ТАРАУ 4: МОНИТОРИНГ ЖӘНЕ БАҒАЛАУ

Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының нәтижелер матрицасы (1-қосымшаны қараңыз) прогресті өлшеудің негізгі құралы болып табылады. Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының Нәтиже бағыттарына арналған көрсеткіштерді таңдау ұлттық ТДМ көрсеткіштері мен ұлттық процестермен толық сәйкес келеді. БҰҰ қолданыстағы ұлттық деректер мен ақпараттық жүйелерді пайдаланады. БҰҰ сонымен қатар деректерді жинау, талдау және пайдалану және ТДМ мониторингі үшін ұлттық әлеуетті дамытуды қолдайды. Нәтиже көрсеткіштері жыл сайын жаңартылып отырады және келісілген БҰҰ ТДМ (UNSDG) көрсеткіштерінен таңдалады. Нәтиже және өнім деңгейіндегі көрсеткіштердің екеуі бойынша да деректер жинау процесін жүргізу үшін БҰҰ агенттіктері жауапты болып тағайындалады.

Нәтиже және өнім деңгейіндегі прогресті өлшеу үшін пайдаланылатын дерек жинау құралдары мен көздеріне төмендегілер кіреді: БҰҰ-ның жалпы елді талдауы, үкімет тапсырған деректерді шығару іс-шаралары (сауалнамалар, санақ, ТДМ ерікті ұлттық шолуларын қоса алғанда), үкімет министрліктерінің басқару ақпараттық жүйелері мен әкімшілік деректер, адам құқықтары жөніндегі тетіктерге арналған ұлттық есептер және БҰҰ Шарт органдарының қорытынды ескертулері, UPR жұмыс тобының есептері және БҰҰ агенттіктері мен серіктестерінің басқа да бағалаулары.

Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының мониторинг және бағалау процестері ұлттық ТДМ мониторинг жүйесі мен процестерімен барынша үйлестірілетін болады. 2-қосымшада берілген мониторинг және бағалау жоспары жоспарланған іс-шаралардың жалпы көрінісін береді және Қазақстандағы ТДМ мониторингі мен есептілік жүйесін жетілдіру барысына қарай БҰҰ агенттіктерінің және ұлттық әріптестердің рөлдері мен міндеттерін көрсету үшін үнемі жаңартылып отырады. Жоспарға агенттікке тән және бірлескен сауалнамалар мен зерттеулер, ұлттық мониторинг жүйелеріне БҰҰ агенттіктерінің қосқан үлесі (оның ішінде адам құқықтары құралдарын мониторингтеу), бағалау және талдау, сондай-ақ

мониторинг және бағалау саласындағы әлеуетті нығайту шаралары кіреді. БҰҰ Елдік тобы азаматтық қоғамның серіктестеріне ынтымақтастық негіздерінің индикаторларын мониторингте белсенді қатысуға мүмкіндік беретін инновациялық, қатысушы мониторинг құралдары мен платформаларын пайдалануды зерттейді.

Біріккен Ұлттар Ұйымының Бағалау тобының стандарттарына сәйкес 2026-2030 жылдарға арналған ынтымақтастық негіздерін тәуелсіз бағалау жүзеге асырылатын болады. Бағалау Біріккен Ұлттар Ұйымының Қазақстанға 2030 жоспарына және ұлттық даму басымдықтарына қол жеткізу жолындағы қолдауының өзектілігін, тиімділігін, әсерін және тұрақтылығын бағалайды. Ол барлық мүдделі тараптарды қамтитын инклюзивті және қатысушы жаттығу ретінде жүзеге асырылады. Бағалаудан алынған тұжырымдар мен сабақтар келесі іске асыру цикліне арналған ынтымақтастық негіздерін дамытуға ықпал етеді.

Өріс деңгейін бақылау

БҰҰ Елдік тобы жүзеге асырушы серіктестер қолма-қол ақша аударымдары арқылы қолдау көрсетілетін барлық іс-шараларды бақылау үшін БҰҰ жүйелік агенттіктерімен ынтымақтастықты қамтамасыз етеді және БҰҰ жүйелік агенттіктерімен қамтамасыз етілген қолма-қол ақшаны басқаруға жауапты тиісті қаржылық жазбаларға және қызметкерлерге қол жеткізуді жеңілдетеді. Осыған байланысты Іске асырушы серіктестер келесі тармақтармен келіседі:

1. БҰҰ жүйесінің агенттіктері немесе олардың уәкілетті өкілдері тарапынан, тиісті болған жағдайда және БҰҰ агенттіктерімен жасалған келісімшарттар мен құжаттарда көрсетілгендей, олардың қаржылық есептеріне мерзімдік жергілікті шолулар мен кездейсоқ тексерулер жүргізу;
2. Нысандарға бару және далалық мониторинг стандарттарына сәйкес, БҰҰ агенттіктерінің қағидалары мен нұсқауларына сай бағдарламалық қызмет мониторингі;

3. Арнайы немесе жоспарланған аудиттер. Әрбір БҰҰ ұйымы, қажет болған жағдайда басқа БҰҰ агенттіктерімен және тиісті үйлестіруші министрлікпен бірлесіп, жыл сайынғы аудит жоспарын әзірлейді. Мұнда басымдық БҰҰ жүйесінің агенттіктерінен елеулі көлемде қаржылай көмек алған немесе қаржылық басқару әлеуетін күшейтуді қажет ететін іске асырушы серіктестерге беріледі.

Шолу және есеп беру

Бірлескен басқару комитетінің атынан Нәтижелер топтары мен Мониторинг, бағалау және оқыту тобы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын жыл сайын қарастырып, жоспарланған нәтижелерге қол жеткізу барысын өлшейді, тәуекелдерді бақылайды, негізгі шешімдерді анықтап, Қазақстан мен әлемдегі өзгеріп жатқан жағдайларға

сай түзетулер енгізеді. БҰҰ-ның онлайн-платформасы UNINFO — Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын және оған сәйкес бірлескен жұмыс жоспарларын цифрландыратын жоспарлау, мониторинг және есеп беру құралы болып табылады. Бұл онлайн-платформа ел деңгейіндегі прогреске, ашықтық пен есептілікке шолу жасайды. Жыл сайынғы шолулар негізінде «Бір ел — Бір нәтиже» жылдық есебі (One Country Results Report) дайындалып, Бірлескен басқару комитетіне ұсынылады. Бұл есеп БҰҰ бағдарламаларының өзектілігін сақтау мақсатында Үкіметке және серіктестерге қажетті түзетулер енгізу бойынша дәлелдер мен түсініктемелер ұсынады. Сондай-ақ есеп елдік жағдайды талдау (ССА) деректерін әр мезгіл сайын жаңарту және Бірлескен жұмыс жоспарларына түзетулер енгізу үшін ақпарат көзі ретінде пайдаланылады, осылайша Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасын іске асыру өзекті әрі тиімді болып қала бе-

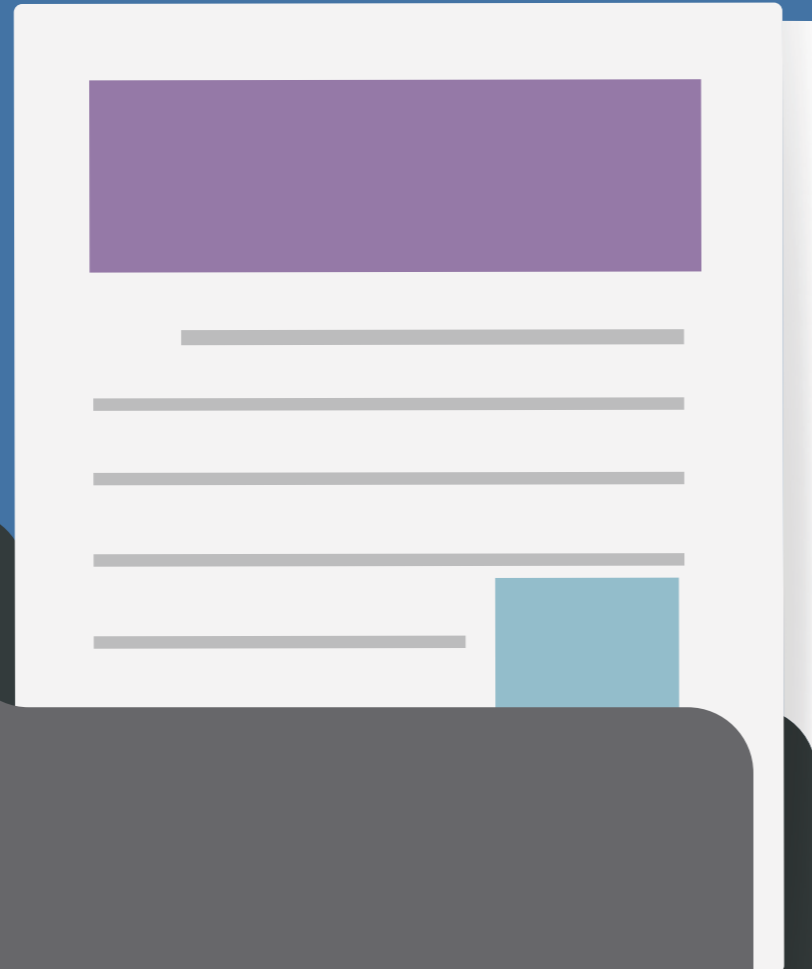
реді. Есепте БҰҰ тікелей жауап беретін нәтижелер, сондай-ақ БҰҰ үлес қосушылардың бірі болып табылатын ынтымақтастықтың негіздемелік нәтижелері сипатталған.

Сонымен қатар БҰҰ Елдік тобы нақты ТДМ немесе Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасы бағыттары бойынша жеңіл тақырыптық есептер дайындауға және бұл процесті ұлттық ТДМ мониторинг және есеп беру тетіктерімен үйлестіруге ұмтылады. Бұл бірлескен бағалаулар үшін таңдалған тақырыптар БҰҰ жүйесі мен Үкіметтің есептілік және есеп беру қажеттіліктерін қанағаттандыруын қамтамасыз етеді.

Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасында есеп беруді жақсарту үшін БҰҰ Елдік тобы бірлескен байланыс үшін шығындармен мониторинг және байланыс жоспарына сәйкес келетін шығындар есептелген коммуникациялық жоспарын әзірлейді.

Бұл жоспар хабардарлықты арттыру мен ақпараттық жұмыстардың маңызды құралы болып саналады және Ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасында қарастырылған ТДМ мақсаттарына қол жеткізуді жеделдетуге көмектеседі. Сондай-ақ ол ұлттық ресурстарды жұмылдыру мен 2030 жоспары мақсаттарына жету үшін халықаралық серіктестікті кеңейтуге бағытталған БҰҰ-ның бірлескен хабардарлықты арттыруда күш-жігерін нығайтады. Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасы нәтижелері мен ТДМ мақсаттарына жетудегі есептілікті одан әрі үйлестіру үшін, БҰҰ Елдік тобы Қазақстандағы ресми ТДМ порталы бойынша Экономикалық зерттеулер институтымен ынтымақтастықты кеңейтуді жоспарлап отыр. Бұл бірлескен күш-жігер мен БҰҰ агенттіктері және олардың стратегиялық серіктестерінің коммуникациялық әрекеттерін көрсетуге мүмкіндік береді.

ҚОСЫМШАЛАР

1-қосымша: Нәтижелер негізі

Өкілетті адамдар және тиімді институттар

Нәтиже 1: 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдардың, әсіресе осал топтардың әл-ауқаты артады және олар адам құқықтарын толыққанды пайдаланады, жынысы мен жасы ескерілген, барған сайын цифрландырылған және адамға бағдарланған қоғамдық және жеке қызметтерге тең қол жеткізеді. Бұл қызметтер инклюзивті, тиімді және есеп беретін институттар арқылы ұсынылады.

Келесі ТДМ мақсаттарына үлес қосады

ТДМ 1: Кедейлікті жою

- **1.3 Мақсаты:** Барлық адамдар үшін ұлттық жағдайларға сай әлеуметтік қорғау жүйелері мен шараларын, оның ішінде негізгі әлеуметтік кепілдіктерді енгізу және кедейлер мен осал топтарды барынша қамтуды қамтамасыз ету.
- **1.4 Мақсаты:** Барлық ерлер мен әйелдердің, әсіресе кедейлер мен осал топтардың экономикалық ресурстарға, негізгі қызметтерге және тиісті технологияларға тең құқықты болуын қамтамасыз ету.

ТДМ 2: Аштықты жою

- **2.1 Мақсаты:** Аштықты тоқтату және жыл бойы барлық адамдар үшін қауіпсіз, қоректік және жеткілікті азық-түлікке қол жеткізуді қамтамасыз ету.
- **2.2 Мақсаты:** осал топтардың тоқырауын, ысырап етілуін және тамақтану қажеттіліктерін шешу арқылы дұрыс тамақтанбаудың барлық түрлерін тоқтату.

ТДМ 3: Денсаулық пен әл-ауқат

- **3.4 Мақсаты:** 2030 жылға қарай алдын алу және емдеу арқылы жұқпалы емес аурулардан мерзімінен бұрын өлім-жітімді үштен біріне дейін азайту, психикалық денсаулық пен әл-ауқатты көтермелеу.
- **3.8 Мақсаты:** Денсаулық сақтаудың әмбебап қамтуына, соның ішінде қаржылық тәуекелдерді қорғауға, сапалы маңызды денсаулық сақтау қызметтеріне қол жеткізуге және барлығына қауіпсіз, тиімді, сапалы және қол жетімді дәрі-дәрмектер мен вакциналарға қол жеткізуге тырысу.

ТДМ 4: Сапалы білім беру

- **4.1 Мақсаты:** 2030 жылға қарай барлық қыздар мен ұлдардың тиісті және тиімді оқу нәтижелеріне әкелетін тегін, тең және сапалы бастауыш және орта білім алуын қамтамасыз ету.
- **4.2 Мақсаты:** 2030 жылға қарай барлық қыздар мен ұл балалардың бастауыш білім алуға дайын болуы үшін сапалы ерте балалық дамуға, күтімге және бастауыш білімге қолжетімділігін қамтамасыз ету.
- **4.5 Мақсаты:** 2030 жылға қарай білім берудегі гендерлік теңсіздікті жою және мүгедектерді, соның ішінде, байырғы халықтарды және осал жағдайдағы балаларды қамтитын білім беру мен кәсіптік даярлаудың барлық деңгейлеріне тең қолжетімділікті қамтамасыз ету.

ТДМ 5: Гендерлік теңдік

- **5.1 Мақсаты:** Барлық жерде барлық әйелдер мен қыздарға қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою.
- **5.2 Мақсаты:** Мемлекеттік және жеке салалардағы барлық әйелдер мен қыздарға қатысты зорлық-зомбылықтың барлық түрлерін, соның ішінде адам саудасының жыныстық және басқа да түрлерін жою.
- **5.5 Мақсаты:** Саяси, экономикалық және қоғамдық өмірде шешім қабылдаудың барлық деңгейлерінде әйелдердің толық және тиімді қатысуын, көшбасшылықтың тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.
- **5.6 Мақсаты:** 15-49 жас аралығындағы жыныстық қатынастар, контрацептивтерді қолдану және репродуктивті денсаулық сақтау саласында ақылға қонымды шешімдер қабылдайтын әйелдердің үлесі.

ТДМ 10: Теңсіздіктерді қысқарту

- **10.2 Мақсаты:** жасына, жынысына, мүгедектігіне, нәсіліне, этносына, шығу тегі, діні неме-

се экономикалық немесе басқа мәртебесіне қарамастан, барлығының әлеуметтік, экономикалық және саяси мүмкіндіктерін кеңейту және ілгерілету.

- **10.3 Мақсаты:** Дискриминациялық заңдарды, саясатты және тәжірибені жою арқылы тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету және нәтижелердегі теңсіздіктерді азайту.
- **10.7 Мақсаты:** Адамдардың тәртіпті, қауіпсіз, тұрақты және жауапты көші-қон мен ұтқырлығын, соның ішінде жоспарланған және жақсы басқарылатын көші-қон саясатын жүзеге асыру арқылы жеңілдету

ТДМ 16: Бейбітшілік, сот әділдігі мен мықты институттар

- **16.2 Мақсаты:** Балаларға қатысты зорлық-зомбылықты, эксплуатацияны, адам саудасының және зорлық-зомбылықтың барлық түрлерін және оларды азаптауды тоқтату
- **16.6 Мақсаты:** Барлық деңгейлерде тиімді, есеп беретін және ашық мекемелерді дамыту.
- **16.7 Мақсаты:** Барлық деңгейлерде жауапты, инклюзивті, қатысушы және өкілдік шешім қабылдауды қамтамасыз ету.
- **16.10 Мақсаты:** Ұлттық заңнамаға және халықаралық келісімдерге сәйкес ақпаратқа азаматтардың қолжетімділігін қамтамасыз ету және негізгі бостандықтарды қорғау.

ТДМ 17: Тұрақты даму үшін серіктестік

- **17.8 Мақсаты:** технологиялық банкті және технологияны, инновациялық әлеуетті дамыту механизмін ең аз дамыған елдерге беру және таратуды жақсарту үшін толығымен іске қосу

Төмендегі негізгі мемлекеттік стратегиялар мен бағдарламаларға сәйкес келеді және үлес қосады:

1. Қазақстан Республикасын дамытудың 2050 жылға дейінгі стратегиясы;
2. Қазақстан Республикасының 2029 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары;
3. Әлеуметтік кодекс;
4. 2026 жылға дейін денсаулық сақтауды дамыту тұжырымдамасы
5. 2023-2029 жылдарға арналған тұрғын үй-коммуналдық инфрақұрылымын дамыту тұжырымдамасы;
6. 2030 жылға дейінгі отбасылық және гендерлік саясат тұжырымдамасы;
7. 2023-2029 жылдарға арналған жоғары білім мен ғылымды дамыту тұжырымдамасы;
8. 2023-2029 жылдарға арналған мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамыту тұжырымдамасы;
9. 2023-2027 жылдарға арналған ауылдық аумақтарды дамыту тұжырымдамасы;
10. 2024-2029 жылдарға арналған еңбек нарығын дамыту тұжырымдамасы;
11. Қазақстан Республикасындағы мүгедектігі бар адамдардың құқықтарын қамтамасыз ету және өмір сапасын жақсартудың 2025 жылға дейінгі ұлттық жоспары;
12. 2023-2026 жылдарға арналған АИТВ-мен күрес жол картасы;
13. 2024-2030 жылдарға арналған денсаулық сақтау инфрақұрылымын дамыту тұжырымдамасы;
14. Мемлекеттік басқаруды дамытудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы;
15. 2023-2029 жылдарға арналған жастар саясатының тұжырымдамасы

БҰҰ мекемелері: ЭСКАТО, ФАО, ХТО, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНЕСКО, ЮНФПА, БЖКБ, ЮНИСЕФ, ЕҚББ, БҰҰ-әйелдер, ДДСҰ, ХКҚҰ

Серіктестер: Денсаулықсақтау министрлігі, Ішкі істер министрлігі, Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігі, Ауыл шаруашылығы министрлігі, Мәдениет және ақпарат министрлігі, Білім министрлігі, Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі, Сыртқы істер министрлігі, Қазақстан Республикасы Президенті жанындағы Сыртқы істер министрлігі, Қазақстан Республикасы Парламенті жанындағы Әйелдер істері және демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссия, Гендерлік зорлық-зомбылыққа қарсы Орталық Азия альянсы, АИТВ-мен өмір сүретін адамдардың Орталық Азия қауымдастығы, азаматтық еріктілер мен қауымдастық желілері, Түрме қызметі комитеті, Қазақстандағы ЕО Өкілдігі, Қазақстан Дерматология және жұқпалы аурулар ғылыми орталығы, жергілікті атқарушы органдар, қылмыс жасаған адамдарды оңалтуға бағытталған үкіметтік

емес ұйымдар, бұрын сотталған адамдарды жұмыспен қамту бастамаларын қолдайтын жеке сектор субъектілері, пробация қызметтері.

LNOB топтары: Әсіресе ауылдық жерлерде тұратын балалар мен жасөспірімдер, соның ішінде мүгедектігі бар ересектер мен балалар, босатылғаннан кейінгі құқық бұзушылар, құқық бұзушылық қаупі бар жастар және есірткіге байланысты қылмыстардың құрбандары, АИТВ-мен өмір сүретін адамдар, есірткі қолданатын/инъекция жасайтын адамдар, бостандығынан айырылған адамдар, босқындар, баспана сұраушылар, мигранттар, азаматтығы жоқ адамдар, жыныстық зорлық-зомбылықтан аман қалғандар, әйелдер мен қыздар, (әсіресе гендерлік зорлық-зомбылыққа ұшырағандар) тап болғандар және халықтың басқа да осал топтары.

**ЕСКЕРТПЕ: Нәтижелер кестесіндегі барлық индикаторлар, бір ерекшелікті қоспағанда, ұлттандырылған ТДМ индикаторлары болып табылады. Бұл тәсіл ынтымақтастық негіздемілік бағдарламасының ТДМ-ның ұлттық стратегияларымен, ұлттық мақсаттарымен сәйкестігін қамтамасыз етеді және ынтымақтастық негіздемілік бағдарламасының циклінің соңында деректердің қолжетімділігі мен сәйкестігін қамтамасыз етеді.*

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
1.2.1 Табысы күнкөріс деңгейінен төмен халықтың үлесі		Пайыз	2,6	5,2 (2023)	5,0 (2030)	Қазақстан Республикасының Ұлттық статистика бюросы ASPiR 2029 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары. (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНИСЕФ)
	Қала халқы		1,3	4,1 (2023)		
	Ауыл халқы		4,4	7,0 (2023)		
	Ерлер		2,7	5,4 (2023)		
	Әйелдер		2,6	5,0 (2023)		
	0-17 жас аралығындағы балалар		қарастырылмаған	7,8% (2023)	6% (2030)	
Жынысы бойынша кемінде бір әлеуметтік қорғау жәрдемақысымен қамтылған халықтың үлесі (%)		Пайыз	100 (2015)	94,3 (2023)	97% (2030)	Ұлттық статистика бюросы ASPiR (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)
	Ерлер		100	қарастырылмаған	97	
	Әйелдер		100		97	
2.1.2 Халықтың орташа немесе ауыр деңгейдегі азық-түлік қауіпсіздігі («Азық-түлік қауіпсіздігі тәжірибесі шкаласы» бойынша)	орташа және ауыр деңгейдегі азық-түлік қауіпсіздігі	Пайыз	7,8* (FAO сәйкес)	1,2 (2024)	0,2	Тұрмыстық өмір стандарттарын бағалау сауалнамасы (Мониторингке жауапты ұйым: FAO)
	жедел азық-түлік қауіпсіздігі		1,4* (FAO деректері бойынша)	0,3 (2024)	0,1	
3.2.1 Бес жасқа дейінгі өлім-жітім деңгейі (1000 тірі туылған балаға 5 жасқа дейін өлу ықтималдығы)		100 балаға шаққанда	12,11	9,3	2025 – 9,75 2026 – 9,7 2027 – 1000 балаға 9,65 9,5	«АХАТ тіркеу пункті» ақпараттық жүйесі - жергілікті атқарушы орган (АХАТ бөлімі), «Тіркелген халықтың тіркелімі» ақпараттық жүйесі - Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігі, сот органдарының «Төрелік» ақпараттық жүйесі - Қазақстан Республикасы Жоғарғы Соты. (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНИСЕФ)
	Қала халқы		11,83	8,56		
	Ауыл халқы		12,48	10,41		
	Ұлдар		13,44	10,1		
	Қыздар		10,69	8,45		
3.7.1 15–49 жас аралығындағы әйелдердің контрацепцияға деген қажеттілігі қанағаттандырылған үлесі (пайызбен)		Пайыз	55,7		65	MICS үлгісіндегі сауалнама (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНФПА)
	Қала халқы		55,8		65	
	Ауыл халқы		55,6		65	
	Жасы					
	15-19		28,6		33,4	
	20-24		44,3		51,7	
	25-29		56,3		65,7	
	30-34		60,8		71,0	
	35-39		65,6		76,6	
	40-44		61,9		72,2	
45-49		39,8		46,4		

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
4.1.1 Жынысы бойынша бөліністе (а) 2 және 3-сыныптарда; (b) бастауыш мектепті аяқтағанда; (с) негізгі орта мектепті аяқтағанда кемінде минималды құзыреттілік деңгейіне (i) оқу сауаттылығы және (ii) математика пәндері бойынша жеткен балалар мен жастардың үлесі.	Бастауыш білім алған/кем дегенде ең төменгі деңгейге (i) жынысы бойынша оқу сауаттылығына қол жеткізген балалар мен жастардың үлесі	Пайыз				PIRLS нәтижелері - 2016 (4 сынып) (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНЕСКО және ЮНИСЕФ) sdg4-data.uis.iu.edu.org
	Екі жыныс та		98.0 (2016)	90,7 (2021)	100	
	Ұлдар		98.0 (2016)	88.0 (2021)	89	
	Қыздар		98.0 (2016)	94.0 (2021)	95	
	Төменгі орта білімді бітірген балалар мен жастардың жынысы бойынша оқу сауаттылығының ең төменгі деңгейіне (i) қол жеткізген үлесі					PISA нәтижелері (15 жастағы мектеп және колледж студенттері) sdg4-data.uis.iu.edu.org
	Екі жыныс		58,7	36.3 (2022)	54	
	Ұлдар		54,7	30.1 (2022)	33	
	Қыздар		63	42,8 (2022)	45	
	II) санаудың (математиканың) ең төменгі деңгейіне жеткен бастауыш мектепті бітірген балалар мен жастардың үлесі					PISA нәтижелері (15 жастағы мектеп және колледж студенттері) sdg4-data.uis.iu.edu.org
	Екі жыныс		96	70,82 (2019)	89	
	Ұлдар		96	70,5 (2019)	74	
	Қыздар		97	71.2 (2019)	73	
	в) Жынысы бойынша бөлінген, кем дегенде ең төменгі деңгейге (ii)сандық дағдыларға (математикалық сауаттылыққа) қол жеткізген төменгі орта білім алған балалар мен жастардың үлесі					
	Екі жыныс та		67,8	50,4 (2022)	60	
	Ұлдар		68,5	49,8 (2022)	52	
Қыздар		67,2	51.1 (2022)	54		
5.2.1 18–75 жас аралығындағы, өмірінде серіктесі болған әйелдер арасындағы жақын серіктестің тарапынан жасалған физикалық және жыныстық зорлық-зомбылықтың өмір бойғы және қазіргі таралу деңгейі, сондай-ақ уақыт кезеңі	18-75 жас аралығындағы әйелдер өмір бойы	Пайыз	Қол жетімді емес		Мақсат 2025 жылдың екінші тоқсанында анықталады. Егер олай болмаса, ол Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының мақсаттары үшін бақыланбайды.	Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық туралы үлгі сауалнамасы (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНФПА)
	физикалық зорлық-зомбылық		16,2			
	жыныстық зорлық-зомбылық		3,6			
	физикалық зорлық-зомбылық және/немесе жыныстық зорлық-зомбылық		16,5			
	соңғы 12 айда					
	физикалық зорлық-зомбылық		4,5			
	жыныстық зорлық-зомбылық		1,0			
физикалық зорлық-зомбылық және/немесе жыныстық зорлық-зомбылық		4-7				

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
5.2.2 Соңғы 12 айда жыныстық серіктесінен басқа біреудің жыныстық зорлық-зомбылыққа ұшыраған 18-75 жас аралығындағы әйелдердің үлесі, жасына қарай	Зорлық-зомбылық түрі	Пайыз	2,9		Мақсат 2025 жылдың екінші тоқсанында анықталады. Егер олай болмаса, ол Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының мақсаттары үшін бақыланбайды.	Әйелдерге қатысты зорлық-зомбылық туралы үлгі сауалнамасы (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰ-әйелдер)
	физикалық зорлық-зомбылық					
	Серіктестен басқа адам жасаған жыныстық зорлық-зомбылық					
	жыныстық зорлық-зомбылық		1,5			
16.2.1 Соңғы айда қамқоршыларының қандай да бір физикалық жазалауын және/немесе психологиялық агрессиясын бастан кешірген 1-14 жас аралығындағы балалардың үлесі		Пайыз	52,7		MICS 2024 нәтижелерінен кейін анықталатын мақсаттар 2025 жылдың сәуірінде қол жетімді болады. Егер анықталмаса, ынтымақтастық негіздері мақсатында бақыланбайды.	MICS үлгісіндегі сауалнама (Мониторингке жауапты ұйым: ЮНИСЕФ)
	қала		51,7			
	ауыл		53,5			
	Ұлдар		55,2			
	Қыздар		49,9			
	Жасы					
	1-2		38,3			
	3-4		53,2			
	5-9		57,8			
	10-14		53,9			
16.6.2 Мемлекеттік қызметтердің сапасына қанағаттанатын халықтың үлесі		Пайыз	79	81.3 (2023) 87,7 (2024)	83 (2030)	Қазақстан Республикасының Мемлекеттік қызмет істері агенттігі (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)

Нәтиже 1. Халықаралық стандарттарға сәйкес денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік және арнайы қорғау және басқа да салаларда ұлттық және жергілікті деңгейдегі субъектілердің құқықтық, саясаттық жоспарлау, үйлестіру және мониторингтеу тетіктері күшейтілді.

БҰҰ ұйымдары: ЮНФПА, БЖКБ, ЮНИСЕФ, ЮНИСЕФ, ДДСҰ, БҰҰДБ ЕЭК, ЮНЕСКО, ХКҚҰ

Нәтиже 2. Ұлттық және жергілікті деңгейдегі субъектілердің барлық адамдар үшін сапалы «Бір денсаулық» және денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік және арнайы қорғау қызметтеріне тең қол жеткізуін қамтамасыз етуге арналған институционалдық мүмкіндіктері арттырылды.

БҰҰ ұйымдары: ФАО, ЮНФПА, ЮНИСЕФ, БҰҰ-әйелдер, ДДСҰ, БҰҰДБ, ЕҚББ, ЮНЕСКО, ЭСКАТО, ХКҚҰ

Нәтиже 3. Адамдар мен қауымдастықтардың қызметтерге тең қол жеткізу және оларды пайдалану, қызмет көрсетудің сапасына ықпал ету, сондай-ақ әлеуметтік нормалар мен мінез-құлықты өзгерту жөніндегі хабардарлығы, білімі мен дағдылары арттырылды.

БҰҰ ұйымдары: ХТО, ЮНФПА, БҰҰ-әйелдер, БЖКБ, ЮНИСЕФ, БҰҰДБ, ЮНЕСКО, ЭСКАТО

*ЕСКЕРТПЕ: Нәтижелер кестесіндегі барлық индикаторлар, бір ерекшелікті қоспағанда, ұлттандырылған ТДМ индикаторлары болып табылады. Бұл тәсіл ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының ТДМ-ның ұлттық стратегияларымен, ұлттық мақсаттарымен сәйкестігін қамтамасыз етеді және Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының циклінің соңында деректердің қолжетімділігі мен сәйкестігін қамтамасыз етеді.

Икемді және инклюзивті экономика

Нәтиже 2. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе осал топтар, лайықты еңбек, өнімділік пен кәсіпкерлікті қолдайтын, тұрақты, құқыққа негізделген, гендерлік теңдікке жауап беретін, әртараптандырылған және инновациялық экономикалық дамудың нәтижелерінен пайда алады.

Келесі ТДМ мақсаттарына үлес қосады:

ТДМ 1: Кедейлікті жою

- **1.2 Мақсаты:** Ұлттық анықтамаларға сәйкес кедейшілікте өмір сүретін ерлердің, әйелдердің және балалардың барлық өлшемдеріндегі үлесін кем дегенде жартысына қысқарту.
- **1.4 Мақсаты:** Экономикалық ресурстарға, негізгі қызметтерге, соның ішінде жаңа технологияларға меншік/бақылау құқығының теңдігін қамтамасыз ету.

ТДМ 2: Аштықты жою

- **2.3 Мақсаты:** ресурстарға, кірістерге, білімге және нарықтарға қол жеткізу арқылы шағын көлемді азық-түлік өндірушілердің өнімділігі мен кірістерін екі есе арттыру.
- **2.4 Мақсаты:** Өнімділікті, экожүйелерді және климатқа бейімделуді жақсарту үшін азық-түлік өндірісінің тұрақты жүйелері мен тұрақты ауылшаруашылық тәжірибесін қамтамасыз ету

ТДМ 5: Гендерлік теңдік

- **5.5 Мақсаты:** Экономикалық және қоғамдық өмірде әйелдердің толық және тиімді қатысуын және көшбасшылық үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету.
- **5.а. Мақсаты:** Әйелдерге экономикалық ресурстарға тең құқық беру, сондай-ақ жер мен мүліктің басқа түрлеріне, қаржылық қызметтер мен технологияларға меншікке және бақылауға қол жеткізу үшін реформалар жүргізу.

ТДМ 8: Лайықты жұмыс және экономикалық өсу

- **8.1 Мақсаты:** Ұлттық жағдайларға сәйкес жан басына шаққандағы экономикалық өсуді қамтамасыз ету.
- **8.2 Мақсаты:** Әртараптандыру, технологиялық жаңарту және инновациялар арқылы экономикалық өнімділіктің жоғары деңгейіне қол жеткізу.

- **8.3 Мақсаты:** Өнімді қызметті, лайықты жұмыс орындарын құруды, кәсіпкерлікті, шығармашылықты және инновацияларды қолдайтын дамуға бағытталған саясатты ілгерілету.
- **8.5 Мақсаты:** Барлық әйелдер мен ерлер үшін, соның ішінде жастар мен мүгедектер үшін толық және өнімді жұмыспен қамтуға және лайықты жұмысқа қол жеткізуге, сондай-ақ жұмыс үшін тең мөлшердегі жалақы төлеуге қол жеткізу.
- **8.6 Мақсаты:** Жастардың жұмысқа, білім алуға немесе оқытуға қатыспайтын үлесін едәуір азайту.
- **8.7 Мақсаты:** Міндетті еңбекті, заманауи құлдықты және балалар еңбегін жою.
- **8.10 Мақсаты:** Отандық қаржы институттарының банк, сақтандыру және қаржылық қызметтерге қолжетімділікті баршаға ынталандыру және кеңейту әлеуетін күшейту.

ТДМ 9: Индустриализация, инновация және инфрақұрылым

- **9.1 Мақсаты:** Экономикалық дамуды және адамның әл-ауқатын қолдау үшін сапалы, сенімді, тұрақты және берік инфрақұрылымды дамыту.
- **9.2 Мақсаты:** Инклюзивті және тұрақты индустрияландыруға жәрдемдесу.
- **9.3 Мақсаты:** Шағын кәсіпорындардың қолжетімді несиені қоса алғанда, қаржылық қызметтерге қолжетімділігін арттыру және оларды құндылықтар тізбектері мен нарықтарына интеграциялау.
- **9.5 Мақсаты:** Барлық секторларда, әсіресе дамушы елдерде ғылыми-зерттеу жұмыстарын күшейту және технологиялық мүмкіндіктерді жетілдіру.

ТДМ 10: Теңсіздіктерді қысқарту

- **10.2 Мақсаты:** жасына, жынысына, мүгедектігіне, нәсіліне, этносына, шығу тегі, діні немесе экономикалық немесе басқа мәртебесіне қарамастан, барлығының әлеуметтік, экономикалық және саяси мүмкіндіктерін кеңейту және ілгерілету.

ТДМ 12: Жауапты тұтыну және өндіру

- **12.2 Мақсаты:** Табиғи ресурстарды тұрақты басқаруға және тиімді пайдалануға қол жеткізу.
- **12.6 Мақсаты:** Компанияларды тұрақты тәжірибені қабылдауға және тұрақтылық туралы ақпаратты есеп беру цикліне біріктіруге шақыру.

ТДМ 17: Тұрақты даму үшін серіктестік

- **16.7 Мақсаты:** Жауапты, инклюзивті және өкілдік шешім қабылдауды қамтамасыз ету.
- **17.6 Мақсаты:** Ғылым, технология және инновациялар бойынша халықаралық ынтымақтастықты және қолжетімділікті арттыру.
- **17.8 Мақсаты:** Инновациялық және технологиялық диффузияны жақсарту үшін технологиялық банкті толығымен іске қосу.

Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі даму стратегиясы;

2029 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары; 2023-2027 жылдарға арналған инвестициялық саясат тұжырымдамасы; 2023-2027 жылдарға арналған геологиялық индустрияны дамыту тұжырымдамасы; 2021-2025 жылдарға арналған шығармашылық экономиканы дамыту тұжырымдамасы; 2022-2026 жылдарға арналған бәсекелестікті қорғау және дамыту тұжырымдамасы; 2021-2030 жылдарға арналған агроөнеркәсіптік кешенді дамыту тұжырымдамасы; 2030 жылға дейінгі қаржы секторын дамыту тұжырымдамасы; 2030 жылға дейінгі көлік-логистикалық әлеуетті дамыту тұжырымдамасы; 2023-2029 жылдарға арналған туризм индустриясын дамыту тұжырымдамасы; 2023-2029 жылдарға арналған цифрлық трансформация, АКТ секторын дамыту және киберқауіпсіздік тұжырымдамасы; 2023-2029 жылдарға арналған өндіріс индустриясын дамыту тұжырымдамасы; 2030 жылға дейінгі шағын және орта кәсіпкерлікті дамыту тұжырымдамасы; 2029 жылға дейінгі халық табысын арттырудың кешенді жоспары; 2029 жылға дейінгі қолжетімді интернет инфрақұрылымы жөніндегі ұлттық жоба; 2029 жылға дейінгі ұлттық жоспар; Жасанды интеллектті дамытудың 2024-2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы;

Қаржылық мониторингті дамытудың 2022-2026 жылдарға арналған тұжырымдамасы; Ұлттық қор активтерін 2030 жылға дейін басқару тұжырымдамасы; Зейнетақы жүйесін одан әрі жаңғыртудың 2030 жылға дейінгі тұжырымдамасы

БҰҰ мекемелері: ФАО, ХСО, ХТО, ЕЭК, ЮНЕП, ЮНФПА, ЮНИДО, БҰҰДБ, БҰҰ-әйелдер, БҰҰДБ, ЭСКАТО, ХКҚҰ, БҰҰДБ

Серіктестер: Ұлттық экономика министрлігі, Қазақстан Республикасының Стратегиялық жоспарлау және реформалар жөніндегі агенттігі, Ауыл шаруашылығы министрлігі, Ақпарат мәдениеті министрлігі, Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі, Сыртқы істер министрлігі, Индустрия және инфрақұрылым министрлігі, Сауда және интеграция министрлігі, Көлік министрлігі, Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Әйелдер істері және демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссия, Қазақстан Республикасы Парламенті, QazTrade, Мемлекеттік кірістер комитеті, жеке компаниялар, азаматтық қоғам, кәсіподақтар, кәсіптік институттар.

LNOB топтары: Әйелдер мен қыздар, әсіресе жыныстық зорлық-зомбылықтан аман қалғандар, ауыл халқы, аз қамтылған отбасылар, мүгедектігі бар адамдар.

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
2.3.1 Ауыл шаруашылығындағы еңбек өнімділігі		мың теңге	1242,3	4235,3 (2023)	9014	Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшуі туралы тұжырымдамасы Ағымдағы бағалардағы ауыл шаруашылығы, орман шаруашылығы және балық шаруашылығының жалпы ішкі өнімі (GVA), халық саны (Мониторингке жауапты ұйым: ФАО)
5.4.1 Үй шаруашылығы мен оның мүшелері үшін ақысыз тұрмыстық қызметтерге жұмсалған уақыттың үлесі	Ерлер	Пайыз	7.7 (2012)	5.9 (2018)	8	Тұрмыстық өмір стандарттарын бағалау сауалнамасы (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰ-әйелдер)
	Әйелдер		17.1 (2012)	17,7 (2018)	15	
8.2.1 Жан басына шаққандағы нақты ЖІӨ-нің жылдық өсу қарқыны		Ағымдағы бағалар бойынша АҚШ доллары		15,129 (2025)	22 869 (2030)	2029 жылғы ұлттық даму жоспары (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰ Тұрақты үйлестірушісі кеңсесі)
8.3.1.1 Жалпы жұмыспен қамтуда өнімді емес жұмыспен қамтылғандардың үлесі, пайыз		Пайыз	3,9	1.7(2023)	1.9 (2030)	Ұлттық статистика бюросы (тоқсан сайынғы сауалнамалар) Халықты жұмыспен қамту үлгісі бойынша сауалнама (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)
	Ерлер	4.4	2.0 (2023)			
	Әйелдер	3-4	1.5 (2023)			
	Қала халқы	2-5	1.1 (2023)			
	Ауыл халқы	5-9	2.7 (2023)			
	Жасы бойынша					
	15	43,9	69.1 (2023)			
	16-24	5.0	1.9 (2023)			
	25-28	3.6	1.3 (2023)			
	29-34	3.7	1.4 (2023)			
	35-44	3.6	1.5 (2023)			
	45-54	3.9	1.9 (2023)			
	55-64	3.8	2.2 (2023)			
	65 және одан жоғары	6.3	8.0 (2023)			
8.5.1 Пайыздық мөлшерлемен жұмыс істейтін ерлер мен әйелдердің жалақысы арасындағы орташа айырмашылық	Барлығы	Пайыз	34.1 (2015)	25,7 (2023)	20.7 (2030)	Ұлттық статистика бюросы (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰ-әйелдер)
8.6.1 Білім беру, жұмысқа орналасу немесе оқытуға жатпайтын жастардың (15-35 жас аралығындағы) үлесі, пайыз		Пайыз	7,9	4.2 (2023) 6.5 (2024)	2025 – 6.8 2026 – 6.7 2027 – 6.6 2028 – 6.5 2029 – 6.4 2030 – 6.3	Ұлттық статистика бюросы (тоқсан сайынғы сауалнамалар) Халықты жұмыспен қамту үлгісі бойынша сауалнама (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ және ЮНФПА)
	Ерлер	6,0	3.4 (2023)			
	Әйелдер	9,7	4.9 (2023)			
	Қала халқы	6,6	3.7 (2023)			
	Ел аумағы	9,6	4.8 (2023)			
9.2.1. ШОБ өндірісінің ЖІӨ-дегі үлесі, оның ішінде қызметтер.		Пайыз	33,5 (2021)	36,7 (2023)	50 (2030)	Ұлттық статистика бюросы (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)

Нәтиже 1. Тұрақты және инклюзивті экономика, сауда және көлік байланысы, энергия тиімділігі, негізгі еңбек принциптері мен құқықтары, динамикалық кәсіпкерлік ортасы бойынша саясатты жобалау, іске асыру және бақылау үшін үкіметтің және басқа мекемелердің мүмкіндіктері күшейтіледі

БҰҰ ұйымдары: ФАО, ХСО, БҰҰ-әйелдер, ЮНИДО, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНЕП, ЮНФПА, ДДСҰ, ЭСКАТО, ХКҚҰ

Нәтиже 2. Жеке сектордың мүмкіндіктері білімге негізделген экономикаға, шығармашылық өнер-кәсіпке, туризмге, стартап экожүйелерге, ауыл-

шаруашылық жүйелеріне, адамгершілікке негізделген жасанды интеллектке, бизнес пен адам құқықтарына, сондай-ақ инновациялық қаржыландыруға ерекше көңіл бөлу арқылы нығайтылады.

БҰҰ ұйымдары: ФАО, ХСО, ХТО, ЮНЕП, ЮНИДО, БҰҰ-әйелдер, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНФПА, ЭСКАТО, ХКҚҰ

Нәтиже 3. Адамдар, әсіресе осал таптағы адамдар, соның ішінде қозғалыстағылар, жұмысқа орналасу дағдыларын жетілдірді.

БҰҰ ұйымдары: БҰҰ-әйелдер, БҰҰДБ, ХКҚҰ

Тұрақты қоршаған орта

Нәтиже 3. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе ең осал топтар, жасына және жынысына бейімделген экологиялық төзімділіктің жақсарғанынан, сондай-ақ инклюзивті, құқыққа негізделген климаттық, табиғатты қорғау және ластануға қарсы шаралардан, табиғи ресурстарды тұрақты басқарудан пайда көреді.

Келесі ТДМ мақсаттарына үлес қосады:

ТДМ 1: Кедейлікті жою

- **1.5 Мақсаты:** Кедейлердің және осал жағдайдағы адамдардың тұрақтылығын нығайту және олардың климатқа байланысты экстремалды оқиғаларға және басқа да экономикалық, әлеуметтік, экологиялық апаттарға ұшырауы мен осалдығын азайту.

ТДМ 2: Аштықты жою

- **2.5 Мақсаты:** 2020 жылға дейін тұқымдардың, егістік өсімдіктерінің, қолға үйретілген және шаруашылықта пайдаланылатын жануарлардың, сондай-ақ олардың байланысты жабайы түрлерінің генетикалық әртүрлілігін сақтау. Бұл мақсатқа ұлттық, аймақтық және халықаралық деңгейде дұрыс басқарылатын және әртараптандырылған тұқым және өсімдік банктері арқылы қол жеткізу, сондай-ақ генетикалық ресурстарды және оларға байланысты дәстүрлі білімдерді пайдалану нәтижесінде алынатын пайдаға тең және әділ қолжетімділікті қамтамасыз ету халықаралық келісімдерге сәйкес насихатталуы тиіс.

ТДМ 3: Денсаулық пен әл-ауқат

- **3.d Мақсаты.** Барлық елдердің, әсіресе дамушы елдердің, ерте ескерту, тәуекелдерді азайту және ұлттық, жаһандық денсаулыққа қауіп-қатерлерді басқару әлеуетін күшейту.

ТДМ 5: Гендерлік теңдік

- **5.5 Мақсат:** Климат және қоршаған орта мәселелері бойынша шешім қабылдауда әйелдердің толық әрі тиімді қатысуын және көшбасшылықтың тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.
- **5.a. Мақсаты:** Әйелдерге экономикалық ресурстарға тең құқық беру, сондай-ақ жер мен мүліктің басқа түрлеріне, қаржылық қызметтер мен технологияларға меншікке және бақылауға қол жеткізу үшін реформалар жүргізу.

- **5.c Мақсаты:** климаттық және экологиялық тұрақтылық бастамаларында гендерлік теңдікті ілгерілету үшін саясат пен қолданылатын заңнаманы қабылдау және нығайту.

ТДМ 6: Таза су және санитария

- **6.1. Мақсаты:** 2030 жылға қарай барлығына қауіпсіз және қолжетімді ауыз суға әмбебап және тең қолжетімділікке қол жеткізу
- **6.2 Мақсаты:** 2030 жылға қарай барлығына тиісті және тең санитарлық гигиенаға қол жеткізуін қамтамасыз ету және әйелдер мен қыздардың және осал жағдайдағы адамдардың қажеттіліктеріне ерекше назар аударатырып, ашық дефекацияны тоқтату
- **6.3 Мақсаты:** Ластануды азайту, демпингті жою және қауіпті химиялық заттардың шығарылуын азайту арқылы судың сапасын жақсарту.
- **6.4 Мақсаты:** Барлық секторларда суды пайдалану тиімділігін едәуір арттыру және су тапшылығын жою үшін тұрақты тартуды, тұщы суды жеткізуді қамтамасыз ету.
- **6.6 Мақсаты:** Таулар, ормандар, сулы-батпақты жерлер, өзендер, аквариумдар мен көлдерді қоса алғанда, сумен байланысты экожүйелерді қорғау және қалпына келтіру.

ТДМ 7: Қолжетімді және таза энергия

- **7.2 Мақсаты:** Жаһандық энергетикалық қоспада жаңартылатын энергияның үлесін едәуір арттыру.
- **7.3 Мақсаты:** Энергия тиімділігін арттырудың жаһандық қарқынын екі есе арттыру.

ТДМ 11: Тұрақты қалалар мен елді мекендер

- **11.5 Мақсаты:** Кедейлер мен осал топтарды қорғауға назар аударатырып, апаттардан туындаған өлім-жітім, зардап шеккендер мен экономикалық шығындарды азайту.
- **11.6 Мақсаты:** Ауа сапасына, муниципалдық және басқа да қалдықтарды басқаруға ерекше назар аудару арқылы қалалардың қоршаған ортаға жағымсыз әсерін азайту.

**ЕСКЕРТПЕ: Нәтижелер кестесіндегі барлық индикаторлар, бір ерекшелікті қоспағанда, ұлттандырылған ТДМ индикаторлары болып табылады. Бұл тәсіл ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының ТДМ-ның ұлттық стратегияларымен, ұлттық мақсаттарымен сәйкестігін қамтамасыз етеді және ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының циклінің соңында деректердің қолжетімділігі мен сәйкестігін қамтамасыз етеді.*

- **11.b Мақсаты:** Климаттың өзгеруіне қосылу, ресурстарды тиімді пайдалану, азайту және бейімделу бойынша интеграцияланған саясат пен жоспарларды қабылдау және іске асыру.

ТДМ 12: Жауапты тұтыну және өндіру

- **12.3 Мақсаты:** 2030 жылға қарай жан басына шаққандағы әлемдік азық-түлік қалдықтарын бөлшек және тұтыну деңгейлерінде екі есе азайту, өндіріс және жабдықтау тізбектері бойындағы азық-түлік шығындарын, соның ішінде егін жинаудан кейінгі шығындарды азайту.
- **12.4 Мақсаты:** Химиялық заттар мен барлық қалдықтарды олардың өмірлік циклі бойы экологиялық тұрғыдан тиімді басқаруға қол жеткізу және олардың ауаға, суға және топыраққа шығарылуын едәуір азайту.
- **12.5 Мақсаты:** Алдын алу, азайту, қайта өңдеу және қайта пайдалану арқылы қалдықтарды өндіруді едәуір азайту.

ТДМ 13: Климаттың өзгеруіне қарсы күрес

- **13.1 Мақсаты:** Барлық елдерде климаттық қауіптер мен табиғи апаттарға төзімділік пен бейімделу қабілетін күшейту.
- **13.2 Мақсаты:** Климаттың өзгеруі жөніндегі шараларды ұлттық саясатқа, стратегияларға және жоспарлауға біріктіру.
- **13.b Мақсаты:** Климаттың өзгеруіне байланысты тиімді жоспарлау және басқару, әсіресе ең аз дамыған елдерде және дамушы шағын аралдардағы мемлекеттерде, соның ішінде әйелдер, жастар және жергілікті қауымдастықтарға назар аудару үшін өлеуетті арттыру механизмдерін көтермелеу.

ТДМ 14: Теңіз экожүйелерін сақтау

- **14.1 Мақсаты:** Теңіздің ластануының барлық түрлерін, әсіресе құрлықтағы, соның ішінде пластикалық ластануды болдырмау және айтарлықтай азайту.
- **14.2 Мақсаты:** елеулі жағымсыз әсерлерді болдырмау үшін теңіз және жағалау экожүйелерін тұрақты түрде басқару және қорғау.
- **14.4 Мақсаты:** 2020 жылға қарай егін жинауды тиімді реттеп, шамадан тыс балық аулауды, заңсыз, хабарланбаған және реттелмеген балық аулауды, деструктивті балық аулауды тоқтату және балық қорларын мүмкіндігінше

қысқа мерзімде, кем дегенде биологиялық сипаттамаларымен анықталған максималды тұрақты өнімділік деңгейіне дейін қалпына келтіру үшін ғылыми негізделген басқару жоспарларын іске асыру.

ТДМ 15: Құрлық экожүйелерін сақтау

- **15.1 Мақсаты:** Құрлықтағы және ішкі тұщы су экожүйелері мен олардың қызметтерін сақтауды, қалпына келтіруді және тұрақты пайдалануды қамтамасыз ету.
- **15.2 Мақсаты:** 2020 жылға қарай ормандардың барлық түрлерін тұрақты басқаруды жүзеге асыруға жәрдемдесу, ормандардың жойылуын тоқтату, тозған ормандарды қалпына келтіру және жаһандық ормандарды едәуір ұлғайту.
- **15.3 Мақсаты:** Шөлейттенуге қарсы күресу, тозған жер мен топырақты қалпына келтіру және жердің тозуына бейтарап болатын әлемге қол жеткізуге ұмтылу.
- **15.5 Мақсат:** Табиғи тіршілік орталарының тозуын азайту, биоалуантүрліліктің жоғалуын тоқтату және жойылып бара жатқан түрлерді қорғау үшін шұғыл және маңызды шаралар қабылдау.
- **15.6 Мақсаты:** Генетикалық ресурстарды пайдалану нәтижесінде орын алатын пайданы әділ бөлісуге жәрдемдесу және осындай ресурстарға халықаралық деңгейде келісілгендей қолжетімділікті қамтамасыз ету

ТДМ 16: Бейбітшілік, сот әділдігі мен мықты институттар

- **16.7 Мақсаты:** Қоршаған ортаны басқаруда жауапты, инклюзивті, қатысушы және өкілдік шешім қабылдауды қамтамасыз ету.
- **16.10 Мақсаты:** Халықаралық келісімдерге сәйкес қоршаған орта туралы ақпаратқа халықтың қолжетімділігін қамтамасыз ету және негізгі бостандықтарды қорғау.

ТДМ 17: Тұрақты даму үшін серіктестік

- **17.16 Мақсат:** Тұрақты дамуды қолдау үшін, әсіресе климатқа төзімділік пен қоршаған ортаны қорғау іс-шараларында жаһандық серіктестікті нығайту..

Төмендегі негізгі мемлекеттік стратегиялар мен бағдарламаларға сәйкес келеді және үлес қосады:

1. Қазақстан Республикасын дамытудың 2050 жылға дейінгі стратегиясы;
2. Қазақстан Республикасының 2029 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары;
3. 2060 жылға дейінгі көміртек бейтараптығына қол жеткізу стратегиясы;
4. Ж а с ы л э к о н о м и к а ғ а к ө ш у тұжырымдамасы;
5. 2024-2030 жылдарға арналған су ресурстарын басқару тұжырымдамасы;
6. 2030 жылға дейінгі ұлттық анықталған үлес; Экологиялық кодекс;
7. 2023-2029 жылдарға арналған энергия үнемдеу және энергия тиімділігін дамыту тұжырымдамасы;
8. 2023-2029 жылдарға арналған отын-энергетикалық кешенді дамыту тұжырымдамасы;
9. 2023-2029 жылдарға арналған электр энергетикасын дамыту тұжырымдамасы

БҰҰ мекемелері: ЭСКАТО, ФАО, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНЕП, ЮНФПА, ЮНЕСКО, ЮНИДО, ЮНИСЕФ, БҰҰ-әйелдер, ХКҚҰ, ДДСҰ

Серіктестер: Экология және табиғи ресурстар министрлігі, Су ресурстары және ирригация министрлігі, Ауыл шаруашылығы министрлігі, Төтенше жағдайлар министрлігі, Денсаулық сақтау министрлігі, Ұлттық аграрлық ғылымдар білім беру орталығы (NASEC), Қазақстан Республикасының Президенті жанындағы Әйелдер істері және демографиялық саясат жөніндегі ұлттық комиссия, Қазақстан Республикасы Парламенті, Ауа сапасы Орталық Азия платформасы, Финляндия метеорологиялық институты, Халықаралық жасыл технологиялар және инвестициялық жобалар орталығы (IGTIPC), «Жасыл Даму» АҚ, Қазақстандық аймақтық экологиялық бастамалар қауымдастығы «ЕСОJER», Стокгольмдік экологиялық институты (SEI), БҰҰ Қоршаған ортаны қорғау бағдарламасы (ЮНЕП) шақырған Климат және Таза Ауа Коалициясы (CCAC).

LNOB топтары: Апатқа ұшыраған аймақтардағы осал топтар, ауылдық халық, әйелдер мен қыздар

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
1.5.1 Табиғи төтенше жағдайлар салдарынан зардап шеккендер мен қайтыс болғандар саны	зардап шекті	Адам	8	9 (2023) 18 (2024)	0	Операциялық деректердің қысқаша мазмұны (Мониторингке жауапты ұйым: ТЖТА)
	100 000 адамға шаққанда әсер етеді		05	0,04 (2023) 0,09 (2024)	0	
	қайтыс болғандарды қоса алғанда	Адам	0	2023 ж. 2024 ж.	0	
	100 000 адамға шаққанда қайтыс болды		0	0,02 (2023) 0,04 (2024)	0	
2.4.1 Егістіктің жалпы ауданында қабылданған дәл ауылшаруашылық технологияларының пайыздық мөлшерлемесі		Пайыз	0,09 (2018) ¹	10,53 (2022)	28	Ауыл шаруашылығы министрлігі
2.4.1.1 Суды үнемдейтін технологиялар (тамшылатып суару, себу) қолданылатын суармалы жерлердің ауданы, мың гектар		мың гектар	136.5	312.2 (2023)	1362.2	Ауыл шаруашылығы министрлігі
6.5.1 Интеграцияланған су ресурстарын басқаруды іске асыру дәрежесі		Пайыз	30 (2017)	51 (2023)	70 (2030)	(Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)
7.2.1 Жалпы электр энергиясын өндіруде жаңартылатын энергия көздерінен алынған энергияны бөлісу		Пайыз		Ірі су электр станцияларын ескере отырып: 12,0% (2023) Ірі гидроэлектрлік электр станцияларын ескерместен: 5,9 (2023) 6,4 (2024)	2025 - 6,1 2026 - 7,0 2027 - 8,0 2028 - 10,0 2029 - 12,5 2030 - 15,0 (су электр станцияларын ескерусіз жаңартылатын энергия көздері үшін)	Дереккөз: Қазақстан Республикасының жасыл экономикаға көшуі туралы тұжырымдама (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)
11.6.1 Халықты қалдықтарды жинау және жою қызметтерімен қамтамасыз ету		Пайыз	66,4 (2016)	81,3 (2023) 82,4 (2024)	100 (2030)	ҚР жасыл экономикаға көшу тұжырымдамасы Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ
13.2.2 Парниктік газдардың жалпы жылдық шығарындылары		миллион тонна CO2 эквиваленті	367,7	340,84 (2021) 348,8 (2022) 345,8 (2023)	324,4 (2030)	Қазақстан Республикасының 2023 жылға арналған парниктік газдар тізбегіне Монреаль хаттамасымен бақыланбайтын парниктік газдар раковиналары арқылы көздерден шыққан антропогендік шығарындылар мен оларды алып тастау туралы ұлттық есептілігі. Екі жылдық ашықтық туралы есептер(-) Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)

1 Индикатор 2018 жылы енгізілді

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
15.1.1 Орман аумағы жалпы жер аумағының пайызы ретінде	Барлығы	жалпы жер аумағының пайызы	4,6	5.0 (2023) 5.1 (2024)	5.4 Ұлттық экономика министрлігі, орманды жерлер аумағы бөліскен құжаттың негізінде мыңга (жалпы жер аумағының пайызы емес): 2027 - 13,804,3; 2028 - 13,889,6; 2029 - 14,062,2.	Экология және табиғи ресурстар министрлігі (Орман және жабайы табиғат комитеті), Ауыл шаруашылығы министрлігі (Жерді басқару комитеті) (Мониторингке жауапты ұйымдар: ФАО және БҰҰДБ)
15.1.2 Арнайы қорғалатын табиғи аумақтардың үлесі		ГА		10,9 (2023) 11,4 (2024) 30,9 (2025)	32.1	Экология және табиғи ресурстар министрлігі (Орман және жабайы табиғат комитеті) Биоәртүрлілік бойынша ұлттық стратегиялық жоспарлар (Мониторингке жауапты ұйым: БҰҰДБ)
15.3.1 Ауыл шаруашылығы жерлеріндегі еріген жер учаскелерінің ауданы жалпы жер учаскелерінің пайыздық үлесі ретінде	Барлығы	мың гектар	29320,1	29320.1 (2022) 29925,7 (2023) 29925,7 (2024)	28,4 мың	Ауыл шаруашылығы министрлігі (Жерді басқару комитеті) (Мониторингке жауапты ұйым: ФАО)

Нәтиже 1. Ұлттық және жергілікті өкілдер барлық секторларда жасқа және гендерлік сезімтал экологиялық саясатты тиімді жобалау, іске асыру және бақылау үшін жетілдірілген әлеуетке, құралдарға және білімге ие.

БҰҰ ұйымдары: ЮНЕП, ФАО, ЮНИДО, БҰҰ-әйелдер, ЮНЕП, ЮНИСЕФ, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНФПА, ДДСҰ

Нәтиже 2. Адамдар, әсіресе балалар, жастар, әйелдер неғұрлым төзімді және тұрақты орта үшін дағдыларын, білімін, құндылықтарын және қатысуын жетілдірді.

БҰҰ ұйымдары: ФАО, ЮНИДО, БҰҰ-әйелдер, ЮНЕП, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, БҰҰДБ, ЕЭК, ЮНФПА, ЭСКАТО, ХКҚҰ

Нәтиже 3. Ұлттық және жергілікті өкілдер, соның ішінде қауымдастықтар апаттық тәуекелдерді басқару мүмкіндіктерін арттырды

БҰҰ ұйымдары: ФАО, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, БҰҰДБ, ЮНФПА, ДДСҰ

*ЕСКЕРТПЕ: Нәтижелер кестесіндегі барлық индикаторлар, бір ерекшелікті қоспағанда, ұлтандырылған ТДМ индикаторлары болып табылады. Бұл тәсіл ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының ТДМ-ның ұлттық стратегияларымен, ұлттық мақсаттарымен сәйкестігін қамтамасыз етеді және ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының циклінің соңында деректердің қолжетімділігі мен сәйкестігін қамтамасыз етеді.

Нығайған әлеуметтік бірлік

Нәтиже 4. 2030 жылға қарай Қазақстандағы барлық адамдар, әсіресе осал топтар, халықаралық адам құқықтары стандарттарына сәйкес әділ сот төрелігіне және құқық үстемдігіне тең қол жеткізеді, сондай-ақ барлық деңгейде инклюзивті, мағыналы және гендерлік тең қатысу қамтамасыз етіліп, азаматтық қатысу күшейтіледі.

Келесі ТДМ мақсаттарына үлес қосады:

ТДМ 5: Гендерлік теңдік

- **5.1 Мақсаты:** Барлық жерде барлық әйелдер мен қыздарға қатысты кемсітушіліктің барлық түрлерін жою.
- **5.2 Мақсаты:** Мемлекеттік және жеке салалардағы барлық әйелдер мен қыздарға қатысты зорлық-зомбылықтың барлық түрлерін, соның ішінде адам саудасының жыныстық және басқа да түрлерін жою.
- **5.5 Мақсаты:** Саяси, экономикалық және қоғамдық өмірде шешім қабылдаудың барлық деңгейлерінде әйелдердің толық және тиімді қатысуын және көшбасшылықтың тең мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.
- **5.c Мақсаты:** гендерлік теңдікті және барлық әйелдер мен қыздардың мүмкіндіктерін кеңейтуді ілгерілету үшін саясат пен қолданылатын заңнаманы қабылдау және нығайту.

ТДМ 10: Теңсіздіктерді қысқарту

- **10.2 Мақсаты:** жасына, жынысына, мүгедектігіне, нәсіліне, этносына, шығу тегі, діні немесе экономикалық немесе басқа мәртебесіне қарамастан, барлығының әлеуметтік, экономикалық және саяси мүмкіндіктерін кеңейту және ілгерілету.
- **10.3 Мақсаты:** Дискриминациялық заңдарды, саясатты және тәжірибені жою және тиісті заңнаманы, саясатты және әрекетті ілгерілету арқылы тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету және нәтижедегі теңсіздіктерді азайту.

ТДМ 16: Бейбітшілік, сот әділдігі мен мықты институттар

- **16.3 Мақсаты:** Ұлттық және халықаралық деңгейде құқықтың үстемдігін насихаттау және барлығына әділеттілікке тең қолжетімділікті қамтамасыз ету.
- **16.5 Мақсаты:** Сыбайлас жемқорлық пен парақорлықтың барлық түрлерін айтарлықтай азайту.
- **16.6 Мақсаты:** Барлық деңгейлерде тиімді, есеп беретін және ашық мекемелерді дамыту.
- **16.7 Мақсаты:** Барлық деңгейлерде жауапты, инклюзивті, қатысушы және өкілдік шешім қабылдауды қамтамасыз ету.
- **16.10 Мақсаты:** Ұлттық заңнамаға және халықаралық келісімдерге сәйкес ақпаратқа азаматтардың қолжетімділігін қамтамасыз ету және негізгі бостандықтарды қорғау.
- **16.b Мақсаты:** Тұрақты даму үшін кемсітушіліксіз заңдар мен саясаттарды насихаттау және жүзеге асыру.

ТДМ 17: Тұрақты даму үшін серіктестік

- **17.17 Мақсаты:** Серіктестіктің тәжірибесі мен ресурстық стратегияларына сүйене отырып, тиімді мемлекеттік, мемлекеттік-жекеменшік және азаматтық қоғам серіктестігін ынталандыру және ілгерілету.

Қазақстан Республикасының 2050 жылға дейінгі даму стратегиясы;

Қазақстан Республикасының 2029 жылға дейінгі ұлттық даму жоспары; 2025 жылға дейінгі азаматтық қоғамды дамыту тұжырымдамасы; Қазақстан халқы Ассамблеясын дамыту тұжырымдамасы; 2022-2026 жылдарға арналған сыбайлас жемқорлыққа қарсы саясат тұжырымдамасы; 2023-2027 жылдарға арналған көші-қон саясаты тұжырымдамасы; 2020-2030 жылдарға арналған сыртқы саясат тұжырымдамасы; 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасы; Адам құқықтары мен үкімет қағидалары жөніндегі іс-қимыл жоспары; Адам құқықтары мен үкімет қағидалары; 2024-2027 жылдарға арналған тең мүмкіндіктер мен мүмкіндіктерді қамтамасыз ету жөніндегі іс-шаралар жоспары

БҰҰ мекемелері: ЭСКАТО, ХТО, БҰҰДБ, БҰҰЕ, ЮНФПА, БЖКБ, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, ЕҚББ, БҰҰ-әйелдер, ЕЭК, ХКҚҰ, АҚЖКБ

Серіктестер: Ішкі істер министрлігі, Әділет министрлігі, Еңбек және әлеуметтік қорғау министрлігі, Қазақстанның Ұлттық адам құқықтары жөніндегі омбудсмені, Парламент, Цифрлық даму, инновациялар және аэроғарыш өнеркәсібі министрлігі, Сыртқы істер министрлігі, Денсаулық сақтау министрлігі, полицияны оқыту мекемелері, саяси партиялар, Ішкі істер министрлігінің түрме комитеті, Бас прокуратура, Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл агенттігі, азаматтық ұйымдар, азаматтық қоғам ұйымдары, Мәдениет және ақпарат министрлігінің жастар мен отбасы істері комитеті, желілер, халықаралық және ұлттық сарапшылар, БҰҰ-ЭСКО заңнамасы бойынша академиясы, БҰ Қауіпсіздік кодекстері, Медиа институттары бойынша Қазақстан ұлттық федерациясы, Халықаралық ынтымақтастық және Әйелдер саясаты жөніндегі ұлттық комитеті, АИТ және Халықаралық әйелдер комитеті жанындағы Демографиялық саясат жөніндегі комитеті.

LNOB топтары: Баспана іздейтіндер, босқындар, этникалық азшылықтар, бостандығынан айырылған адамдар, АИТВ-мен өмір сүретін адамдар, есірткі қолданатын/инъекция жасайтын адамдар, гендерлік зорлық-зомбылықтан аман қалғандар, ауыр адам құқықтарын бұзу құрбандары, адам саудасы, әйелдер мен қыздар, әсіресе гендерлік зорлық-зомбылыққа ұшырағандар немесе білім беру, жұмысқа орналасу немесе көшбасшылық рөлдері, жастар, мүгедектігі бар адамдар және халықтың басқа да осал топтары. и другие уязвимые группы населения.

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз
5.1.1. Жыныстық негізде теңдік пен кемсітушілікті ілгерілетуге, жүзеге асыруға және бақылауға арналған құқықтық негіздер бар әлде жоқ		Пайыз		60 (2022)	100	Гендерлік теңдік және кемсітушіліксіз құқықтық негіздер бойынша ұлттық прогресс. Ұлттық статистикалық кеңселер мен Ұлттық әйелдер техникасын қоса алғанда, ұлттық әріптестер. (Мониторингке жауапты ұйым: UNWOMEN)
5.5.1 А) ұлттық парламенттерде және б) жергілікті үкіметтерде әйелдердің орындарының үлесі	а) ұлттық парламент	Пайыз	26.7	19.4 (2023) 18.4 (2024)	30	Әкімшілік жұмыс (Мониторингке жауапты ұйым: UNWOMEN)
	б) жергілікті билік органдары		18.8	23.0 (2023) 23.0 (2024)	30	
16.1.4 Көршілес аймақта жалғыз жүру кезінде өзін қауіпсіз немесе қауіпті сезінетін адамдардың үлесі	Барлығы	Пайыз			66	Ұлттық статистика бюросының «Құқық қорғау органдарына халықтың сенімі деңгейі» үлгісіндегі сауалнамасы (Мониторингке жауапты ұйым: ЕҚББ)
	толығымен қауіпсіз		48,4 (2016)	64,0 (2024)		
	жеткілікті қауіпсіз		42,9 (2016)	29,4 (2024)		
	Қауіпті сезу		8,6 (2016)	5,4 (2024)		
	Еркек					
	толығымен қауіпсіз		54,4 (2016)	70,0 (2024)		
	жеткілікті қауіпсіз		39,3 (2016)	26,0 (2024)		
	Қауіпті сезу		6,2 (2016)	3,4 (2024)		
	Әйелдер					
	толығымен қауіпсіз		42,5 (2016)	58,5 (2024)		
жеткілікті қауіпсіз		46,4 (2016)	32,6 (2024)			
Қауіпті сезу		11,0 (2016)	7,3 (2024)			
16.5.1 Алдыңғы 12 айда мемлекеттік лауазымды адаммен кемінде бір рет байланыста болған және мемлекеттік лауазымды адамға пара берген немесе сол мемлекеттік қызметкерден пара сұраған адамдардың үлесі		Пайыз	34.2	28.2 (2023) 28.2 (2024)	25.3 (2026) 2026 жылға арналған мақсат бар 2026 жылы Қазақстанның жаңа Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын (Тұжырымдамасын) қабылдау арқылы жаңа мақсаттар қол жетімді болады Егер анықталмаса, бұл индикатор осы ынтымақтастық негіздемілік бағдарламасының мақсаттары үшін бақыланбайды	Transparency International ұйымының жаһандық сыбайлас жемқорлық барометрі Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызмет жүргізген әлеуметтік сауалнамалар (Мониторингке жауапты ұйымы: ЕҚББ)

Ұлттық ТДМ индикаторы	Дезагрегация	Өлшеу бірлігі	Негізгі деңгей (2015)	Соңғы базалық көрсеткіш (мерзімі)	Мақсатты көрсеткіш	Дереккөз	
16.3.3.2 Агенттік бойынша бөлінген құқық қорғау органдарына және сот жүйесіне деген сенім деңгейі. Индикаторда бірнеше ондаған түрлі агрегаттар бар	Ішкі істер органдарына					Ұлттық статистика бюросының статистикалық сауалнамалары (Жетекші мониторингтік ұйым: ЕҚББ және БҰҰДБ)	
	Сенім арту				2025 – 63,3 2026 – 63,4 2027 – 63,5 2028 – 63,6 2029 – 63,7 2030 – 63,8		
	Жартылай сенім				61,6 27,0		
	Сенім ЖОҚ				4,4		
	Сенім ЖОҚ				4,6		
	Жауап беру қиын				2,5		
	Полицияға деген сенім деңгейі						
	Жалпы	Пайыз	35,7 (2021)	61,6 (2024)	2028		2028 жылға арналған мақсат бар
	Ерлер		37,0	59			
	Әйелдер.		34,7	63			
	Сыбайлас жемқорлыққа қарсы қызметке сенім деңгейі						
	Жалпы	Пайыз	27,4 (2021)	50,9 (2024)	66 (2026)		2026 жылға арналған мақсат бар
	Еркек		29,0	50,4			
	Әйелдер.		25,9	51,4			2026 жылы Қазақстанның жаңа Сыбайлас жемқорлыққа қарсы стратегиясын (Тұжырымдамасын) қабылдау арқылы жаңа мақсаттар қолжетімді болады. Егер анықталмаса, бұл индикатор осы Ынтымақтастық Негіздемелік бағдарламасының мақсаттары үшін бақыланбайды.
	Сот жүйесіне сенім деңгейі						
Жалпы	Пайыз	61 (2023)	61,8 (2024)		Мақсаттар 2025 жылы сот жүйесін дамытудың жаңа стратегиясын қабылдау арқылы қол жетімді болады. Егер анықталмаса, осы Ынтымақтастық Негіздемелік бағдарламасының мақсаттары үшін бақыланбайды.		
Еркек		60,7	60,8				
Әйелдер.		61,3	62,7				

Нәтиже 1. Адам құқықтары, құқық қорғау және әділет органдары барлық адамдар үшін әділ жас пен гендерлік әділеттілікті, заң үстемдігі мен теңдікті халықаралық құқыққа, сондай-ақ стандарттар мен нормаларға сәйкес қамтамасыз ету мүмкіндіктерін арттырды.

БҰҰ ұйымдары: ЕҚББ, БҰҰ-әйелдер, БҰҰДБ, ЮНЕСКО, ЮНИСЕФ, ДДСҰ, БЖКБ, ХКҚҰ, АҚЖКБ

Нәтиже 2. Саясаттар, жүйелер мен мүмкіндіктер барлық адамдарға қоғамдық шешім қабылдауға шын жүректен қатысуға және барлық адамдар үшін әлеуметтік ынтымақтастыққа, әділеттілікке және теңдікке, соның ішінде әйелдердің, жастардың және басқа топтардың шешім қабылдауға қатысуының артуына қол жеткізу үшін сындарлы диалогқа қатысуға мүмкіндік беретін азаматтық кеңістікті жақсарттады.

БҰҰ ұйымдары: ХЕҰ, БҰҰДБ (БҰҰЕ), БҰҰ-әйелдер; ЕЭК, ЮНФПА, ЮНИСЕФ, ЭСКАТО, ХКҚҰ, АҚЖКБ

Нәтиже 3. Жастар мен қауымдастықтар әлеуметтік ынтымақтастық пен киберқауіпсіздік тәуекелдеріне дағдылары мен төзімділігін арттырды.

БҰҰ ұйымдары: ЕҚББ, ЮНИСЕФ, БҰҰДБ (БҰҰЕ), ХТО, ЮНЕСКО, ЮНФПА, БЖКБ, ХКҚҰ

**ЕСКЕРТПЕ: Нәтижелер кестесіндегі барлық индикаторлар, бір ерекшелікті қоспағанда, ұлтандырылған ТДМ индикаторлары болып табылады. Бұл тәсіл ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының ТДМ-ның ұлттық стратегияларымен, ұлттық мақсаттарымен сәйкестігін қамтамасыз етеді және Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасының циклінің соңында деректердің қолжетімділігі мен сәйкестігін қамтамасыз етеді.*

2-қосымша: Мониторинг және бағалау жоспары

	2026	2027	2028	2029	2030
Сауалнама/зерттеулер Агенттіктер (проблеманы тергеу немесе негізгі себептерді анықтауға, іске асыру стратегияларын және/немесе базалық көрсеткіштерді әзірлеуге/жетілдіруге бағытталған белгілі бір халық тобының жағдайларын бағалау)	Әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігі мен тамақтану жағдайы 2026 (SOFI), азық-түлік және ауыл шаруашылығы үшін әлемдегі жер және су ресурстарының жағдайы: Үзіліс кезіндегі жүйелер FAO азық-түлік бағасының индексі	Индекс стигмасы Әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігі мен тамақтану жағдайы 2027 (SOFI), азық-түлік және ауыл шаруашылығы үшін әлемдегі жер және су ресурстарының жағдайы: Үзіліс кезіндегі жүйелер FAO азық-түлік бағасының индексі	Әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігі мен тамақтану жағдайы 2028 (SOFI), азық-түлік және ауыл шаруашылығы үшін әлемдегі жер және су ресурстарының жағдайы: Үзіліс кезіндегі жүйелер FAO азық-түлік бағасының индексі	Әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігі мен тамақтану жағдайы 2029 (SOFI), азық-түлік және ауыл шаруашылығы үшін әлемдегі жер және су ресурстарының жағдайы: Үзіліс кезіндегі жүйелер FAO азық-түлік бағасының индексі Бірнеше индикаторлы кластерлік зерттеу (MICS -8)	Индекс Стигма, Әлемдегі азық-түлік қауіпсіздігі мен тамақтану жағдайы 2030 (SOFI), азық-түлік және ауыл шаруашылығы үшін әлемдегі жер және су ресурстарының жағдайы: Үзіліс кезіндегі жүйелер FAO азық-түлік бағасының индексі
Мониторинг жүйелері (БҰҰ-ның UNSDCF нәтижелеріне қатысты деректерді үнемі есепке ала отырып ұлттық ақпаратқа қолдау көрсету қызметі)	2030 жылға дейінгі тұрақты даму мақсаттарының мониторингі, (Статистика бюросы және БҰҰ) Жаһандық ЖИТС мониторингі FAOSTAT, AQUASTAT - FAO-ның су және ауыл шаруашылығы бойынша жаһандық ақпараттық жүйесі, су және жер ресурстары туралы секторлық деректер, ауыл шаруашылығы министрлігінің ауыл шаруашылығындағы ГЭС шығарындылары, Су ресурстары және суару министрлігі ЮНЕСКО-ның білім беру статистикасы институты ЮНИСЕФ-тің Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядан келген ҰБТ-ға арналған TransMonEE платформасына негізгі серіктестермен бірге ұлттық статистикалық жүйелер негіздемелік бағдарламасында балалармен байланысты деректерді жинау және сапаны талдау үшін қолдау көрсетуі. Балалардың ұлттық статистикалық жылдық есебіне қолдау көрсету, Балалардың әл-ауқаты индексі есебі.	Тұрақты даму мақсаттарын 2030 жылға дейін мониторингілеу (Статистика бюросы және БҰҰ елдік тобы) Жаһандық ЖИТС мониторингі FAOSTAT, AQUASTAT - Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (FAO) Су және Ауыл шаруашылығы бойынша Жаһандық ақпараттық жүйесі, су және жер ресурстары бойынша салалық деректер, ауыл шаруашылығындағы парниктік газ шығарындылары туралы деректер - Ауыл шаруашылығы министрлігі, Су ресурстары және суармалы жерлер министрлігі Білім беру туралы ЮНЕСКО Статистика институтының деректері ЮНИСЕФ Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядағы Ұлттық статистикалық органдарға (NSO) арналған TransMonEE платформасын қолдайды, негізгі серіктестермен бірге ұлттық статистикалық жүйелер аясында балаларға қатысты деректерді жинау және сапаны талдау жұмыстарын жүргізеді. Сонымен қатар, ұлттық балалардың статистикалық жылдық жинағын және Балалардың әл-ауқаты индексі (Child-wellbeing Index) есептерін қолдайды.	Тұрақты даму мақсаттарын 2030 жылға дейін мониторингілеу (Статистика бюросы және БҰҰ елдік тобы) Жаһандық ЖИТС мониторингі FAOSTAT, AQUASTAT - Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (FAO) Су және ауыл шаруашылығы бойынша Жаһандық ақпараттық жүйесі; су және жер ресурстары бойынша салалық деректер; ауыл шаруашылығындағы парниктік газ шығарындылары туралы деректер -Ауыл шаруашылығы министрлігі, Су ресурстары және суармалы жерлер министрлігі ЮНЕСКО Статистика институтының білім беру деректері ЮНИСЕФ Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядағы Ұлттық статистикалық органдарға (NSO) арналған TransMonEE платформасын және негізгі серіктестерін қолдай отырып, ұлттық статистикалық жүйелер аясында балаларға қатысты деректерді жинау және сапаны талдау жұмыстарын жүргізеді. Сонымен қатар, ұлттық балалар статистикасының жылдық жинағы мен Балалардың әл-ауқаты индексі (Child-wellbeing Index) есептерін қолдайды.	2030 жылға дейін Тұрақты даму мақсаттарын мониторингілеу (Статистика бюросы және БҰҰ елдік тобы) Жаһандық ЖИТС мониторингі FAOSTAT, AQUASTAT - Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (FAO) Су және ауыл шаруашылығы бойынша Жаһандық ақпараттық жүйесі; су және жер ресурстары бойынша салалық деректер; ауыл шаруашылығында парниктік газ шығарындылары туралы деректер - Ауыл шаруашылығы министрлігі, Су ресурстары және суармалы жерлер министрлігі ЮНЕСКО Статистика институтының білім беру саласындағы деректері ЮНИСЕФ Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядағы Ұлттық статистикалық органдарға (NSO) арналған TransMonEE платформасын және негізгі серіктестерін қолдай отырып, ұлттық статистикалық жүйелерде балаларға қатысты деректерді жинау және сапаны талдау жұмыстарын жүргізеді. Сонымен қатар, ұлттық балалар статистикасының жылдық жинағы мен Балалардың әл-ауқаты индексі (Child Well-being Index) есептерін қолдайды.	2030 жылға дейін Тұрақты даму мақсаттарын бақылау (Статистика бюросы және БҰҰ елдік тобы) Жаһандық ЖИТС мониторингі FAOSTAT, AQUASTAT -Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымының (FAO) Су және ауыл шаруашылығы бойынша жаһандық ақпараттық жүйесі; су және жер ресурстары бойынша салалық деректер; ауыл шаруашылығында парниктік газ шығарындылары туралы деректер - Ауыл шаруашылығы министрлігі, Су ресурстары және суармалы жерлер министрлігі ЮНЕСКО Статистика институтының білім беру саласындағы деректері ЮНИСЕФ Шығыс Еуропа мен Орталық Азиядағы Ұлттық статистикалық органдарға (NSO) арналған TransMonEE платформасын және негізгі серіктестерін қолдай отырып, балаларға қатысты деректерді жинау және сапаны талдау жұмыстарын ұлттық статистикалық жүйелерде жүргізуді қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, ұлттық балалар статистикасының жылдық жинағы мен Балалардың әл-ауқаты индексі есептерін қолдайды.
Пікірлер (Біріккен Ұлттар Ұйымының агенттіктері мен серіктестерінің мониторинг жүйелері, сондай-ақ сауалнама, зерттеу және бағалау қорытындылары бойынша сызбалар)	ССА жаңартуы (UNCT/RCO) Нәтижелер тобы шолулары Ынтымақтастық негіздері (UNCT/RCO)	ССА жаңартуы (UNCT/RCO) Нәтижелер тобы шолулары Ынтымақтастық негіздері (UNCT/RCO)	ССА жаңартуы (UNCT/RCO) Нәтижелер тобы шолулары Ынтымақтастық негіздері (UNCT/RCO)	ССА жаңартуы (UNCT/RCO) Нәтижелер тобы шолулары Ынтымақтастық негіздері (UNCT/RCO)	ССА жаңартуы (UNCT/RCO) Нәтижелер тобы шолулары Ынтымақтастық негіздері (UNCT/RCO)

	2026	2027	2028	2029	2030
Бағалау (Біріккен Ұлттар Ұйымы агенттіктерінің бағдарламалары мен жобаларын бағалау) Ынтымақтастық негіздерін бағалау)	Түрмедегі оңалту бағдарламаларының және босанғаннан кейінгі қолдау қызметтерінің тиімділігін орта мерзімді бағалау олардың рецидивизмді азайтуға және реинтеграция нәтижелерін жақсартуға әсерін бағалайды. Жобаны бағалау: Қазақстандағы энергия тиімділігіне инвесторларды тарту үшін жағдай жасау (БҰҰДБ) GEF жобасын бағалау: Қазақстандағы GEF шағын гранттар бағдарламасының (БҰҰДБ) жетінші операциялық кезеңі БҰҰДК Орталық Азия бойынша аймақтық бағдарламасының 2021-2025 жылдарға арналған тәуелсіз терең бағалауы	Жобаны бағалау: 2-кезең: Қазақстандағы, Өзбекстандағы және Қырғызстандағы (БҰҰДБ) білім беру және оқыту арқылы ауған әйелдерінің экономикалық мүмкіндіктерін қолдау GEF жобасын орта мерзімді бағалау: Солтүстік Қазақстан ландшафтындағы (БҰҰДБ) тұрақты азық-түлік жүйелерін және экожүйелер қызметтерін жақсарту GEF жобасын қорытынды бағалау: Энергия тиімділігі стандарттары мен жапсырмалары (БҰҰДБ)	Тақырыптық бағалау: БҰҰДБ-ның гендерлік теңдік пен әйелдердің мүмкіндіктерін кеңейтуге қосқан үлесі (БҰҰДБ)	Ынтымақтастық негіздерін қорытынды бағалау (RCO/UNCT) Нәтижелерді бағалау: БҰҰДБ-ның экономикалық әртарапандыруға және ресурстарға тәуелділіктен білімге негізделген экономикаға (БҰҰДБ) көшуге қосқан үлесі Нәтижелерді бағалау: БҰҰДБ-ның әлеуметтік ынтымақтастықты нығайтуға және басқаруға азаматтық қатысуға қосқан үлесі (БҰҰДБ) GEF жобасын қорытынды бағалау: Солтүстік Қазақстан ландшафтындағы (БҰҰДБ) тұрақты азық-түлік жүйелерін және экожүйелер қызметтерін жетілдіру	Нәтижелерді бағалау: БҰҰДБ әлеуметтік осалдықтар мен теңсіздіктерді, сондай-ақ тиімді және есеп беретін мекемелер мен қызмет көрсету механизмдерін (БҰҰДБ) шешуге қосқан үлесі Нәтижелерді бағалау: БҰҰДБ-ның климат пен апаттарға төзімділікті қолдауға қосқан үлесі, сондай-ақ табиғи ресурстарды тұрақты басқару (БҰҰДБ)
M&E әлеуетін дамыту (Серіктес M&E мүмкіндіктерін нығайту үшін әлеуетті дамытудың негізгі іс-шаралары)	M&E әлеуетін қалыптастыру және жеке агенттіктер жүзеге асыратын M&E сапасын жақсарту бойынша семинарлар	M&E әлеуетін қалыптастыру және жеке агенттіктер жүзеге асыратын M&E сапасын жақсарту бойынша семинарлар	M&E әлеуетін қалыптастыру және жеке агенттіктер жүзеге асыратын M&E сапасын жақсарту бойынша семинарлар	M&E әлеуетін қалыптастыру және жеке агенттіктер жүзеге асыратын M&E сапасын жақсарту бойынша семинарлар	M&E әлеуетін қалыптастыру және жеке агенттіктер жүзеге асыратын M&E сапасын жақсарту бойынша семинарлар
M&E ақпаратын пайдалану және пайдаланушылар (Шешім қабылдау процестері және жоғарыда көрсетілген M&E іс-шараларынан алынған нәтижелерге, тұжырымдарға, ұсыныстарға және сабақтарға сүйенетін оқиғалар)	Бір БҰҰ елі нәтижелері туралы есептер (RCO/UNCT) Бірлескен Басқару Комитеті (жыл сайынғы жиналыс) Нәтиже топтары мен тақырыптық топтар ТДМ Үйлестіру Кеңесі/Экономикалық зерттеулер институты (кездесулер/жылдық есептер) Тиісті министрліктер мен мемлекеттік органдар	Бір БҰҰ елі нәтижелері туралы есептер (RCO/UNCT) Бірлескен Басқару Комитеті (жыл сайынғы жиналыс) Нәтиже топтары мен тақырыптық топтар ТДМ Үйлестіру Кеңесі/Экономикалық зерттеулер институты (кездесулер/жылдық есептер) Тиісті министрліктер мен мемлекеттік органдар	Бір БҰҰ елі нәтижелері туралы есептер (RCO/UNCT) Бірлескен Басқару Комитеті (жыл сайынғы жиналыс) Нәтиже топтары мен тақырыптық топтар ТДМ Үйлестіру Кеңесі/Экономикалық зерттеулер институты (кездесулер/жылдық есептер) Тиісті министрліктер мен мемлекеттік органдар	Бір БҰҰ елі нәтижелері туралы есептер (RCO/UNCT) Бірлескен Басқару Комитеті (жыл сайынғы жиналыс) Нәтиже топтары мен тақырыптық топтар ТДМ Үйлестіру Кеңесі/Экономикалық зерттеулер институты (кездесулер/жылдық есептер) Тиісті министрліктер мен мемлекеттік органдар	Бір БҰҰ елі нәтижелері туралы есептер (RCO/UNCT) Бірлескен Басқару Комитеті (жыл сайынғы жиналыс) Нәтиже топтары мен тақырыптық топтар ТДМ Үйлестіру Кеңесі/Экономикалық зерттеулер институты (кездесулер/жылдық есептер) Тиісті министрліктер мен мемлекеттік органдар

3-қосымша: Құқықтық қосымша

1. Қазақстан Республикасының Үкіметі (бұдан әрі — «Үкімет») Біріккен Ұлттар Ұйымымен, оның қорлары, бағдарламалары және басқа да қосалқы органдарымен, сондай-ақ Біріккен Ұлттар Ұйымы жүйесінің басқа ұйымдарымен («БҰҰ жүйесінің ұйымдары») төменде көрсетілген келісімдерге, Қазақстан Республикасындағы өздерінің бағдарламалық қызметіне қолданыстағы Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты даму бойынша ынтымақтастықтың негіздемелік бағдарламасына («Негіздемелік бағдарлама») сәйкес келесі келісімдерді бекіткенін ескере отырып;
 - a. Біріккен Ұлттар Ұйымының Даму Бағдарламасымен (БҰҰДБ) — елге БҰҰДБ көмек көрсетуін реттейтін негізгі келісім («Стандартты негізгі көмек көрсету келісімі» немесе «SBAA»), 1994 жылғы 4 қазан күні Үкімет пен БҰҰДБ арасында қол қойылған. Бұл негіздемелік бағдарлама, осы негіздемелік бағдарлама бойынша БҰҰДБ бағдарламалық қызметін көрсететін бірлескен нәтижелер тобының жұмыс жоспары (ол осы негіздемелік бағдарламаның бөлігі болып табылады және сілтеме арқылы енгізілген), «жоба құжаты» ретінде SBAA-да көрсетілгендей құрайды. Орындаушы серіктес пен БҰҰДБ тиісті жоба құжатына сәйкес әр жоба үшін нақты келісімге қол қояды.
 - b. Біріккен Ұлттар Ұйымының Балалар қорымен (ЮНИСЕФ) 1994 жылғы 25 қарашада Қазақстан үкіметі мен ЮНИСЕФ арасында негізгі ынтымақтастық туралы келісімге қол қойылды.
 - c. Біріккен Ұлттар Ұйымының Босқындар ісі жөніндегі Жоғарғы комиссары (БЖКБ) — Қазақстан Үкіметі мен БЖКБ арасындағы Елдік ынтымақтастық Келісімі, 2007 жылғы 14 қарашада жасалған, 2011 жылғы 19 наурызда ратификацияланған және 2011 жылғы 7 сәуірде күшіне енген.
 - d. Біріккен Ұлттар Ұйымының Халық қоныстану қоры (ЮНФПА) — хат алмасу арқылы жасалған келісім, 2020 жылғы 6 қазанда күшіне енген; осы келісімге сәйкес, БҰҰДБ мен Қазақстан үкіметі арасындағы стандартты негізгі көмек көрсету келісімі (SBAA) ЮНФПА-ға елде тиісінше қолданылады.
 - e. Біріккен Ұлттар Ұйымының Өнеркәсіптік даму ұйымы (ЮНИДО) — БҰҰДБ пен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ережелері ЮНИДО жобалары мен бағдарламаларына тиісінше қолданылады.
 - f. Азық-түлік және ауыл шаруашылығы ұйымы (ФАО) — Қазақстан Республикасында ФАО серіктестік және байланыс кеңсесін құру туралы келісім, 2015 жылғы 23 мамырда жасалған және 2018 жылғы 4 шілдеде Қазақстан Үкіметі тарапынан ратификацияланған.
 - g. ЮНЕСКО — Алматы қаласында ЮНЕСКО кеңсесін құру туралы Қазақстан үкіметі мен ЮНЕСКО арасындағы келісім, 1995 жылғы 9 тамызда жасалған.
 - h. Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымымен (ДДСҰ) 1994 жылғы 12 желтоқсанда Үкімет пен ДДСҰ қол қойған техникалық консультациялық ынтымақтастық қатынастарын орнату туралы негізгі келісім.
 - i. Біріккен Ұлттар Ұйымының Есірткі және қылмыс жөніндегі басқармасы (ЕҚББ) — БҰҰДБ пен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ережелері ЕҚББ-ке тиісінше қолданылады.
 - j. Біріккен Ұлттар Ұйымының АИТВ/ЖИТС-қа қарсы бірлескен бағдарламасы (ЮНЭЙДС) — БҰҰДБ пен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ережелері ЮНЭЙДС-ке тиісінше қолданылады.
 - k. Халықаралық көші-қон ұйымы (ХКҚҰ) — Қазақстан үкіметі мен ХКҚҰ арасындағы ынтымақтастық келісімі, 1998 жылғы 13 қаңтарда жасалған.
 - l. Біріккен Ұлттар Ұйымының Әйелдер құқығы және гендерлік теңдік жөніндегі құрылымы (БҰҰ-әйелдер) — 2019 жылғы 9 қыркүйектегі хат алмасу, БҰҰДБ мен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA БҰҰ-әйелдер-ға тиісінше қолданылсын.
 - m. Біріккен Ұлттар Ұйымының Жаһандық коммуникациялар департаменті / ақпараттық кеңсесі (UNDGCC/UNIC/UNO) — БҰҰДБ мен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ережелері тиісінше қолданылады.
 - n. Біріккен Ұлттар Ұйымының Қоршаған орта бағдарламасы (ЮНЕП) — 2022 жылғы 8 сәуірде күшіне енген хат алмасу арқылы жасалған келісім; ЮНЕП атқарушы директоры мен Қазақстан Сыртқы істер министрі 2022 жылғы 30 наурыз және 8 сәуірде қол қойған; БҰҰДБ пен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ЮНЕП-ке елде тиісінше қолданылады.
 - o. Біріккен Ұлттар Ұйымының еріктілері (БҰҰЕ) — БҰҰДБ пен үкімет арасындағы 1994 жылғы 4 қазан SBAA ережелері тиісінше қолданылады.
 - p. Біріккен Ұлттар Ұйымының Тұрақты үйлестірушісі кеңсесі (RCO) — 2025 жылғы 28 ақпан және 30 сәуірдегі хат алмасу арқылы SBAA қолданылады.
 - q. Біріккен Ұлттар Ұйымының Азия және Тынық мұхиты бойынша Экономикалық және әлеуметтік комиссиясымен (ЭСКАТО) Біріккен Ұлттар Ұйымы мен Қазақстан Республикасының Үкіметі арасындағы 2011 жылғы 4 мамырда Біріккен Ұлттар Ұйымының Азия және Тынық мұхиты бойынша Экономикалық және әлеуметтік комиссиясының Солтүстік және Орталық Азия бойынша бөлімшесін құруға қатысты Келісімге және Біріккен Ұлттар Ұйымы мен Қазақстан Республикасының Үкіметі арасындағы Солтүстік және Орталық Азия бойынша бөлімшесінің әкімшілік және қаржылық тәртібі туралы Келісімге 2016 жылғы 11 шілдеде қол қойылды.
2. Осы БҰҰ келісімдері, 13 ақпан 1946 жылғы Біріккен Ұлттар Ұйымының артықшылықтары мен иммунитеттері туралы Конвенциясы («Жалпы Конвенция») және/немесе 21 қараша 1947 жылғы Арнайы агенттіктердің артықшылықтары мен иммунитеттері туралы Конвенциясы («Арнайы агенттіктер Конвенциясы») қатысты болған жағдайда, Үкімет пен әрбір БҰҰ жүйесінің ұйымы арасындағы негіздемелік бағдарламаны жүзеге асыруға арналған негізгі құқықтық негізді құрайды. Бұл келісімдер толық емес болып табылады және Үкімет басқа құқықтық құжаттарға, соның ішінде елдегі қызметтері үшін БҰҰ жүйесінің ұйымдарымен қосымша келісімдерге қол қою құқығын сақтайды;
 - a. әрбір БҰҰ жүйелік ұйымына және оның мүлкіне, қорларына, активтеріне, лауазымды тұлғаларына және сарапшыларына Бас конвенцияның және/немесе мамандандырылған агенттіктер конвенциясының ережелерін миссия бойынша қолданады; және
 - ii. әрбір БҰҰ жүйелік ұйымына, оның лауазымды тұлғаларына және осы БҰҰ жүйелік ұйымының атынан қызмет көрсететін басқа адамдарға БҰҰ жүйелік ұйымына қолданылатын БҰҰ Келісінде белгіленген артықшылықтар, иммунитеттер мен объектілерді береді.
3. БҰҰ-ның барлық жүйелік ұйымдарына қатысты: Үкіметке көмек әр БҰҰ жүйелік ұйымының тиісті және қолданыстағы қарарларына, шешімдеріне, ережелеріне және рәсімдеріне сәйкес беріледі.
4. Жоғарыда айтылғандарға нұқсан келтірместен, Үкімет:
 - i. әрбір БҰҰ жүйелік ұйымына және оның мүлкіне, қорларына, активтеріне, лауазымды тұлғаларына және сарапшыларына Бас конвенцияның және/немесе мамандандырылған агенттіктер конвенциясының ережелерін миссия бойынша қолданады; және
 - ii. әрбір БҰҰ жүйелік ұйымына, оның лауазымды тұлғаларына және осы БҰҰ жүйелік ұйымының атынан қызмет көрсететін басқа адамдарға БҰҰ жүйелік ұйымына қолданылатын БҰҰ Келісінде белгіленген артықшылықтар, иммунитеттер мен объектілерді береді.
5. БҰҰ жүйелік ұйымының атынан қызмет көрсететін Біріккен Ұлттар Ұйымының еріктілері осындай БҰҰ жүйелік ұйымының лауазымды тұлғаларына берілген артықшылықтар мен иммунитеттерге құқылы.
6. ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасында БҰҰ жүйелік ұйымына берілген кез келген артықшылықтар, иммунитеттер мен объектілер Үкімет тарапынан ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасына қол қойған кез келген басқа БҰҰ жүйелік ұйымына берілген артықшылықтардан кем болмауы тиіс.

7. БҰҰ келісімдеріне нұқсан келтірместен, Үкімет БҰҰ жүйелік ұйымдарының кез келгеніне және олардың лауазымды тұлғаларына, миссия бойынша сарапшыларға немесе олардың атынан қызмет көрсететін басқа тұлғаларға қатысты үшінші тұлғалардың кез келген талаптарын шешуге жауапты болады және мұндай талаптар мен міндеттемелер осы БҰҰ жүйесінің, оның қызметкерлерінің немесе қызметтерін жүзеге асыратын тұлғалардың елеусіз немқұрайлығынан немесе теріс мінез-құлықтан туындайтыны туралы өзара келісілген жағдайларды қоспағанда, оларды Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасындағы операциялардан туындайтын кез келген талаптар мен міндеттемелерге қатысты зиянсыз ұстайды.

8. Осы Негіздемелік бағдарламаның ешбір ережесі:

- i. БҰҰ жүйесі ұйымдарының артықшылықтары мен иммунитеттерінен бас тарту ретінде қарастырылмайды; немесе
- ii. кез келген БҰҰ жүйелік ұйымының осы Ынтымақтастық негіздемелік бағдарламасынан туындайтын даулар бойынша кез келген елдің соттарының юрисдикциясын қабылдауы,
- iii. бас конвенцияға немесе мамандандырылған агенттіктер конвенциясына, БҰҰ келісімдеріне немесе басқаша, және осы Негіздемелік бағдарламаның ешқандай ережелері осындай артықшылықтар мен иммунитеттерге сәйкес келмейтін түрде немесе қандай да бір дәрежеде түсіндірілмеуі немесе қолданылмауы керек.

4-қосымша: Қолма-қол ақша аударымдары бойынша өзара үйлестірілген әдістеме

Іске асырушы серіктеске барлық қолма-қол ақша аударымдары Іске асырушы серіктес пен БҰҰ жүйелік агенттіктері арасындағы келісілген жұмыс жоспарларына негізделген. Жұмыс жоспарларында егжей-тегжейлі көрсетілген іс-шаралар үшін ақшалай аударымдарды БҰҰ жүйелік агенттіктері келесі тәсілдерді қолдана отырып жасай алады:

1. Тікелей іске асырушы серіктеске аударылған қолма-қол ақша:
 - a. Іс-шаралар басталғанға дейін (тікелей қолма-қол ақша аударымы), немесе
 - b. Іс-шаралар аяқталғаннан кейін (өтемақы);
2. Орындаушы серіктестің тағайындалған лауазымды тұлғасы қол қойған сұраулар негізінде орындаушы серіктестің міндеттемелері үшін мердігерге немесе үшінші тұлғаларға тікелей төлем жасау;
3. Іске асырушы серіктестермен келісілген іс-шараларды қолдау мақсатында БҰҰ жүйелік агенттіктерінің міндеттемелері үшін мердігерлерге немесе үшінші тұлғаларға тікелей төлемдер жасау.

Тікелей қолма-қол ақша аударымдары бағдарламаны іске асыру мерзімдері үш айдан аспайтын мерзімге сұратылады және босатылады. Бұрын рұқсат етілген шығындарды өтеу тоқсан сайын немесе іс-шаралар аяқталғаннан кейін сұралады және босатылады. Біріккен Ұлттар Ұйымының жүйелік агенттіктері орындаушы серіктестің уәкілетті сомалардан тыс және одан тыс шығындарын өтеуге міндетті емес.

Кез-келген іс-шара аяқталғаннан кейін, кез-келген қаражат балансы орындаушы серіктес пен БҰҰ жүйелік агенттіктері арасындағы өзара келісім бойынша қайтарылады немесе бағдарламаланады.

Қолма-қол ақша аудару тәсілдері, төлемдердің көлемі, кепілдік қызметінің көлемі мен жиілігі Үкіметтің іске асырушы серіктесі

жағдайында мемлекеттік қаржылық басқарудың әлеуетін шолу нәтижелеріне және БҰҰ емес жүзеге асырушы серіктестің қаржылық басқарудың әлеуетін бағалауға байланысты болуы мүмкін. БҰҰ жүйелік агенттіктері таңдап алған қоғамдық бухгалтерлік фирма сияқты білікті консультант осындай бағалау жүргізе алады, оған Іске асыру серіктесі қатысады. Іске асырушы серіктес консультантты таңдауға қатыса алады.

Қолма-қол ақша аудару тәсілдері, төлемдердің көлемі және кепілдік беру іс-шараларының көлемі мен жиілігі бағдарламаны іске асыру барысында бағдарламаны мониторингтеу, шығындар мониторингі және есеп беру, аудиттердің қорытындылары негізінде қайта қаралуы мүмкін.

Егер тікелей ақшалай аударым немесе өтеу тәсілі қолданылса, БҰҰ жүйесінің агенттіктері Іске асырушы әріптесті бөлінген қаражат мөлшері туралы хабардар етеді және қаражатты Іске асырушы әріптеске (мұнда БҰҰ агенттіктерінің кестесіне сәйкес күн саны енгізіледі) күн ішінде аударылады.

Егер Іске асырушы әріптестің уәкілетті тұлғасы қол қойған өтініш негізінде немесе Іске асырушы әріптестермен келісілген қызметтерді қолдау мақсатында жеткізушілерге немесе үшінші тұлғаларға тікелей төлем жасалса, БҰҰ жүйесінің агенттіктері төлемді (мұнда БҰҰ агенттіктері арасында келісілген күн саны енгізіледі) күн ішінде жүргізеді.

БҰҰ жүйелік агенттіктері жүзеге асырушы серіктес пен үшінші тарап жеткізушісі арасында жасалған келісімшарттық келісімдер бойынша тікелей жауапкершілікке тартылмайды.

Біріккен Ұлттар Ұйымының жүйелік агенттіктері мен БҰҰ-ның басқа жүйелік агенттіктері бір іске асырушы серіктеске қолма-қол ақша берген жағдайда, бағдарламалық мониторинг, қаржылық мониторинг және аудит Біріккен Ұлттар Ұйымының жүйелік агенттік-

терімен бірлесіп немесе үйлестіріледі.

Жұмыс жоспарының қызмет бағыттарын қамтитын стандартты Қаражатты авторландыру және шығыстар туралы куәлік (FACE) нысаны Іске асырушы әріптестер тарапынан қаражатты алу үшін немесе жоспарланған шығындарды (БҰҰ ұйымы) өтейтініне немесе тікелей төлейтініне келісім алу үшін қолданылады. Іске асырушы әріптестер алынған қаражаттың пайдаланылуы туралы есеп беру үшін FACE нысанын қолданады. Іске асырушы әріптес есеп деректерін беруге, қаражатты сұратуға және оның пайдаланылуын растауға уәкілетті лауазымды тұлғаларды анықтауы тиіс. FACE нысаны Іске асырушы әріптестің уәкілетті өкілі (өкілдері) арқылы расталады.

Іске асырушы серіктестерге аударылған ақшалай қаражат тек іс-шаралар мақсатында және жұмыс жоспарларында келісілген мерзімде ғана жұмсалыуы керек.

Үкімет пен ұлттық ҰЕҰ жүзеге асырушы серіктестері алған қолма-қол ақша халықаралық стандарттарға сәйкес белгіленген ұлттық ережелерге, саясатқа және рәсімдерге сәйкес пайдаланылады, атап айтқанда, қолма-қол ақшаның жұмыс жоспарларында келісілген іс-шараларға жұмсалыуын қамтамасыз ету және алынған барлық қолма-қол ақшаны пайдалану туралы есептердің қаражатты алғаннан кейін алты ай ішінде (БҰҰ ұйымына) ұсынылуын қамтамасыз етілуі қажет. Егер қандай да бір ұлттық ережелер, саясаттар мен рәсімдер халықаралық стандарттарға сәйкес келмесе, БҰҰ жүйелік агенттігінің қаржылық және басқа да тиісті ережелері мен жүйелік агенттіктің ережелері, саясаттары мен рәсімдері қолданылады.

Халықаралық ҰЕҰ/АҚҰ және ҰҰҰ (IGO) болып табылатын Іске асырушы әріптестер жағдайында алынған қаражат халықаралық стандарттарға сәйкес пайдаланылуы тиіс. Атап айтқанда, қаражат жұмыс жоспарларында келісілген қызметтерге жұмсалыуы және алынған қаражаттың толық пайдаланылуы туралы есеп (БҰҰ ұйымына) қаражат алынған күннен бастап алты ай ішінде ұсынылуы тиіс.

Жоспарланған және арнайы тексерулерді жеңілдету үшін (БҰҰ ұйымынан) қолма-қол ақша алатын әрбір іске асырушы серіктес БҰҰ жүйелік агенттігіне немесе оның өкіліне келесі деректерді тапсыруға міндетті:

- БҰҰ жүйелік агенттігі ұсынған қолма-қол ақша аударымдарының транзакциялық жазбасын құратын барлық қаржылық жазбалар, тиісті құжаттармен бірге;
- қолма-қол ақша аударымдары өткен Ішкі бақылау құрылымының жұмысына байланысты барлық тиісті құжаттар мен қызметкерлер.

Әрбір аудиттің қорытындылары жүзеге асырушы серіктеске және БҰҰ ұйымына хабарланады. Әр іске асырушы серіктес, сонымен қатар:

- Аудиторлар шығарған аудиторлық есепті қабылдауы және қайта қарауы тиіс.
- Аудит бойынша кез келген ұсынысты қабылдау немесе қабылдамау туралы мәлімдемені [БҰҰ ұйымына] (және егер аудитті Жоғарғы аудиторлық орган (SAI) жүргізсе, SAI-ге) уақтылы жолдауы қажет, осылайша аудиторлар бұл мәлімдемелерді соңғы аудит есебіне енгізіп, оны [БҰҰ ұйымына] жолдай алады;
- Қабылданған аудит ұсынымдарын орындау үшін уақтылы шаралар қабылдауы қажет.

Қабылданған ұсынымдарды орындау бойынша қабылданған шаралар туралы есеп БҰҰ жүйесінің агенттіктеріне (және егер аудитті SAI жүргізсе, SAI-ге) тоқсан сайын (немесе жергілікті деңгейде келісілген мерзімде) ұсынылуы тиіс.

Аудиттер БҰҰ жүйесінің агенттіктері тарапынан тапсырылады және жеке аудиторлық ұйымдар жүргізеді.

**UNITED
NATIONS
KAZAKHSTAN**

Қазақстан Республикасындағы
БҰҰ Тұрақты үйлестірушісі кеңсесі

Мекенжайы: Ә. Мәмбетов к-сі, 14,
Z11D8T7, Астана қ., Қазақстан

Телефон: +7 (7172) 696550

Email: rcs-kz@un.org

 kazakhstan.un.org

 [@uninkazakhstan](https://twitter.com/uninkazakhstan)

 [@uninkazakhstan](https://facebook.com/uninkazakhstan)

 [@uninkazakhstan](https://instagram.com/uninkazakhstan)